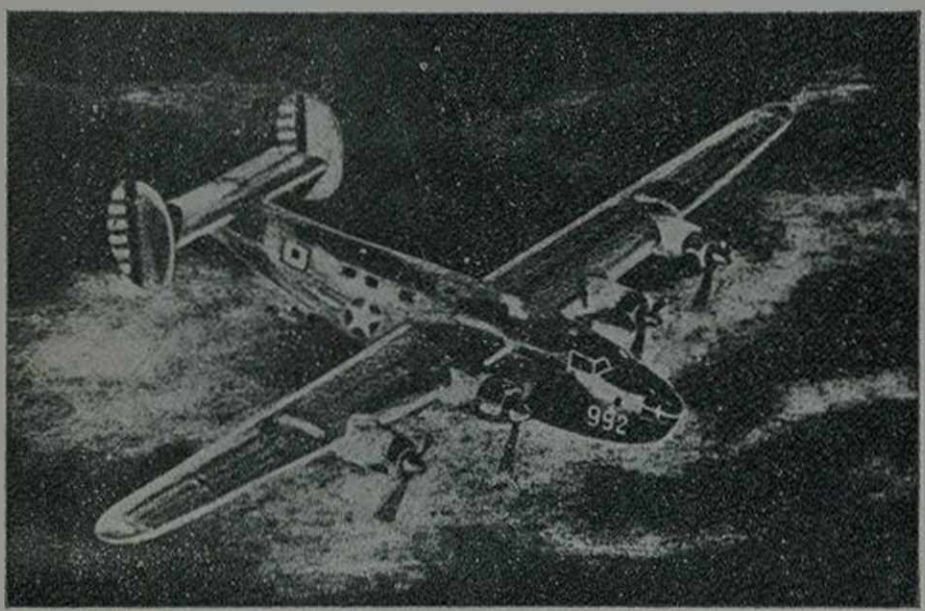
בן יקיר

אהרן גרושקביץ ז"ל

דפים לזכרו

בן יקיר

נאד של דמעות על

אהרן ז"ל

בן

ליב ואיטה גרושקביץ

נולד כ' תשרי תרפ"א, 14 בספטמבר 1920

נספה בקרב אווירי של להק צבא ארצות־

הברית עם מטוסי האויב בים הצפוני ליד

אנגליה. בכ' מרחשון תש"ד, 18 בנובמבר 1943.

הוצאת „הורים", קרית־מוצקין, ישראל

תשי"ט, 1959

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

אהרן גרושקביץ ז"ל

דפים לזכרו

תיקוני טעות

		נדפס		צ"ל
עמ'	15	שורה 6	הש	הם
"	39	" 6	משומם	משימה
"	61	" *	„לו"	"Go"
"	73	" 9	ארות	ארוחת
"	40, 75			בתמונות: אהרון
"	89	" 3	ד. פריינד	צ. פריינד
"	102	ע"י השם	ד"ר א. לוינהרץ	(מקרית מוצקין)
"	119	" אחרונה	המענה	המעונה
"	125	" 8	הרג'נט	הסרג'נט
"	130	" 12	יהודי פליטים	ילדי פליטים
"	132	" 12	מכתב לאביו	מכתב לחבר

כל הזכויות שמורות
All rights reserved

נדפס ב י ש ר א ל
Printed in Israel
Jerusalem 1959
דפוס התחיה בע"מ
ירושלים / תשי"ט

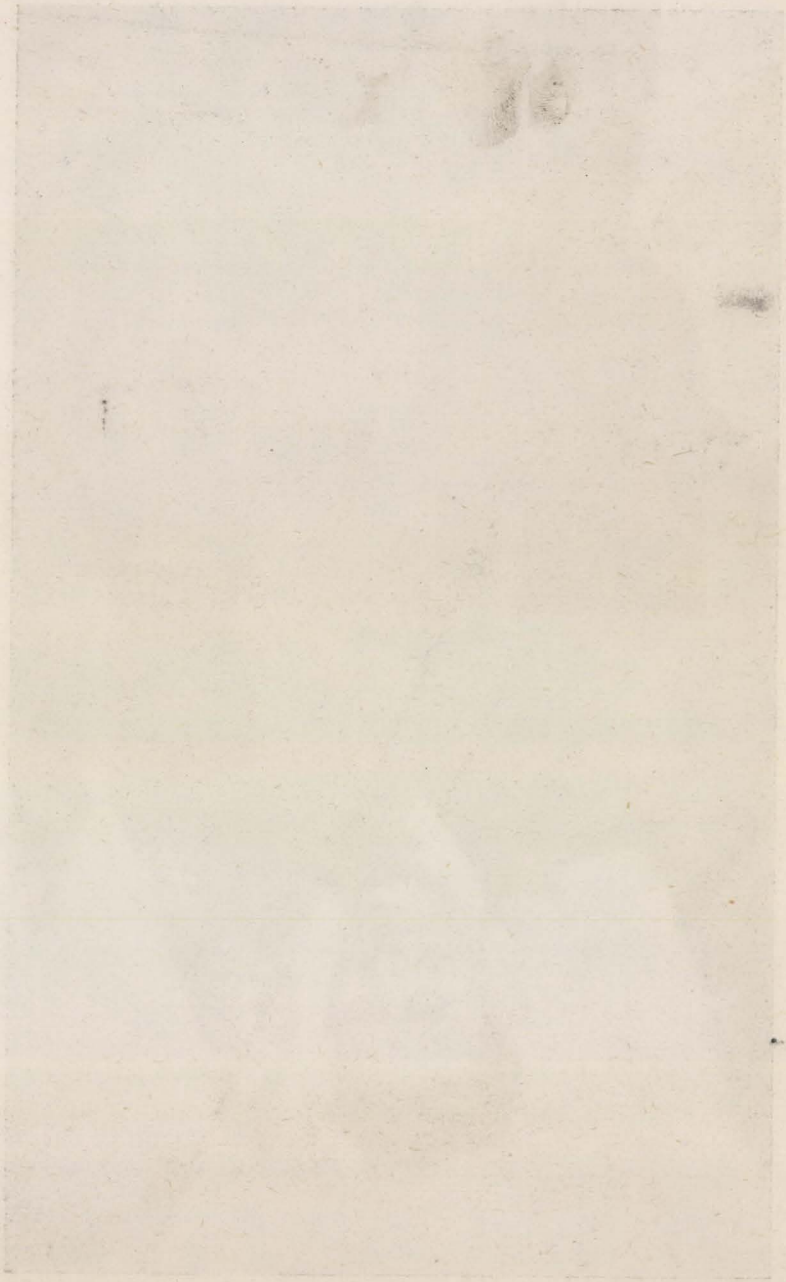
לאהרן, בננו היחיד

„שנים עברו מאז והפצע לא הגליד. לא יום זכרון אחד בשנה לנו, אלא רבים. דמותו מרחפת לעינינו תמיד, וצערנו צורב ללא הפוגה וללא תנחומים".

(מתוך נאומו של האב השכול לפני תלמידי ביה"ס התיכון בקרית מוצקין באחד מימי האזכרה.)

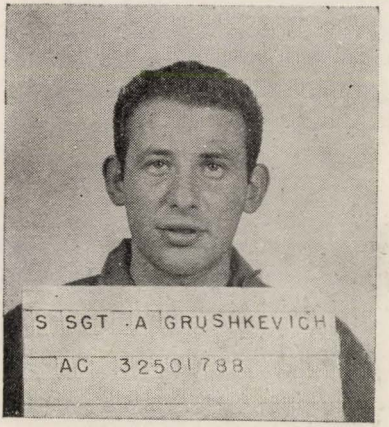

אהרן גרושקביץ ז"ל, 1939

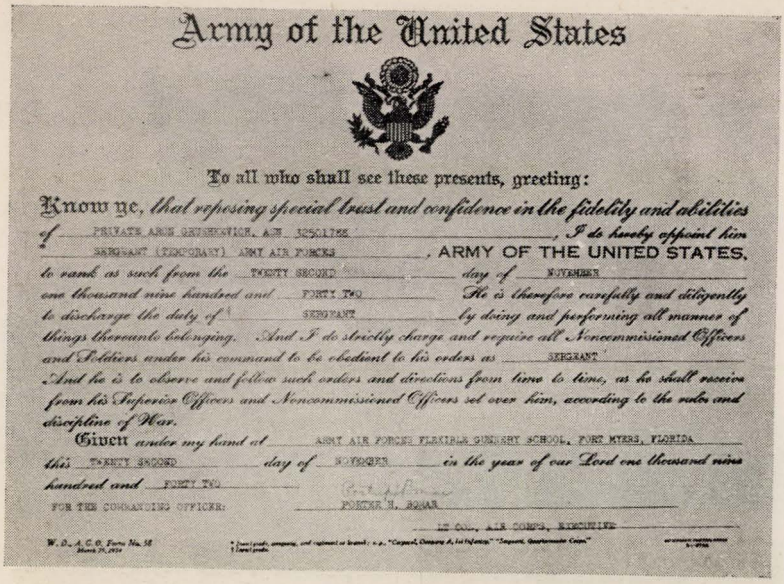
„כנפי־הטייס"

סרג' א. גרושקביץ 1943

אות־ההצטיינות הגבוה
„לב־הארגמן"
ניתן אחרי האסון, 1944

Army of the United States

To all who shall see these presents, greeting:

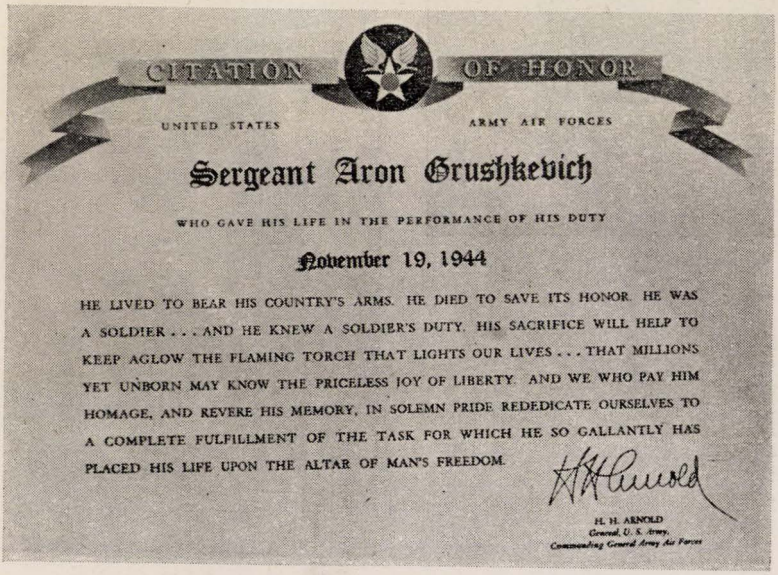
Know ye, that reposing special trust and confidence in the fidelity and abilities of PRIVATE ARON GRUSHKEVICH, AIR SOCIETY, I do hereby appoint him SERGEANT (TEMPORARY) ARMY AIR FORCES, ARMY OF THE UNITED STATES, to rank as such from the TWENTY SECOND day of NOVEMBER one thousand nine hundred and FORTY TWO. He is therefore carefully and diligently to discharge the duty of SERGEANT by doing and performing all manner of things thereunto belonging. And I do strictly charge and require all Noncommissioned Officers and Soldiers under his command to be obedient to his orders as SERGEANT. And he is to observe and follow such orders and directions from time to time, as he shall receive from his Superior Officers and Noncommissioned Officers set over him, according to the rules and discipline of War.

Given under my hand at ARMY AIR FORCES FLEXIBLE GUNNERY SCHOOL, FORT MYERS, FLORIDA this TWENTY SECOND day of NOVEMBER in the year of our Lord one thousand nine hundred and FORTY TWO.

FOR THE COMMANDING OFFICER: FORREST H. ROMAR

LT. COL., AIR CORPS, EXECUTIVE

W. D., A. C. G. Form No. 58
March 29, 1918

CITATION OF HONOR

UNITED STATES ARMY AIR FORCES

Sergeant Aron Grushkevich

WHO GAVE HIS LIFE IN THE PERFORMANCE OF HIS DUTY

November 19, 1944

HE LIVED TO BEAR HIS COUNTRY'S ARMS. HE DIED TO SAVE ITS HONOR. HE WAS A SOLDIER . . . AND HE KNEW A SOLDIER'S DUTY. HIS SACRIFICE WILL HELP TO KEEP AGLOW THE FLAMING TORCH THAT LIGHTS OUR LIVES . . . THAT MILLIONS YET UNBORN MAY KNOW THE PRICELESS JOY OF LIBERTY. AND WE WHO PAY HIM HOMAGE, AND REVERE HIS MEMORY, IN SOLEMN PRIDE REDEDICATE OURSELVES TO A COMPLETE FULFILLMENT OF THE TASK FOR WHICH HE SO GALLANTLY HAS PLACED HIS LIFE UPON THE ALTAR OF MAN'S FREEDOM.

H. H. ARNOLD
General, U. S. Army,
Commanding General Army Air Forces

תעודות־כבוד של צבא ארצות־הברית שניתנו לאהרון ז"ל

תולדותיו*)

אהרן גרושקביץ ז"ל בן הארץ, סרג' בצבא האוירי של ארצות־הברית.

אהרן ז"ל נולד ב' בתשרי תרפ"א (14 בספטמבר 1920) בווארשה, בירת פולין. בקר בגן־הילדים של „תרבות" בוארשה, בהנהלת הגב' רבקה רובין. בילדותו הצטיין באפיו, בזריזותו ובטביעת עין חדה. בין הילדים היה מן הראשונים, שידעו לקרוא את שמות כל הילדים בגן, מבלי לדעת עוד צורת אות של ה„אלפא־ביתא". (השני היה — חזי רובין, בנה של מנהלת הגן).

אהרן והוריו ע"י וארשא, 1925

מפי אמא אהב לשמוע ספורים ודרש לחזור עליהם עד שידע לספרם בעל־פה.

בהיותו בן 3 — כבר התבלטה נטיתו ואהבתו לקרוא בספרים, ובטיוליו

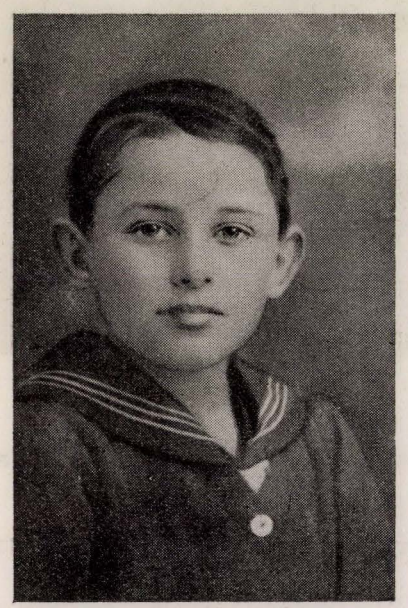
*) השורות נכתבו בדמעות בידי אביו השכול.

אהרן בהיותו בן 3, בוארשה

אהרן — בן 5, בוארשה

אהרן בן 6, — 1926, תל־אביב

עם אמא היה עומד לפני כל בית־מסחר ספרים ובקש מאמא לקנות לו ספר תמונות.

בגיל 5 עלו הוריו יחד אתו ארצה והשתקעו בחיפה. כאן גדל, למד והתחנך בביה"ס הריאלי ובביה"ס המקצועי שע"י הטכניון בחיפה.

כבן 16 היה, בהפסיקו את למודיו באופן זמני, ויצא להכשרה קבוצית, היה בחדרה ושהה בחפצי־בה. באותה תקופה כתב את החבור שלו: „בדידות" (מופיע בעמוד 39) מימי המאורעות של שנת 1936 והלאה השתתף באופן פעיל בשמירה ובהגנה.

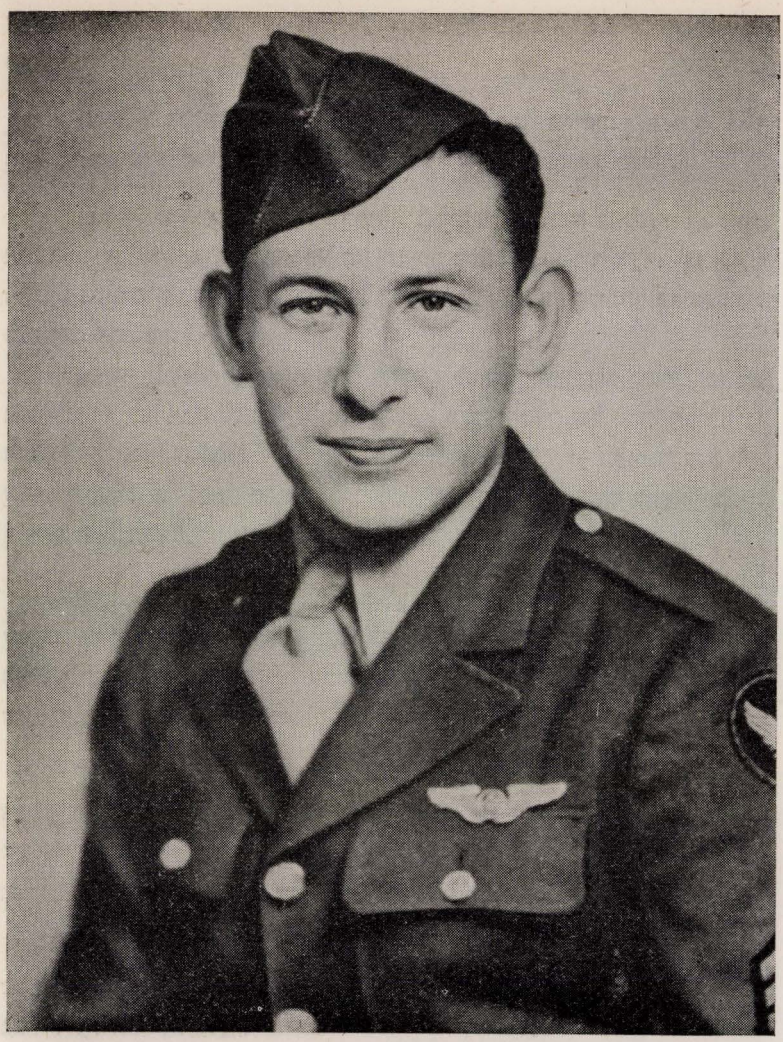
אפשר לעמוד על אפיו של אהרן ז"ל, לפי העובדה הזאת: בהגיע תורו לצאת לשמירה בסביבת קרית־מוצקין בליל־הסדר של פסח, העירה לו אמו „למה הסכמת לצאת לשמירה דוקא בליל הסדר?" — בענוותו ענה לה, שהחליף תורו עם יהודי מבוגר, „אב לילדים, שהוא זכאי יותר להשאר בבית ולערוך את הסדר למשפחתו ולילדיו"...

אולם, אופיו הסוער והתוסס לא נתן לו מנוחה; הוא שאף לצאת למרחב־עולם לראות, ללמוד ולהשתלם. במאמצים רבים מצד הוריו ומצדו הוא, עלה בידו לצאת לארצות־הברית ביוני 1939. בפרוץ המלחמה העולמית השניה נכשלו תכניותיו להשכלה ולהשתלמות.

תקופה קשה עברה עליו מפאת תנאי המלחמה ואי השקט בארץ. דאגתו לשלום הוריו ולמתרחש בארץ עכבו את הגשמת תכניותיו. נחמה פורתא מצא בהשתתפותו בחיים הצבוריים של הנוער החלוצי בארצות־הברית, זמן מסויים היה „בחוות החלוץ" והתאמן בטיסות, במטוס מסוג „פייפר".

באותם הימים היה מדריך קבוצה של נוער־עולה מגרמניה, התחבב על חברי הקבוצה, שאהבו לשמוע מפיו את שירי המולדת העברית, ואת ספוריו על הארץ ובנינה.

מזועזע מן הידיעות המחרידות על מעשי הנאצים באירופה — שאף נקם, וחכה לרגע בו יוושד גדוד עברי או יחידה יהודית בצבא האנגלי. כשנוכח לדעת בחוגי „החלוץ" באמריקה, כי הדבר רחוק מלהתגשם, התנדב לחיל־התעופה של ארצות־הברית, ונרשם לשרות המסוכן של קלע במפציץ „ליברטור". במשך שנה עבר תקופת למודים ואימון וסיים את הקורס בהצטינות.

אהרן, בחיל־האויר של ארצה״ב, 1943

בהיותו אזרח ישראלי, עלתה לו התגיסותו לצבא של ארצות־הברית בקשיים ובמאמצים רבים. אף שהיתה לו אפשרות לקבל את האזרחות האמריקנית בתוקף הגיוס, עמד על דרישתו התקיפה להשאר בצבא כאזרח ארץ־ישראלי, למרות העובדה, שהדבר ימנע ממנו לעלות בדרגה גבוהה יותר.

יהודי יחיד היה בסביבה זרה ונוצרית — והוא מלא בהצלחה תפקיד של מסביר את הארץ ואת שאיפותינו הלאומיות. בחוגים זרים אלו, שמעולם לא שמעו ולא היה להם כל מושג על ארץ־ישראל והתנועה הציונית, הפיץ דעת ואהדה לעמנו, עורר כבוד וחבה בין הגויים לעצמו, לעמו ולארצו. בהתנהגותו, בעמידתו הנאה ובדיקנותו בעניני משמעת — הרים את קרן עמנו אצל הגויים, שהיה מעורב ביניהם. הש חשבו, שמדות נעלות אינן מסגולותינו, בא אהרן ז"ל, והראה להם דוגמה של ישראלי גאה, דיקן וממושמע, ומעורר כבוד.

כעבור זמן קצר נשלח לזירת המלחמה באירופה, והגיע בטיסותיו קרוב לארץ־ישראל ועד למצרים. בחופשותיו בקר שלוש פעמים בארץ. הדבר היה מיד לאחר הפלישה לסיציליה. הוא השתתף בהתקפות אוויריות וגם בהפגזה האוירית הראשונה על רומא הנאצית. בגיחות להקת המטוסים ראה את חבריו נשרפים באוירונים ונהרגים בכדורים של אוירוני־הקרב הגרמניים בקפצם במצנחים. ואף שגלוי וידוע היה לו הגורל המצפה לו, הסיר כל דאגה מלב הוריו ובבקרו בארץ הראה תמיד פנים שוחקות והיה במצב רוח עליז...

במכתביו מזמן ההתקפות האוויריות הגדולות כתב על חבריו, שאבדו אחד, אחד, והוסיף: „אני בר־מזל, כרגיל, עודני חי, עד אשר יום אחד יעזבני מזלי"...

ועוד יום־יומיים לפני נפלו כתב להוריו: „אל תדאגו! יתכן, שתפסיקו לקבל ממני ידיעות, אולם אל דאגה, אני חי ובריא"...

ב־18 בנובמבר 1943 השתתף ה„ליברטור" של אהרן ז"ל בגיחת־להק מן הבסיס באנגליה להפצצת מטרות צבאיות ב־Kjeller Field על־יד אוסלו, בנורבגיה. בדרך חזרה אל הבסיס, אחרי שמלא את המשימה שהוטלה עליו, הותקף ה„ליברטור" ע"י אוירוני־קרב נאציים. באותו קרב אוירי מעל הים הצפוני, לא הרחק מחופי אנגליה — התרסק המפציץ, שאהרן ז"ל היה בתוכו, ונפל אחוז־להבות הימה. כל מאמצי־ההצלה היו לשוא — כל הצוות נספה, וגם אהרן ז"ל נפל בגבורים.

נפתלי זיגל

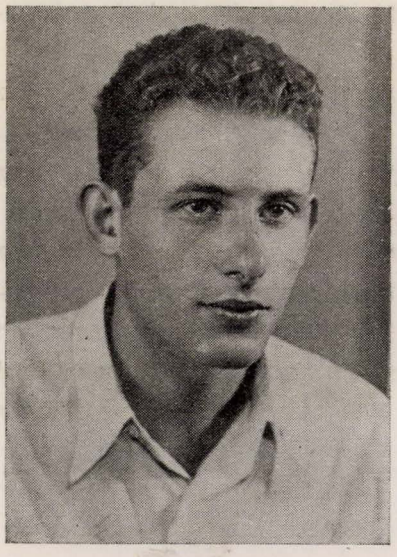
אהרן גרושקביץ ז"ל

„ברור לי וזה צריך להיות ברור גם לכם שבמק
של יצירת גדודים עברים, שילחמו בא"י, אני
אצטרף לגדודים הללו...
... אני חושב, שזוהי חובתי להצטרף עתה לצבא.
בזמן שחיי היהודים, חיי האנושות החפשית
עומדים בפני מפלצת משולשת זו. מובן, שאין
אני רוצה להקריב את חיי לשוא. אולם בעבור
העם העברי, אבא, בעבורכם אעשה זאת. ואני
יודע, שגם אתם לא תעצרוני".

(מתוך מכתביו להורים בזמן מלחמת-העולם).

א.

כשאני קורא וחוזר וקורא בתוך מכתביו להורים חודר בי הרעיון, שהפסוק: „כי עם קדוש אתה לד' אלהיך" איננו מליצה גרידא. כי קדוש פירושו: אדם או עם המוסר את נפשו על הקדוש לו, בלי כונה לתועלתו

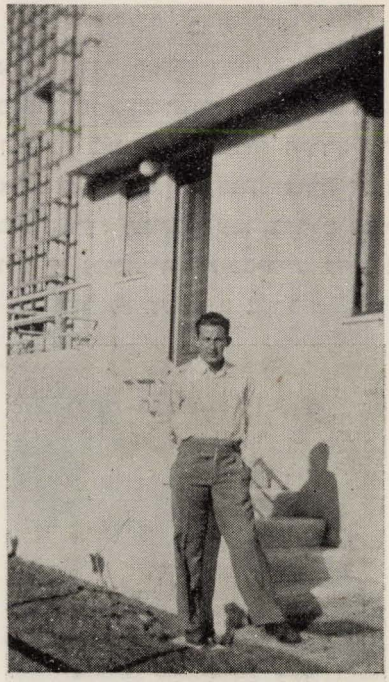

לפני נסיעתו לחוץ-לארץ, 1939

הפרטית, המקריב את חייו לטובת אידיאה, לטובת הזולת, ובמובן זה אמרו חז"ל: „בכל נפשך" — אפילו הוא נוטל את נפשך.

יש בזה תאור נאמן של מה שעבר על עמנו בכל ההיסטוריה שלנו. יוצרי מטבע לשון זה כונו אל האמת. כי בכל דור ודור עמדו עלינו לכלותנו ואבותינו היו מוסרים את נפשם על קדוש השם.

הנה שולחו בנו חיות טורפות בצורת בני אדם לשמחתם של שכנינו ואף בעזרתם. הם חכו לטרף ואירופה הנאורה עמדה מרחוק משום „שאין להתערב בעניניה הפנימיים של מדינה רבונית". הפרלמנט האנגלי הביע את צערו בקימה לזכר הקדושים ולא נקפו אצבע בזמן שאפשר היה להציל.

בכניסה לבית, קרית־מוצקין 1937

את כל זה ספג לקרבו הנער אהרן גרושקביץ, שנזדעזע לשמועות, הזדהה עם הגולה המפרפרת בין חיים ומות והחליט לתת את חלקו, את חלבו ודמו.

קראו את מכתביו להורים! מבין השורות מבצבץ פתוס האמונה, אמונה ביושר ובצדק. כבן עם הנביאים אינו יכול לראות כל עול ורשע, כשהצדק נרמס ברגל, וע"כ מובן מאליו: עליו להלחם.

היתכן, הוא שאל את אבא, "עמנו נשחט באופן אכזרי ואני אשב ואשקט? אין לי מנוחה".

האם לא ידע הצעיר מהי הסכנה הנשקפת לו? ידוע ידע! במכתב נחמה להורי חברו שנפל הוא כותב: "מי יודע את אשר יקרה אותי היום או מחר"...

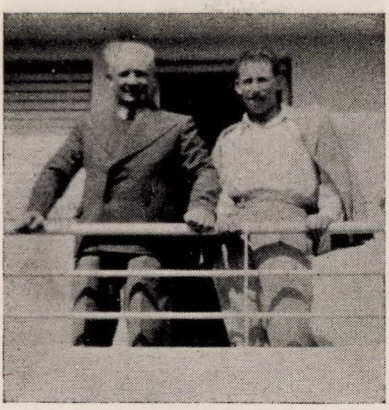
ובכן, בהכרה ברורה קבל על עצמו את הדרך המסוכנת, שלא רבים חוזרים ממנה...

ב.

רק במלחמת השחרור קבלתי תשובה לשאלה, שנקרה במוחי כל השנים: האם נקום להלחם, בעת הצורך, על ארצנו? הנצליח?

לפני קום המדינה באו, כזכור ועדות חקירה שונות. כששוחחו עם עסקנים יהודים שאלו: אמנם הכל יפה, בנין, יצירה, יש מאין, פלאי פלאים, אולם מה בדבר הגנת הארץ? התוכלו לעמד בכחכם בפני האויב?

כי ידע העולם על גבורה יהודית פסיבית, קדוש השם, מסירות נפש על אידיאלים, על דת, אבל לא על הגנה בקרב.

אהרן ואביו, קרית־מ׳ צקין, 1938

ואני הוספתי להרהר, "קדוש השם" של אבותינו, ואף העליה לארץ אבותינו של הראשונים היו מכח כחה של רוח בית המדרש, ששאבו ממנו

„תנחומות אל, בטחון, עצמה, ארך רוח וכח ברזל לשאת כל עמל — לסבל בלי קץ, בלי גבול, בלי אחרית“..... כפי שהיטיב להגדיר זאת משוררנו ביאליק, אולם דור יתום זה, שלא הספיק לחזור לטרקלין היהדות, מהיכן יקח כל זאת?

אולם נצח ישראל לא ישקר! היהדות מתגלה בצורות שונות בכל דור ודור.

אהרן גרושקביץ ספג בקרבו מילדותו בבית אבא ואמא את האוירה היהודית, האהבה לעם ולכל מה שקדוש לו, והוא שמע צו פנימי הקורא לו והלך.

ונוסף לזה נתחנך בישוב העברי הצעיר, שיצר בינתים ערכים חדשים: הכפר, הקרקע, הטבע, העבודה, החקלאות, המשק ההולך ונבנה, כבוש השממה וההגנה. כל אלה קלטה נפשו הצעירה והרכה ובפשטות מזעזעת ובהכרה מלאה הלך למות בעד המולדת.

ג.

אהרן גרושקביץ לא נפל במלחמת השחרור ואף לא השתתף בה, מסבה פשוטה מאד: הוא אז כבר לא היה בחיים. הוא נפל במלחמת העולם הנאור בנאצים.

אולם מובטחני, שבאחד הדורות לעתיד לבוא, אחרי מאה או חמש מאות שנה, כשיתקל סופר יהודי בכרוניקה של ימינו וימצא באחד מגליונות „אחדות“ של ביה"ס בקרית מוצקין את מקרה אהרן גרושקביץ, לכאורה מקרה פשוט, אחד מני רבים — שנפל במלחמת העולם, לא יתכן שלא יעמד משתומם לפני הפלא הזה: נער עברי, שנתחנך בחיפה, הגר לאמריקה בהיותו צעיר מאד, בגיל ביה"ס. אולי יחפש סבות הגירתו, ישער השערות שונות, נכונות או רחוקות מן האמת. מה לא עלול להעלות על דעתו של סופר, אחרי מאות בשנים. והנה הנער נמצא באמריקה חפשי לנפשו ולרצונו, אינו נתון לרשות מחנכים והורים, ובמקום לחפש לו תענוגות והרפתקאות הוא מתגעגע למולדתו, לחיפה ולסביבתה, לגן ההורים, שעל יד ביתם, ובאין אפשרות לשוב הוא יוצר לעצמו אוירה ארצ־ישראלית באחת הפנות בניו־יורק רבתי. הוא נעשה למדריך נוער יהודי באמריקה, מספר להם על הלילות היפים בכנען, שר להם על העמק ועל ירושלים.

בעצם הוא שר את השירים לעצמו למלא נפשו כי ירעב, מתוך הרגשה עצומה להביע את כסופיו, ובהזדמנות זו שמעו גם הם את השירים

הללו. כך מצא תחליף לחיי הארץ האמיתיים, וכשהוא קורא בעתונים על זוועות הנאצים, המנאצים את ישראל ומחריבים את משכנות יעקב בתפוצות הוא מזדעזע ואינו עוצם עין בלילות.

הוא רוצה להשתתף בקרבות לקחת נקם מרוצחי ישראל אלה. מנוחה לא היתה לו.

אולם החוק האמריקני עומד לשטן על דרכו. מתנדבים צעירים כאלה מוכרחים להביא את הסכמת הוריהם.

האין זה מזכיר את מקרה דוד הקטן, כשבא בשליחות אביו לאחיו במערכות המלחמה והוא שומע את גלית מחרף ומגדף את אלהי ישראל והוא פונה לשאול: עבדך ילך ונלחם עם הפלישתי הזה".

ואהרן ממטיר מכתבים לאבא ומתחנן: „שלח נא טלגרמה ובה מלה אחת GO „לך"!

ד.

כמה נוצצו עיניו מגיל, כשנפגשתי אתו באחת מחופשותיו, בספרו על פעולתו, בהמריאו שחקים לנקום את נקמת עמנו, להפיל מטוסי האויב.

וכמה רכות ועדינות יש במכתביו להורים! לא לדאוג לו. בקרוב ישוב הביתה. דאגו רק לגן, לצמחים, „כל פינה בגן יקרה לו".

ממכתבי חבריו החיילים נודע על יחס הכבוד, שעורר ליהודים בשל היותו ממושמע ומוכן תמיד לכל שליחות מסוכנת.

כמה תמימות יש במכתביו, כשהוא משתומם על אחוז היהודים הקטן בחיל התעופה המצטופפים לרוב במשרדים... את אשר לא הרגישו יהודי־הגולה הרגיש הוא, חניך המולדת העברית. הוא כאב את כאב כל העם וזעמו היה איום וחפצו היה אדיר לנקום ולנקום. אדם שלם היה. שלם באהבתו את המולדת, את עמו, ושלם בשנאתו לאויבי עמו.

בשמעו את לעג השאננים, את בוז ה„פקחים" באמריקה על שאינו מחליף את דרכונו בדרכון אמריקני, כדי להתאזרח שם, התוכח עמהם בכל חום־נעוריו. הוא עורר דרך ארץ לעצמו, הערצה להוריו וכבוד לארץ ישראל.

האין זה חמר בשביל החוקר בעתיד לנשמת האומה בימינו?

ומובטחני, שגם הוא יגיע לידי המסקנה: בית ההורים, בית הספר העברי בארץ, האוירה של ארץ ישראל בשנים האלה, הישוב העברי, הכפר והחקלאות, הקרקע והמשק, כבוש השממה והעבודה הם שיצרו אהבה טבעית עזה ונאמנה למולדת.

פעולתו
בין הנוער היהודי בניו־יורק

(מדבריו של פרופ׳ משה דייויס, הסמינריון היהודי התיאולוגי בניו־יורק)

לכבוד
מר ל. גרושקביץ
קרית מוצקין

כ״ט בטבת תשי״ט
9 בינואר 1959

מר גרושקביץ הנכבד,

מלאי־יגון הם החיים וגם עטורי־כבוד. נטול־כוח הוא האדם וגם רום־הרוח.

„הוה זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות״. מי פילל, שמעשה צנוע של הכנסת אורחים בימי נעורינו ייכתב ויזכר במכתבו של אהרן! עדות נוספת היא לרגישותו לזולת של הבחור המופלא הזה. ואמת הדבר. כשם שנתחבב על הבריות כן חיבבן. כשם שהשפיע על עמיתיו כן הושפע מהם. לבו היה פתוח לכל ניע של רצון טוב. רב־האמונה ומופלג במידות טובות היה אהרן, וחלק מאוצרותיו לחבריו בשמחה ובאהבה.

יודע אני, שאהרן הזכיר במכתביו את קבוצת „הסתדרות הנוער העברי״, שאליה התחבר בבואו לארצות הברית. אבל איני יודע אם תיאר את מטרת הקבוצה והרכבה ואת המקום שלו בחבורה זו. חברים היינו כולנו בתנועת הנוער העברי. עוז־הנוער היה בקרבנו, ורק ההר הגדול ביותר קסם לנו. שאפנו לתיקון העולם ולתיקון עולמנו. בתוך הסביבה האמריקאית חלמנו ליצור מהלך־חיים יהודיים עבריים מיוחד במינו. אמרנו, שתפקיד האנושות הוא התפתחות תדירית — התפתחות מוסרית, שכלית ורוחנית. ידענו, שאנחנו מיעוט שבמיעוט בתוך עמנו, היושב בתוך עם רב. אבל תיארנו לנו, שבארץ החופש יוכל אפילו צמח רך להמתיק את בושם היער הגדול.

חבורה קטנה היינו, וחברותא מלוכדת יצרנו. כשם שרצינו ליצור חיי כלל, כן ניסינו לעצב את דמותו של כל יחיד ויחיד בקבוצה. חלוציות־הרוח הגדרנו למגמתנו, בהבדילנו בכבוד והערצה את מטרתנו מהחלוציות הבסיסית והשלמה של בוני היישוב בארץ.

והנה הופיע אהרן עם חיוכו ומצב־רוחו הטוב עליו; הוא ומספר קטן

של חברים, שגדלו ונתחנכו בארץ. ראינו בקבוצה קטנה זו אפשרות מזהירה לחבר את הנטע הארצישראלי עם הרוב האמריקאי והחלטנו ליצור גוש למופת שיפנה דרך לאחרים. „עברי צעיר" קראנו לקבוצה.

אהרן נכנס לפני ולפנים. טהרת־לבו ועירנותו פעלו על לבות חבריו. על כן הצליח להדריך אחרים בה בשעה, שחיפש דרך לעצמו. ראינו, שמטבעו ידע את סוד הקשר האנושי. הוא ידע, שהמתנה הגדולה ביותר, שיכול אדם לתת לחבריו היא אופיו, לא רק את מחשבותיו כי אם מעשיו, לא רק גופו, אלא גם רוחו־נפשו.

השקפה זו וודאי ינק בביתכם, בבית אבות ובבית־ישראל, והיא אשר פעלה עליו להחליט את החלטת הגבורה שלו — למסור את עצמו על מזבח המלחמה בין הרע והטוב.

האבדה היא קשה לכל אוהביו, ואין לה תמורה לאוהביו מגדליו. ואם יש נחמה כלשהי, טוב שנזכור שאדם חי שנות עשרים וקובע לו את מקומו בקדשי הנצח; אחרים מרבים שנים פי ארבעה וחמשה ובסוף ימיהם תועים ומחכים לפשר החיים. לימדני תורת חיים זו פייטן בן זמננו, אברהם רייזן שמו, ששר לנו בשירו על הפרפר, שחי יום אחד, והפרח שחי חודש ימים.

וכן אומר הפרפר לפרח:

„...גענאסן האב איך פיל
געלעבט אין פרייד, געזאנג...
...און ליבערייַ געפירט
מיט יעדער בלום און בלאט...
...און וועַן איך שייד פון דיר,
געדענק מיך לאַנג, געדענק..."

לא אבוא ואגיד שלימוד זה מפיג את הכאב, או שהוא מרפא את השבר, אבל הוא מכוון את הכואב, הוא מדריך את הסובל.

הרבה עשית בשבילי, מר גרושקביץ היקר והנכבד, שהרשית לי להכיר את אהרן ז"ל וללמוד ממנו. והרבה אתה עושה בשביל כל בני הדור שהתאהבו בו והתחזקו ממנו, על־ידי הוצאת דבריו ומעשיו ברבים.

ברוך הוא זכרו.

ברוכים הם מעשיו.

בכבוד,

משה דייויס

✶

מכתבים, שירים ורשימות

לזכרו של אהרן ז"ל

(מתוך מכתבים ושירים)

א.

איטה יקירתי, 26/11/1958 (ניו־יורק) *)

אמלא את בקשתך למסור את זכרונותי על אהרן ז"ל, כפי שאני זוכרת אותו. אולם, אני מסופקת, אם אוכל למלא את תפקידי כראוי.

כשאני כותבת את השורות הללו אני רואה אותו לפני כמו חי, ומתאמצת לתעות בעבר הרחוק ולהזכר איך ומתי זה התחיל. אני זוכרת את בקורי אצלכם בבית בחיפה בקיץ 1930 ואת קריאתך מעל המרפסת: „אהרן בוא הנה מהר, אורחת מאמריקה באה"!

ילד בן שמונה או תשע נכנס במרוצה, בעל ראש מחוטב יפה, עינים כחולות־אפורות, פנים מלאות וצוחקות. באותו רגע התפשטה עליהם הבעת אי־רצון, כאלו הוא אומר: האם אני צריך להיות פה?" ההיית צריכה להפריע לי מהתעסקותי בחוץ? אבל כעבור רגע החלו פניו היפות צוחקות שוב: החלפנו מבט של הבנה הדדית ומיד נעשינו ידידים.

ואני זוכרת יום בקיץ 1939, כשחכיתי בנמל ניו־יורק לאניה, שהביאה את אהרן לחופי ארצות־הברית.

ברגע של הסוס שאלתי את עצמי: „האם אכיר אותו?" האניה הטילה את עוגנה ועל ספונה נראה בחור רזה מסתכל סביבו באי־בטחון בעיניו וכאלו מחפש מי־שהוא... הוא עשה רושם של בחור המעורה עוד בחמימות ה„בית", מלא תאבון לחיים, משחק והתקדמות.

בהתחילו לסדר כאן את חייו היום־יומיים, הכרנו תיכף את סגנון־החיים של ה„בית" ואת השרשים העמוקים, שהיה מושרש בהם במולדתו — בישראל. בדרכו כאן הוא חי בצורות החיים שהיה רגיל בהן בארצו, אבל הוא עשה זאת מתחת לסף־ההכרה, ברגש של אחריות, לא לשם התהדרות, זה נבע מטבעיותו.

כשנוכח לדעת, כי הוא יצטרך לעבוד, כדי שתהיה לו האפשרות להשתלם, לא גרתע משום עבודה, אפילו הקשה או הפשוטה ביותר: היה עובד משעה 1 בלילה בכל מזגי־אויר עד לפנות ערב למחרת.

---

*) בת־עיר לאמא של אהרן, ידידה וחברה לה, בקרה פעמים בארץ והתאכסנה אצלנו קבלה את אהרן ברדתו מהאניה והתעניינה בו כל הזמן.

כששאלתיו למה לו לעבוד כל כך קשה, היה עונה לי בצחוק: — זוהי עבודת ילדים בשבילי.

בהתחלה הוא נראה לי קשור אל „ישראל" באופן ילדותי. ה„ארץ" היתה בשבילו מרכז כל העולם. בעקשנות היה ממעט ערכם של עמים אחרים, ארצות אחרות, אבל בלי־ידיעתו היתה בו מנה גדולה של אהבה לכל האנושות.

כשאמריקה הצטרפה למלחמה נגד היטלר, התחיל לחשוב ולדבר על התגיסות לחיל־האויר האמריקני. יעצתי לו לדחות את הדבר לשנה הבאה, ואז הוא הפנה אלי פניו הצעירים, שהרצינו בן־רגע כאדם מבוגר ומנוסה, התופס ומרגיש את צרת האנושות בכלל ואת צרות „היהודי" בפרט:

„היטלר לא יעצור ולא יחכה — ואם הוא לא יפגוש בדרכו כל „התנגדות" — ומה יהיה אז?"...

„בחזרו לחופשתו הראשונה היה מלא התלהבות בדברו על חבריו שהשאיר במחנה. כושר החברתיות שלו צף ועלה. אם כי נמצא בחברת אנשים שונים משכבות שונות ומארצות שונות, בעלי נמוסים שונים ומדברים בשפות שונות, נקשרה ביניהם תיכף ידידות אמתית ונאמנה. הוא הצליח להחדיר לתוך קבוצת חבריו את רגש־יושרו, חוש־האחריות והתמימות שלו. כל זה נודע לי ממכתבים, שקבלתי מחבריו בעבודה וממשפחותיהם.

החופשה האחרונה היתה קצרה ונחפזת. הכרנו, שהוא העריך את החיים וחדוות־ החיים הערכה חדשה, כאילו רצה לגלם ולהקיף מספר שנות־חיים בימים קצרים אחדים. אני זוכרת בימים שהיה נחפז להשכים בבוקר: שיחות מוקטעות, שאלות קולניות בשעת התלבשותו בחדרו, מה דעתך על ההצגה בתיאטרון אמש? לאן נלך אחרי התיאטרון, בטויים ותאורים מקוריים שלו, נעימות־נגון, גמיעות אחרונות של הקפה וברכת „שלום" שקטה מחיכת ונצחית...

ככה אנו זוכרים ברגש את הנשמה, את הכח — שהיה: אהרן.

אסתר מרקוס

ב.

29 אוגוסט 1939

...ובנוגע לבנך, הוא הטוב והמובחר, שאי פעם פגשתי. הוא שקט, מתון, מחונך היטב מעורך כבוד. כלנו התאהבנו בו. מה עוד אפשר לדרש?

(ממכתב דודתו — חיה שינברג)

ג.

לאהרן גרושקביץ, זכרונו לברכה

מצבה על קברו הבלתי־ידוע.

תהא נשמתך בצרור החיים, בהוקרה והערצה —
הנאהב והנעים בחייו ובמותו לא נפרד, מנשרים
קל ומאריות גבר.

ארקיע שחקים, השמימה אעלה לשאול:
היש צדק? השואה למה?
ריבכם אחי, אריב ואשא בעול,
נקום אנקום, זו המשימה!
גא אנכי, שחלקי עם הלוחמים
רחשי לבי — הגן על כבודנו,
ואשליות אין, אין דין ואין רחמים!
שלובי־זרוע, דרוכי עוז למטרה,
קרב בלי־הרף, מבוקר עד ערב,
בכל כחנו נקלע השערה
יד־אל־יד, חברים לנשק —
צמא אני אל עמי ואל מולדתי!

יזכרו אלהינו לטובה עם שאר צדיקי־עולם וינקום נקמת דם עבדיו השפוך.

ישראל יצחק קאליש

ד. (מכתב של זוהר, חברו)

חיפה, 26.9.1958

הכרתי את אהרן לראשונה לפני 25 שנים ומעלה, ועד היום אני זוכר את הימים ההם. פרטים קטנים נשכחו וחלפו עם הזמן, אולם קוי אפיו ותכונותיו, כפי שכבר בלטו באותה תקופה, ואשר הלכו והתגבשו עם הזמן — הם שהטביעו חותמם בזכרון ולא יימחו.

כבר בימים הראשונים לכניסתו לבית־הספר רכז סביבו את הנערים ואצל מרוחו עליהם.

זוכרני את התקופה, בה החלטנו להצטרף לתנועת־נוער, וכמובן, אהרן היה ראש־המדברים והעושים. והנה תוך כדי בירורים וליבון השקפות על תנועה מסויימת, שאליה בקשנו להצטרף — נתקלנו בדעות חבר יחיד, אשר נראו לנו אז מוזרות. אהרן לא נח ולא שקט עד שלא עמד על הדעות ביסודיות, שהיתה אפיינית לו ושוכנע. לא קלה היתה דרכנו, אולם הוא ידע להתגבר על כל הקשיים והדעות המוקדמות, וכשהגיע לעמדה מגובשת מיד שוכנענו והצטרפנו אליו.

זוכרני, כאשר פנה עורף לבית־הספר ומשטרו ובחר בבית־הספר המקצועי, איזה הד השאיר הדבר בלב כולנו! אולם הוא ידע להיות הרוח החיה גם בחברתו החדשה ויחד עם זאת נשמרו ואף התהדקו קשריו אתנו, קשרים ומגע שקויימו יום־יום, וביתר תוקף מאשר עם חבריו לבית־הספר.

לאחר זמן, כשעבר לקומונה בחדרה נוהג היה לבוא לביקור ואז היה מרכז ומנחה לכולנו ומתאוריו חיינו בהתלבטויותיו וקשיי־הסתגלותו לעבודה חקלאית מפרכת ולאוכל שלא היה בו כדי להשביע. אולם, ככל שגברו הקשיים, לא נהג להתלונן ולא התחרט, וכשבקרנו אצלו במסגרת של מחנה־תנועתנו, שוב נעשה ראש וראשון לכולנו, בהשתלמות ובשמחה.

לא אשכח את שבוע־הפסח, שהייתי בחברתו בתל־אביב. אף בה היה בן־בית, ידוע ואהוב על כל חבר בתנועה. הוא התעכב אז שבוע נוסף בעיר, וכשחזר — כמה מוזר היה לשמע לפתע תכניותיו לנסיעה לאמריקה.

לכאורה, היתה התכנית ניגוד גמור לדרכו ולהשקפתו, אולם למעשה היתה בה מעין הרחבה והשלמה לכל אשר פיתח ואצר בקרבו. צר היה לו

המקום, והוא ביקש ושאף אל העולם הגדול — להרחיב אפקיו ושטחי־פעולתו ופעילותו. כשהגיע לארה"ב לא הלך בגדולות, וביסודיות ובשיטתיות, שהיו מטבעו התחיל ללמוד אנגלית ועבד אצל ירקן ארמני. הוא התקדם אט־אט בדרך שקבע לעצמו.

כשפרצה המלחמה והגיעו הידיעות על הטבח, לא נח ולא שקט עד שהתגייס לחיל־האויר של ארה"ב.

עוד שתי פעמים זכיתי לראותו כאשר חזר ארצה והופיע במפתיע בטיסה מבסיסו, לבושו מקושט בשלל צבעים של חיל־האויר. כמה מאושר ומלא סיפוק היה, שחזר לראות את הוריו ומשפחתו.

כשתכפו הטיסות והקרבות, בקרני בלוית חברו־לטיס, ואז כבר הורגשה בו העיפות מן התפקיד וחוסר־הבטחון למראה המטוסים, שאינם חוזרים.

לפני — מכתביו אחרונים. באחד התאבל מרה על חבריו למטוס שיצאו בלעדיו, אבדו עם מטוסם והשאירוהו בחיים, לאחר מותם. ובאחד מהם ציין, כי יום־יום גדל מספר המטוסים, שאינם חוזרים ומי יודע אם לא יום יבוא ואף מטוסו לא יחזור.

היה זה מכתבו האחרון.

זוהר

ה. (מכתב מרדכי, בן־דודתו)

חמש עשרה שנה חלפו מאז, ואותה גלולה מרה,מלחמת העולם השניה — טרם בלענוה; זכרונות מרים, הרס וחורבן, רעם המלחמה ותרועת־הנצחון, לא כולם חזרו מן המערכה... באותה מלחמה, אי־שם בנכר, בן דודי אהרן נפל...

מעט מאד ראיתיו כאיש חיל־האויר האמריקאי. הוא ביקר פעמים מעטות בין אימון לקרב. לביקור פתע בא, ואז הוא נראה משכמו ומעלה חסון ונאה, המדים צמודים לגופו. קטונתי ממנו באותם הרגעים, וכנער צעיר, הייתי מלא קנאה למראה גדולתו.

אלה היו רגעים יקרים בתקופה עגומה. זוכרני, כשראיתיו והמשימה הרצינה פניו, יצר־החיים התנגש בשחקים זועמים והוא לא יכול להם.

תקופת חייו הקודמת, שאדם נהנה מזריחת־החמה — תקופת בחרותו של אהרן — היתה היפה ביותר בחייו.

השנה — שנת 1935, שנת עלייתי ארצה. התגוררנו בבית־דודי, ובהרגשתי כילד עקבתי ביראת־כבוד אחר מהלך־חייו של אהרן. הוא היה נער חסון, שחותם הארץ הזאת טבוע עליו, ומה עז היה רצוני להדמות אליו, להיראות כמוהו.

זוכרני, שהיה פעיל בחיי תנועה וחברה, מעצב דרך חייו במו ידיו, מפלס נתיב למחשבותיו ורעיונותיו, והוא עודנו נער.

הרצון לדעת, ללמוד, פותחים לפניו אפקים חדשים. דרכו נעשית ברורה. שוב איננו נער המגשש בעוורון רעיונותיו. נחוש־החלטה ועז־מעוף, הוא מפליג לארץ רחוקה, לאמריקה, במטרה אחת בלבד: ללמוד, ללמוד.

...בחלוף הרהורי על כל אותה הדרך הארוכה, אני מרכין ראשי לפני אהרן היקר, שנטל בגופו חלק בסיוט של תקופה, ושלם בחייו בעבור אמונה ויעוד. במעוף־רעיונותיו הרקיע שחקים, ולא חזר...

מ ר ד כ י

ניו־יורק 10.11.58

בני דודי היקרים,

הנני שבע־רצון מהודעתכם, כי אתם מתכוננים להוציא חוברת לזכר בנכם הנפלא, ליום הזכרון ה־15.

אני זוכר היטב את הפגישה הראשונה שלי עם אהרן. זה היה על האי „אליס אילנד" תחנת המיון של המהגרים הבאים לארה"ב, שתנאי כניסתם לארה"ב עמדו בסימן שאלה.

אהרן היה מבוהל קצת, כי היה צעיר מאד ובפעם הראשונה בחייו מצא את עצמו במצב כזה, הוא לא היה בישן אלא היה מעונין בכל המתרחש כאן. הוא התרשם מן הטפול האדיב שפקידי־ההגירה טפלו בו, והיה שבע־רצון שהורשה להכנס לארה"ב, אם כי על יסוד הרשאה זמנית.

במשך זמן הכרותנו מצאתיו כבחור ישר ונאמן באופיו למשפחתו, קרוביו ולידידיו, הוא היה רציני בכל מעשיו ומסור לאידיאלים שלו. הוא ספר לי על חייו בישראל ועל מאמציו וכונותיו להשתתף בעצוב דמות חיי העם בארצו.

לרוע מזלו התגלגל לארה"ב עם התפרצות המלחמה העולמית בשנת 1939.

הוא נסה לחזור, אולם ללא הצלחה.

כאן, בארץ זו, הוא עבד קשה ונעשה „נכס" לצבור ולקרוביו. הוא התידד בקלות עם האנשים, כי היה בחור מאושר, אוהב את החיים ומעורב בין הבריות.

הוא התנדב לחיל־האויר של ארה"ב לא לשם ה„תהלה", לא כדי לנצל את ההזדמנות להיות אזרח ארה"ב, אלא כדי להשתתף ולעזור לשחרר את העולם הנאור והיהודי מן הסיוט והמפלצת הנאצית. הידידים הרבים שרכש לו בחיל־האויר, הוכיחו שלא רק קרוביו אהבו אותו, אלא אפילו זרים — התקרבו אליו והתידדו אתו כמו עם אח.

על תכונותיו הקרביות העניקו לו עיטורים ותוי־הצטינות, שקצין־הפקוד של הפלוגה ענד לו.

לא זכה לראות בעיניו ולהנות מן הנצחון. ביחד אתכם אנו מצטערים ומבכים את מותו מות־גבורים למען המולדת, הצדק והאנושיות.

א. ע. גולדווטר

ניו־יורק

קווים לדמותו של אהרן ז"ל

א.

בשנת 1926 עלה אהרן ארצה, עם אמא (אבא כבר היה בארץ), והוא עודנו ילד ושפת־נכר בפיו.

אזכרה, איך נסה אהרן שלנו בימים הראשונים להתקרב לילדי השכנים ולהשתתף במשחקיהם והם דחוהו בגלל השפה הזרה בפיו, כי לא הבינוהו. ואני צופה בחרדה לתגובתו. אהרן לא פרץ בבכי כמנהג ילדים, אלא בראותו אותי נגש אלי בריצה ומשך אותי לחבורת הילדים, למען אשמש לו לפה.

משחר ילדותו היה גלוי־לב ותכונה זו נשמרה בו; חבריו ידעו לספר על מסירותו ואהבתו אליהם; קנאי היה בדעותיו, אולם הטה אוזן קשבת לדעות הזולת.

אופיו הקנה לו השפעה על חבריו וכשגמלה בלבו ההחלטה להצטרף לתנועת־נוער נמשכו חבריו אחריו. ומתנועת הנוער להגשמה, ההסתגלות לעבודה קשה ולתנאי־חיים שרובם לא היה רגיל בהם; ההכרח להסתפק

במועט; ההווי המיוחד של חיים בצוותא, ובעיות מבעיות שונות. מה חרד לבו, שמא הוא וחבריו לא יעמדו בנסיון הנועז הזה.

בתקופה זו חושל אפיו ואפקיו התרחבו. התעורר בו הצמאון לדעת ולהשתלם, לפתח את כשרונותיו שהיו טבועים בו.

הרבה לילות נטולי־שינה עברו על אהרן עד שהחליט לצאת לארה"ב. לא לחיים קלים שאפה נפשו בנכר; המטרה היתה ברורה לפניו, לעבוד וללמוד. ואכן, ממכתביו ידענו כי הוא צועד בטוחות לקראת שאיפותיו והרבה, הרבה תקוות תלינו בו.

והנה פרצה המלחמה העולמית. אהרן שלנו ממלא את חובתו הלאומית ומתגייס לצבא. נאמן לתכונותיו אין הוא מתגייס לחיל־רגלים או לחטיבה קלה. לחיל־האויר נפשו משתוקקת, בו אפשר לנקום את דם אחיו במהירות וביעילות. ואכן, אין אהרן שלנו עושה מלאכתו רמיה: רומא, המבורג, ועוד ערים טעמו מהפצצותיו של הצעיר הישראלי, אהרן ז"ל.

הרבה שנים חלפו מן היום המר והנמהר ההוא, בו הגיעתנו הידיעה המחרידה, שהמפציץ בו טס אהרן שלנו נפגע בקרב עז ונפל הימה, עם הצוות שבו. העין דומעת והלב כואב ודואב, מני אז ועד היום.

יהא זכר אהרן שלנו ברוך לעולמי־עד.

ע ז ר י א ל

ב.

לא תשכח מלבי פגישתנו האחרונה עם אהרן ז"ל אשר בין הפצצה להפצצה „קפץ" ארצה להתראות עם בני המשפחה ולהזין עינו בנוף המולדת.

משעה מוקדמת בערב התהלכנו אתו — אני ועזריאל — מאזינים לספורו על הרגשת נער ישראלי השומע לזעקת בני־עמו, על התגיסותו ועל קרבות־האויר שהשתתף בהם, על שובו ארצה אחרי הנצחון המקווה.

ולבי חרד לגורל הנער האמיץ ואני מנסה בזהירות להעמידו על הסכנה הרבה בתפקידו. אולם, הדהימתנו תשובתו הגאה: זוהי מלחמתו של העם העברי וכבן נאמן לעם הזה מצווה אני להמשיך עד בוא יום הנצחון"...

מי מלל ומי פלל שזוהי פגישתנו האחרונה ואהרן לא יזכה לחוג את יום־הנצחון.

... בחיפה, בשדה התעופה, בטכס חנוכת האוירון שתרמו הוריו לזכרו

של אהרן יקירנו. אט־אט מתרומם האוירון אל־על, מרקיע שחקים ומנמיך טוס, שומעת אני זמזומו...

ודומה עלי שאהרן הוא הטיס, הוא — אהרן — מבצע להטוטי־טיסה, עוד רגע קט וראינו את האמיץ והגאה.

השנים שחלפו מיום ששכלנו את אהרן, לא הגלידו את הפצע בלב ולא השכיחו את דמותו הקורנת ואת בת־צחוקו שהיתה מרחפת תמיד על פניו.

ר ח ל

ג*.

שנים גרנו בבית־הוריו של אהרן ז"ל וידענוהו היטב, לפי ספורי הוריו, בטרם שזכינו לראותו. חשבנו: הורים אינם אוביקטיביים ביחס לבניהם. אולם, גם אבי ז"ל, שהכיר את אהרן בניו־יורק, כתב לנו גם הוא רבות על אדותיו. וכשבא לחופשה הביתה עמדנו משתוממים. לא הפריזו כמלוא נימא. ככה ראינו אותו גם אנו.

לפתע בא "הביתה", כבטויו. רענן, עליז, גלוי, מחונן בכל המעלות של "צברים".

שאלתנו הראשונה היתה: כיצד מגיע ישראלי לחיל התעופה האמריקני? תשובתו היתה טפוסית: "זה היה המקום הנכון, בו אוכל במהירות האפשרית לפגוע בנאצים. עשיתי מאמצים מיוחדים בניו־יורק להתקבל כזר בחיל התעופה" ובפשטות מפליאה ספר על פעולותיו בצבא, כגון: הפצצת רומא, המבורג ועוד, כאילו כל זה מובן מאליו, אלה הם תפקידיו.

יחד אתו בא חברו, טייס נוצרי, שספר לנו על החבה הנודעת ל"גרושי" ביניהם.

חשיבות הדבר יכול להעריך רק יהודי, שהיה חייל בצבא זר.

תכניותיו לעתיד היו ברורות לאהרן. עם גמר המלחמה ילמד וישתלם. ללמוד צריך שם, לחיות צריך כאן.

פעם אחרת סח לי: אבותי סובלים, לדאבוני, יודע אני, בן יחיד הנני. להצטרף ליחידה פלשתינאית עכשיו אין אני יכול. חברי בצבא יחשבו, שאני מחפש לי חיים קלים. כיהודי פלשתינאי עלי לעשות רק את הטוב והישר; לפי מעשי ישפטו את עמי ואת ארצי. זהו איפוא תפקידי!

אהרן ז"ל היה גם ילד תמים וגם אדם מבוגר. צעיר מעורר אהדה, תמיד מוכן להקרבה בכל נפשו ומאדו.

ויום אחד הגיעה פתאם בשורת איוב, כברק משמים בהירים. היתה

* מכ"י גרמני ע"י נ. ז.

זאת הפתעה, כי יחידתו הוחזרה לאנגליה אחרי קרבות קשים באיטליה לשם ארגון חדש: „יש לנו החובה העצובה להודיעכם, כי הסרז׳נט אהרן גרושקביץ נעדר".

ואחרי שבועות אחדים:

„לצערנו, לא העלו חקירותינו בענין המטוס כל ידיעה חיובית ועלינו להתיאש ממנו".

ואח״כ: „מיניסטריון המלחמה בושינגטון אשר את פטירתו של א. ג. ז״ל.

מלים, מלים בלבד, אבל הן אומרות הכל.

כדי להגן על עמנו ועל ארצנו שלם אהרן ז״ל את המחיר הגבוה ביותר. יהי זכרו ברוך!

ז. יוסף קריגר

ד.

גלויי מרי בילדותו

הכרתי את אהרן לא־מקרוב אך בהזדמנויות המעטות שנפגשתי אתו עמדתי על קוי־אופיו שעצבו את דמותו ושמשו לו קו־מנחה בחייו, בדרכי מחשבתו ובמעשיו.

בגיל צעיר נכנס לתנועת נוער שהיתה מושפעת מפועלי־ציון. הרעיונות של פועלי־ציון שהבהירו את דרכו של הפועל היהודי לרכוז טריטוריאלי במולדת ומלחמת מעמדות קסמו לו, ולקחו את לבו ובכל להט נפשו הוא נכנס לפעולה כשהוא גורף אחריו בפעילות ובהתלהבות נערים צעירים בני גילו.

נתגלה בו אז אופי בלתי־נרתע מפני קשיים; משסגל לו דעה ודרך ידע להתמסר להם בכל מאודו ובכל נפשו.

בשנת 1936 נתקלתי בו שוב כשהובא לדין בפני השופט הבריטי דאז בחיפה, על הפצת כרוזים שהכילו דברי בקורת על הממשלה, על עמדתה בענין המאורעות החרותים היטב בזכרוננו, כלפי המושל קיטרוטש, וכן הכיל הכרוז סיסמאות שהורו לפועלים להלחם על עליה יהודית המונית וחפשית לארץ ישראל, לארגון עמלי שני העמים, היהודי והערבי, ונגד שנאה גזעית.

שוחחתי עם אהרן לאחר שקבלתי עלי את הגנתו, לפי בקשתו. כפי שנשמר בזכרוני, אמר לי אהרן, שאינו רוצה להתכחש להפצת הכרוז או להתכחש לתכנו. הוא רצה, כי גם בבית המשפט נסביר את הדברים ברוח הכרוז, אשר בתכנו האמין ולו נלחם והסכים רק, כי נזכיר את ענין הגיל,

וההתרגשות ששררה אז בישוב ובחיפה לרגל הלוויה של ארבעה יהודים שנפלו במאורעות אותם הימים, כסיבות מקילות, העלולות להמתיק את הדין.

כפי שאזכר אמר, שאם כי הוא אוהב אהבה עמוקה את הוריו ודבר מאסרו עלול לגרום להם צער, ביחוד אם יהיה מאסר ממושך; בכל זאת אין הוא רוצה לעשות שקר בנפשו, ולהתכחש לאמתות בהן האמין ולהן נלחם.

לא ידעתי הרבה על הדרך שבחר בחיים לאחר־מכן, והדברים הגיעו אלי למקוטעין, אולם אותו קו האופי של עמידה איתנה בפני קשיים, מלחמה על דרכו ליווהו תמיד.

בגיל צעיר נקפד פתיל חייו, וחבל, כמה חבל. חבריו ומכיריו ינצרו את זכרו בלבם.

עו"ד י. קושניר

משפטו של אהרן גרושקביץ על הפצת כרוז, נגד ממשלת המנדט

(קטע העתון „דבר" מיום ח' אלול, תרצ"ו, 26.8.36)

ע"ד משפטו של אהרן גרושקביץ שהתקיים בפני השופט הבריטי, מר הובארד ביום א' 23 באבגוסט מוסרים לנו פרטים אלה:

הכרוז שהופץ ע"י הנאשם הכיל דברי בקורת כלפי מר קיתרוטש בעניני המאורעות שקרו בחיפה ובמחוז שלטונו לאחר שובו לארץ וכן דברי בקורת על הממשלה, על עמדתה בענין המאורעות וסיסמאות הקוראות את הפועלים להלחם על עליה יהודית המונית חפשית, וארגון עמלי שני העמים ונגד שנאה גזעית. הנאשם היה אסור מספר ימים והמשטרה סרבה לשחררו בערבות. הוא הובא לדין ונאשם בהפצת כרוזים מסיתים בניגוד לחוק הפלילי המתוקן משנת 1927 ע"י הקטיגור הקצין מר ביטר.

הסניגוריה שהודתה בחלוקת הכרוז ע"י הנאשם טענה שאין הסעיף של ההאשמה מתאימה לענין. מצד אחד מכיל הכרוז סיסמאות בדבר עליה חפשית ואי־שנאה גזעית ואת החלק הבקורתי יש להסביר באותו מצב ההתרגשות ששרר בחיפה בימי הפצת הכרוז לאחר קבורת

ארבעת הנהרגים היהודים על הר הכרמל ובמאורעות האחרים. כן הפנו את לב בית־המשפט לגילו של הנאשם שהוא פחות מ־16.

השופט הודיע, שהכרוז מכיל אמנם דברי בקורת קשים נגד הממשלה, אולם בהתחשב עם גילו של הנאשם ואי התכחשותו להפצת הכרוז הוא דן אותו לפי חוק הפושעים הצעירים סעיף 9 ומטיל עליו קנס 3 לא"י.

למדו סניגוריה עוה"ד י. קיזרמן וי. קושניר.

לזכרו

„...צץ בן לילה כמטה אהרן" —
ח.נ. ביאליק (משירי החרף)
לפי במדבר י"ז 23

בחלל האין סופי, במרומי סחור־סחור,
הוא צף לו בדרך אין־דרך.
כמוהו — מליונים, מליונים אין ספור
מרחפים באותה הדרך.

✶

ולפתע, רוח שגב מפעמה בו;
ופתאם משתנה הנתיב.
והדרך כה ברורה, וישרה כה!
כצפוים מראש קרי וכתיב.

✶

ועף אז הכוכב למשימה זו,
בלי שהיה, בלי פחד, בלי מורא!
צו עליון בוא, משומם פה,
לשרש מארץ העוול הנורא.

✶

אולם... ארוכה הדרך, ממנו והלאה;
קצר הזמן, מכשולים אין־סופיים —
וכשם שנדלק — כבה הוא! חצו הוא מלמעלה?
ודרכו האחרונה תחובר בין גלים זועפים...

מנחם קליש

בדידות *)

מתבודד הנהו אדם העוזב לזמן קצר או ארוך את חברת בני האדם ומשקיע את עצמו בחוג מחשבותיו. הרבה סבות גורמות לאדם לבוא לידי מצב זה, לפעמים היאוש, שנגרם ע"י אי־התגשמות דבר חביב עליו, ולפעמים הריקנות שבחיים מביאה אכזבה מבני אדם וכו'. חשבון הנפש של כל בן־אדם כשלעצמו, מביא לידי התבודדות, ארוכה או קצרה. האדם העושה חשבון נפשו מתבודד לפני שהוא מספר לחבריו ומבקש מהם עזרה בדברים שהוא זקוק להם.

בן־אדם המתבודד שואף להשאר לבדו בלי כל חברת אנשים, בפרט אם חשבון הנפש בא כתוצאות מקרה אסון בחייו. קורים מקרים, שבן אדם מתחיל בכלל לסכם את חייו במקרה של אסון. אבל, ישנה עוד תופעה של

בביה"ס הריאלי, חיפה, 1934

בדידות, וזאת היא הבדידות התמידית או הנזירות. כשאיזו שהיא חברה נעשית זרה לבן אדם, קורה והוא מתרחק ממנה. ורוב הנזירים הם סוג זה של מתבודדים. הם אינם כסוג הראשון, המתבודדים לנפשם ואין להם משא־ומתן עם בני האדם בזמן בדידותם, הם אמנם מתבודדים זמן רב, אבל ביחד עם זה עוסקים בפרובלימות שונות בחיי החברה ובפילוסופיה.

אחרי זמן ההכשרה הם הולכים מעיר לעיר, באים במגע־ומשא עם האנשים, אף־על־פי שאופן החיים שלהם שונה משאר בני האדם. אחד

*) מתוך מחברת של אהרן, מזמן שהותו בחדרה. 11/XII/1935.

הנזירים האלה היה בודהא, שחי זמן רב חיי מותרות בהודו. באחד הימים הוא ראה איש עני, שבגדיו קרועים והרעב נשקף מתוך עיניו, אז הרגיש את אי השוויון בבני האדם ולא מצא עוד את הספוק בחיי המותרות, והוא מחליט לשנות אותם ואז הוא מתנזר מהחיים. בתחילה הוא צם ולומד, מתעסק בשאלת ספוקו של האדם, הוא מתחיל לעבור מעיר לעיר ולהפיץ

אהרן בטיול חברים של ביה"ס הריאלי. חיפה, 1934

את תורתו ברבים. עוד דוגמא של נזיר היה איגנטיוס, הוא שיצר את כת הישועים. בתחילתו היה גם הוא הרפתקן בעל עסקי אהבה מרובים, בקצור אדם מתהולל, אחרי שנעשה לבעל מום במלחמה, נעשתה החברה לו לזרא, בתחלתו היה אביר ואחר כך נכנס למנזר ואחר כך נדד.

נזיר שלישי היה פרנציסקוס איש אסיזי שגם הוא חי חיי מותרות בהיותו צעיר, ורגש חרטה, או לפי דעתי בחילה בחיים החברותיים שמסביב לו הופך אותו לנזיר והוא מיסד את כת הפרנציסקנים.

שלשת המקרים האלה דומים מאד אחד לשני. הם חיו מקודם חיי מותרות, שנים מאסו בחברה ולשלישי קרה אסון והם מתרחקים מהחברה. באופן זה הם נהפכו לאנשי רוח מרוחקים מתענוגות, אמנם, אין בזה פלא גדול, שהם עברו לסדר חיים רדיקלי כזה, והרבה נזירים התיאשו מהחיים הפוליטיים . . . הזמן שבו חיו הנזירים היה זמן של משברים פוליטיים (דתיים), לפעמים היו הנזירים עצמם יוצרים את התנועה הפוליטית החדשה, מתאימה לתנאי החיים, הדוגמאות מוכיחות את הדברים האלה.

בודהא חי בזמן משבר גדול בהודו. בזמנו היו הנזירים נפוצים מאד על פני הודו. תורתו של בודהא הצליחה לחדור במדה ידועה בין ההמונים אולם אחר כך נהדפה ע"י הברהמינים.

תקופתם של פרנציסקוס ואיגנטיוס היתה התקופה האחרונה של השליטה האבסלוטית. —

מצרור מכתביו של אהרן ז"ל

(קטעים ממכתביו מניויורק וממערכות־המלחמה
אל חוריו ואל חברים בארץ)

א. ממכתביו מאמריקה אל ההורים בארץ

6/6/40

הורי היקרים!

במכתבכם האחרון אתם מראים קוצר רוח מרובה, כשאינכם מקבלים ממני מכתב. אתם מוכרחים להתרגל לזאת. איני יכול להבטיח לכם, שמכתבי יבואו כל שבוע. גם מכתביכם אתם באים לפעמים כולם יחד ולפעמים עוברים כשלשה שבועות מבלי לראות צורת אות מכם. אני עסוק. לומד בלילה ועובד ביום. אני רוצה קצת זמן גם לקרוא ולפעמים אני צריך ללכת לקולנוע, הספריות מלאות ספרים והרבה אני מוכרח לקרא. אני צריך לראות את יהודית פעם אחת בשבוע, אני צריך לבקר בקלוב העברי, כדי לפחות להרגיש את הרוח הארצישראלית. אני צריך לכתוב לכם, לחברים בארץ, וצריך גם לנוח ועתה לך ומצא זמן לכל אלה.

(אחרי הנשימה זו, כנראה, בכ"ז לבו נוקפו, שמא אין הוא יוצא ידי חובתו כלפי ההורים והוא מוסיף:)

החלטתי, שבאמת אין יחסי אליכם נכון בנוגע למכתבים. ע"כ קניתי כמה גלויות, וכשהכל יהיה בסדר ולא יהיה לי פנאי לכתוב, אשלח לכם גלויה בלבד, וזה יהיה הסימן, שאני חי ובריא ואין שום דבר מפריע לי.

שלכם

א ה ר ן

30/6/40

הורי היקרים!

מענין, עד כמה בני אדם בארץ אינם יודעים את אשר נעשה במקום אחר ותמיד הם מתארים את הרחוק בתמונות ורודות. אבא, אמריקה אינה ארץ ה„ביזנס". היא ארץ ביזנס בשביל מיליונרים, אבל אפילו הזעיר־בורגני בעל כמה אלפים דולרים מצבו הולך ונהרס. דוגמא טובה היא ה„בוס" שלי. ישנם פה 3 מיליון מחוסרי עבודה, מהם מיליון נוער, יוצא בתי"ס־תיכוניים, שלא ראה אף פעם עבודה בחייו, ומוכן לעבוד באיזה מחיר שהוא, כדי לעזור

למשפחה. העוני והאומללות נוראים. בזמני לא ראיתי זאת אפילו בארץ (איני יודע את המצב עכשיו). אמריקה היא ארץ, שיש בה העושר הרב ביותר והעוני הגדול ביותר.

הועד הארצישראלי נשתתק עתה, ועמו כל החוג. מחברי החוג אתם מכירים את אמתי הלוי, שמסר לי את הסיכה. המארגן של החוג הוא ניומן, עובד בקק"ל. שוחחו עמנו משה סמילנסקי בהיותו כאן, מניה שוחט, המורה בבלי ועוד. החוג נשתתק מסיבת הקיץ. כולם עזבו את העיר. גם יהודית עזבה. היא חסרה לי קצת. בפרט עד שהממשלה תברר מה גורלי: "לאי־הדמעות" או לחופש.

החדשות מהגן מעניינות אותי מאד ונדמה לי, שאני יכול לקרוא אותם אלפי פעמים. הייתי שמח לו תמיד היתם כותבים בצורה כזאת. מה עם הדליות, האין פריחה לגמרי, או אולי חושבים אתם להחליף אותם? מה עם החצר לצד טרכטנברג (דרך אגב דרשו בשלומו ובשלום המשפחה). האם המטפסים על גזוזטרת המטבח אינם יפים?

אני נהנה מאד מהחדשות, שכתבתם לי ואלפי תודות בעבורם. אני משתדל בכל כחותי להמשיך לעבוד וללמוד בשבילי ובשבילכם. האמינו לי והבינו אותי.

שלכם

אהרן

14/7/40

הורים יקרים!

הנה היום שנה שהגעתי לאמריקה. ונדמה לי באמת מצד אחד שלא מזמן באתי, ומצד שני כשאני מסתכל על מה שעברתי כבר, נדמה לי, שאני כבר שנים כאן. כבר יותר משנה, שעזבתי את הבית, הפעם הראשונה שכל כך הרבה זמן לא חזרתי. אך אני כבר עוד מעט בן עשרים ויש לי הרשות המלאה לעשות כך. אני שוב עובד אחרי שלא קבלתי ידיעה מהממשלה מה שאני צריך לעשות. מחר שלשה שבועות, שהייתי צריך לעזוב את ארצות־הברית. כנראה, הואיל ואין אניות יעזבו אותי לנפשי עד שימצא דבר־מה בשבילי. אני מנסה לעשות כל שבאפשרותי, אולם זה מטט מאד, מפני שאי

אפשר לעשות כלום. אם לא אקבל מחר כל מכתב מהממשלה אתחיל מחדש ללמוד...

יהודית נסעה לקיץ, היא המדריכה כמו שהיתה בשנה שעברה, אך היא מקבלת כבר קצת יותר. בקרתי אותה בשבוע שעבר: א) מפני שהיתה חולה וביקשה ממני לבוא שמה; ב) מפני שרציתי לראות קצת את אמריקה.

קשה לי לכתוב את כל אשר ראיתי. קשה לי לתאר את הבתים ואת הרושם, שהם עושים. אך באמת אגיד לכם, שאמריקה מחוץ לניו־יורק היא יפה הרבה יותר מאשר ניו־יורק, עיר הפלאות, כביכול.

בעצם אין לי עוד מה לכתוב לכם, מחוץ לשאלות מה שלומכם? איך אבא מרגיש א"ע ואיך אמא? מה שלום הגן? מה שלום השכנים? מה שלום ילדת השכנה. אם תוכלו לשלוח לי איזה מכתב ממנה שלחו. אתם יודעים שתמיד רציתי אחות קטנה.

אני מרוצה, אין לי דאגות רבות, בעיקר אין מי שיצעק עלי ואין מי שיגער בי. אין מי שיעיר אותי, כשאני רוצה לישון, ואין מי שיגיד לי לסדר את המגרות.

כשיש לי פנאי וכשיש לי מצב רוח אפילו ברגע קטן אחד אני מוצא לזה זמן ובשעה 5.30 בבקר אני מסדר הכל. אתם הייתם מתפלאים בודאי מאין בא אלי פתאום כל כך הרבה סדר ונקיון.

כסף יש לי בדיוק כפי שנחוץ לי. אני משתכר מיד לפה.

ברוב מקומות העבודה כאן יש קופות־תגמולים שהקופאי שלהם — הממשלה, כך שישנה בקורת על כל פועל באותם מקומות העבודה, שהם הטובים ביותר.

זה בערך כל מה שיש לי לכתוב.

א ה ר ן

ניו־יורק, ער"ה תש"א

הורים יקרים!

אני יודע, שמה שאני שולח יותר ויותר מכתבים יש סכויים, שיגיעו אליכם, ואני מקוה, שגם אתם תעשו כך ותשלחו מכתבים רבים, ומעטים מהם יוכלו להגיע אלי. והנה שנה חדשה, אני בן עשרים. אני מרגיש בי

קצת שינוי חיצוני ופנימי, ומהו — איני יודע. אני עדיין עובד באותה עבודה, באותה חנות ויש לי מזל. בעל־החנות העלה את משכורתי ואני מקבל עתה 14 דולר לשבוע, אך אם אתם ובפרט אבא, חושבים, שאני עשיר, אתם טועים בהחלט. איני חושב, שאפילו בארץ אדם עם 3 לירות בשבוע הוא עשיר.

אמנם איני גווע ברעב. לפני החגים קניתי לי כמה חולצות, גרבים, כובע, עניבה, תחתונים ומטפחות, כך שהוצאתי את כל הכסף. בביה"ס אני משלם 8 דולר לחודש, וזוהי הוצאה, שקשה לי לשאתה. מאד הייתי רוצה לקנות מכונת כתיבה ואולי אשיג מכונה באותיות עבריות, כך, שאוכל להתאמן בעצמי בבית בעברית ובביה"ס אתאמן באנגלית. אך, כנראה שזה עוד רחוק. מכם לא קבלתי עדיין כל מכתב המיועד לשנה החדשה. לד"ר ברדין כתבתי מכתב, אך הוא לא ענה לי עדיין. בן־גוריון עתה באמריקה. אך אפילו אם ינאם באחד המקומות לא יהיה לי פנאי ללכת לראותו.

העתיד של העולם אינו ברור עתה, והוא כולו תלוי על חוט השערה. ברור לי וזה צריך להיות גם ברור לכם שבמקרה של יצירת גדודים עבריים שילחמו בארץ ישראל, אני אצטרף לגדודים הללו. אך כמובן, שזה לא יהיה לפני שאמריקה תצא למלחמה. אם המקרה הקטן הזה לא היה קורה ואני לא הייתי נוסע הרי בודאי הייתי נמצא בצבא. אני חושב, שזוהי חובתי להצטרף עתה לצבא בזמן, שחיי היהודים, חיי האנושות החפשית עומדים בפני מפלצת משולשת זו.

כמובן, שאיני רוצה להקריב את חיי לשוא, אולם בעבור העם העברי, אבא, בעבורכם אני אעשה זאת ואני יודע שגם אתם לא תעצרוני. אל תבהלו. בודאי אתם חושבים, שאני כבר יוצא לצבא. לא, עוד אחשוב על זאת פעמים, אך אני חושב, זו תהיה ההחלטה.

כן, העיקר, אני מאחל לכם שנה טובה ומוצלחת, שנת ברכה בכל, בגן ובעבודה, בחיים ובמלחמה. מסרו בשמי ברכות לכל החברים, המכרים, השכנים ולכל מי שישאל לי.

בברכת שנה טובה

בנכם אהרן

4/8/40

הורים יקרים!

לא כתבתי לכם זמן ארוך, מפני שאין אניות והדואר לא הולך. דחיתי את כתיבת המכתב בדעתי, שבין כה וכה לא תקבלוהו.

אך עתה, אחרי שחדשיים כבר לא קבלתי מכם מכתב, אני מתחיל לדאוג. אחרי שתי התקפות, שהיו על חיפה, אחרי המצב המחריד באירופה אני מוכרח לכתוב לכם מלים מספר. בנוגע אלי הכל בסדר. הממשלה האמריקנית לא נקטה עדיין בשום אמצעים נגדי וזה כבר כמעט חדשיים, שקבלתי מהם את האזהרה לעזוב את אמריקה. אני חושב, שיעזבו אותי לנפשי, כי אין להם אניות. אני מקווה להתחיל שוב ללמוד, אם כי קשה לי להוציא כסף. אני לומד לבדי ומרבה לקרוא, כך שאני מקווה, שאיני מוציא את זמני לבטלה. אני עובד עדיין באותו מקום־העבודה האומלל, אך שמח אני, שיש לי גם זאת.

אני מצליח להשתכר את הדרוש לי וזה העיקר. כתבו מה שלומכם, שלום חיפה. כתבו לי מכתבים כמו שנים האחרונים שקבלתי מכם. יהודית נמצאת עדיין מחוץ לעיר. בקרתי אותה פעם, כשהיא היתה חולה קצת. שלומה טוב ולפני שבוע היתה ביום החופש שלה בעיר ובלינו נהדר. (סוף כל סוף אני אדם צעיר ויש לי גם הזכות ליהנות).

יש לי חשק לעשות טיול עם יהודית לשיקגו לראות קצת את אמריקה. יש הבדל ענקי בין ניו־יורק העיר הבין־לאומית עם המהגרים מכל העולם, עם בליל לשונות, תרבות ומנהגים, ובין אמריקה, וכשאני כבר כאן הייתי רוצה לראות את אמריקה.

מה שלום אבא ואמא, הקרובים והקרובות, הסב והסבתא ומה שומעים מפולניה? מה שלום הגן?

בנכם הדורש בשלומכם

א ה ר ן

ד' אלול, תש"א 27/8/40

אמא יקרה!

בעצם איני יודע אם התאריך העברי הוא נכון או לא. רק הירח אומר לי שהתחלת החודש היא, ויודע אני שהחודש הוא אלול. רציתי לשלוח לך טלגרמה להודיע, לספר, שאני חי, בריא, והוגה בך.

אני זוכר יפה־יפה עתה את אמא, שאני תמיד הטרדתיה, שאף פעם לא שמרתי על חפצי, והיא תמיד היתה הולכת אחרי ומסדרת, מנקה ואוספת. אני זוכר את אמא, שדאגה לבריאותי, לנקיוני. אני זוכר את אמא הדואגת לי ורצה לתחנת המשטרה, כשאיני בא בזמן הביתה. אני זוכר ומעריך עתה הרבה דברים, שאף פעם לא הייתי מסוגל להעריך. זה שנתיים, שאני חי לבדי, חיים עצמאיים בהחלט. אין איש מביט אחרי, מעיר לי, מנקה אחרי, אני אדם בפני עצמי. עתה, לעתים בערב, כשאני חפשי מעבודה, עייף ובלי סבלנות לעשות דבר אחר, אני יוצא ליער, לחורשה, לאגם, מהרהר קצת במצבי, נזכר בכמה מקרים, שלא הערכתי, ימים שלא זכרתי. אתמול בהסתכלי אל הירח ונזכרתי ביום הולדתך החלטתי להקדיש את הערב לוכרונות והרהורים. ישבתי על הגזוזטרה, הסתכלתי בכוכבים הרבים והרהרתי: מתי אשוב ארצה? מתי אראה את הורי? מתי אראה את חיפה, את הבית ואת הגן? וכך עבר הזמן.

לפני כמה ימים ערכתי טיול ליומיים עם 12 ילד. זו היתה הפעם הראשונה שאני לוקח לטיול 12 ילדים וילדות ואחראי לטיול כולו. מנהל המחנה רצה עוד הפעם לערוך טיול כזה, אך הילדים, מלבד 6, לא רצו ללכת אתו. מדי פעם אני עורך „טרמפים", כשכל הילדים הולכים לישון אני ו... (סגנית למדריך) הולכים לפרשת הדרכים ומבקשים „ליפט". הולכים לקולנוע ושבים באותה הדרך. לפעמים נדמה לי, שאני מאושר, אך לפעמים כאב עמוק חודר ללבי ואיני יודע מאין בא ולאן הלך.

אני באמת אגואיסט במקצת. כותב רק על עצמי ואיני שואל את אשר אתם עושים. אני מתאר לי, שהמצב בארץ הוטב עתה, אך בכ"ז הייתי רוצה לדעת ביתר פרוטרוט את הלך חייכם, חיי השכנים, חיי חברי וכו'. חיי כאן הם נורמליים. אני חי בתקוה לראות את א"י, ואיני יודע את הצעדים שעלי לעשות. איני רוצה לעשות מעשה נחפז, שיגרם לי עגמת־נפש ולא יביא אותי למטרתי. אך כשאהיה בטוח בדבר, שבאמת יביא אותי לארץ אהיה מוכרח לעשותו.

אני גומר, כי עלינו ללכת לארוחת ערב.

בנך תמיד

א ה ר ן

נ. ב. בעצם שכחתי אמא, לברך אותך ליום הולדתך. איני מתאר לעצמי שאוכל לשלוח לך מתנה הפעם. הקיץ חשבתי שארויח 50 דולר ויצא שנשארו

לי רק 25 ואולי פחות מזה, כך שמצבי הכלכלי יהיה קשה עד שאמצא עבודה אחרת. מה שלומכם, האם אבא בריא? האם הוא משתתף בועד?

הנ"ל.

11/9/40

הורים יקרים!

אתמול, אחרי שלשה חדשים של צפיה קבלתי את מכתבכם מיום 4/8. אחרי ששלחתם את המכתב בודאי קבלתם את המברק שלי, ובודאי שקטתם קצת. תבינו, שגם אני דאגתי מאד. בפרט מחרידה העובדה, שאתם גרים במפרץ ליד בתי־הזיקוק. אין בפי מלים לתאר לפניכם את הרגשתי כלפי הארץ, כלפי המלחמה שם. אתם מהרהרים בודאי בלבכם: „בר מזל! השאר באמריקה ושמח בחלקך!" אבל, הורים יקרים, לא! איני יכול לשבת בשקט, כשארץ ישראל מותקפת, שחייכם, חיי חברי, חיי בני האדם, שאני מכיר כל כך טוב, שאני מעריך אותם, נתונים בסכנה, שרק מקרה כל כך קטן סובב את הגורל באופן משונה כל כך. איזה ערך יש לחיי, הורים יקרים, אם לא אוכל לחיות בארץ, בסביבת אנשים, שרוחם והלך־מחשבתם כל כך ברורים לי, שמלחמתם והלך־חייהם כל כך קרובים לרוחי, שאפילו הניגודים ביניהם גם הם מובנים לי.

כן, אני מתקרב ליום הולדתי העשרים. עוד כשלשה ימים לפי הלוח הנוצרי, ואני עשרים שנה על פני התבל ובמכתב זה המוקדש ליום מלאת לי עשרים שנה וליום הולדתה של אמא, שלא שכחתי השנה הזאת. אני מתאר לי, כי המכתב יהיה ארוך ואני מתכונן לכתוב ולספר לכם על עצמי, על תכניותי כמו שלא ספרתי עדיין אף פעם.

איני יודע מה לקנות למתנה. כשאבוא ארצה אקנה מתנה יפה. לאבא, קניתי ספרים. אך אני חושב, שזה יהיה טפשי לשלחם כך. אשמור אותם אתי.

כתבו גם אתם בפרוטרוט.

בנכם

א ה ר ן

כתבו קצת על המצב. לפחות פרטים על מה שהעתונים הודיעו.

22/10/40

הורים יקרים!

החלטתי עתה לכתוב לכם כל שבוע, וברצינות. אני מרגיש כמה צפיה למכתב מכאיבה, וכמה הרצון לדעת מה נשמע — מעצבן. לכן, אני משנה את זמן כתיבת המכתבים. אם פעם הייתי כותב, כשאניה היתה נוסעת אכתוב עתה בכל שבוע, שלא אשכח את אשר רציתי לכתוב לכם, ואף לחייב גם אתכם לכתוב לי בכל שבוע. כי לפי המכתבים שאני מקבל, בודאי אינכם עושים זאת.

אני כותב לכם במנוחת־הצהרים, כך שתבינו שאיני יכול להתרכז כהוגן ולכתוב יפה. אני כותב את אשר העט חורט. פרטים אכתב לכם בפעם הבאה. מלחמת הבחירות לנשיאות הממשלה הולכת וגוברת ומעניין מאד להיות כאן, אבל בכל זאת הייתי רוצה להיות בארץ. מאד הייתי מודה לכם אם הייתם עונים לי מה דעתכם על הצטרפותי לצבא? ולא בתשובה הידועה מה אתה יכול לעשות? אלא נוער עברי במצבי אני, מה צריך לעשות? אבא, בפרט אתה, שכבוד העם, כבוד האדם כל כך חשובים בעיניך, שחנכת אותי לעמוד קוממיות, — הייתי מאד רוצה לדעת מה אתה אומר לזאת. האם אינך חושב, שבנך צריך להיות אחד מאלה הנלחמים בחזית, בזמן שאתה בעצמך אינך יכול כבר להשתתף?

בודאי שמעתם על חובת־הצבא באמריקה. אני איני צריך עדיין להרשם מפני שאיני בן 21, אך להתנדב יש אפשרות.

כתבו לי הכל בפרוטרוט.

בנכם

א ה ר ן

ניו־יורק, 24/11/40

הורים יקרים!

קבלתי את שני מכתביכם מיום 8/10 ומיום 18/10. המכתב הראשון גרם לי עגמת נפש מרובה, בעוד שהמכתב השני שמח אותי. אני שמח, שאתם מבינים את הרגשותי, אני שמח שאתם מתגאים בשאיפותי, בתכניותי, אך על דבר אחד לא עניתם לי, והוא מדוע עלי להשאר באמריקה (בינתים איני יכול ללכת לשום מקום גם אם היה ברצוני) בזמן שארץ ישראל נתונה

בסכנה, כשישנה הסכנה, שלא אוכל בכלל לחזור לארץ־ישראל ואז לשוא כל חלומותי, שאיפותי ותכניותי.

איני יודע אם קבלתם את מכתבי, ובו אני מפרט את השיחה שלי עם פקיד הממשלה ב„אי־הדמעות", ואיני זוכר אם כתבתי את הפרט הזה. הקושי הגדול ביותר, שהיה לי הוא הוכחת מקורות המחיה שיש לי, ובאיזה אופן אעזוב את הארץ במקרה שאדרש. כמו כן מתי ואיך אני חושב לעזוב את הארץ.

זכרו, בשום אופן אסור לי לעבוד. לכן השתמשתי בכתובת של הדודה בשיקגו ושלחתי לשם מכתב, שבמקרה של איזו שאלה הם יענו בחיוב. כששאל אותי הפקיד הנ"ל מה אעשה במקרה, שהקרובים הללו יחדלו לשלוח לי כסף, אמרתי לו, שיש לי מספר דולרים בבנק למקרה דחוף, ויש לי מכרים וידידים, שיתמכו בי עד שאחליט לאן ללכת ומה לעשות.

במקרה של עזיבת הארץ אמרתי, שהאנשים הבלתי נורמליים בעולם עשו לבלתי אפשרי בשבילכם לשלוח לי כסף והוצאות הנסיעה אך, כשהתנאים יוטבו בודאי תשלחו לי, מפני שאני בן־יחיד ואין לי כל שאיפות להשאר כאן. אמרתי, שאהיה מוכן להפליג כמלח אם הממשלה האמריקנית תדרוש ממני. עשיתי רושם טוב על הפקיד הנ"ל והוא שלחני לחפשי עד שתבוא התשובה מושינגטון.

בן הדוד גולדוסר, שיודע דבר־מה בתנאי ההגירה והחוקים שם, אמר, שהם התנהגו כלפי באופן יוצא־מן־הכלל. הפקיד התעניין ברגשותי כלפי הארץ, מחשבותי, ידיעותי ושיחרר אותי בלי הערבות הרגילה של 500 דולר.

השכנים כולם דורשים בשלומכם. הם החליטו לא לתת לי אוכל עד שאכתוב מכתב. יש לנו עוד שכנה ועוד שכן וכולנו מהווים מעין משפחה אחת גדולה. לפעמים אנו אוכלים כולנו יחד, לפעמים משחקים בקלפים ולפעמים מתווכחים. חיים נוחים! אין לי מה להתאונן על חיי אני. מה נשמע בארץ? מה נשמע בגן?

האם ראיתם את חברי?...

כתבו מכתבים כמו האחרון, שכל כך נהניתי ממנו, ובחייך אבא, כתוב גם אתה דעתך ואף הטפת מוסר, אך כתוב, (איני מתכוון לשורה וחצי).

בנכם האוהב אתכם

א ה ר ן

9/12/40

הורים יקרים!

משונה, יש לי כל כך הרבה דברים לכתוב ולספר לכם, והנה לקחתי עט ונייר, ואני מרכז את כל מחשבותי, ואיני יודע במה לפתוח. נתחיל נא במכתבו של אבא ונענה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

אבא! אתה רוצה להיות זהיר ולראות את הנולד, אך לא אני. לא ענית לי איך נער כמוני צריך להתנהג כלפי הארץ בשעה כזאת. אחדים מדבריך בארץ זכורים לי יפה והם: „לו היית מרגיש את היחס כלפי היהודים היתה השאלה שלהם ופתרונה קרובים ללבך יותר". אני מרגיש זאת ואיני שוכח כל עלבון קטן. אני רוצה להיות בארץ ולהלחם בעבורה. מכתבך לא היה כאל חבר, אלא כאל בן. אך אין לי טענות. הדבר טבעי מאד. אך דרכי היא אחרת. אבא! לו הייתי רוצה לפתור את השאלה שלי לבדה לא היה זה כל כך קשה בשבילי: הייתי מתחתן באמריקה, מקבל רשיון להשאר כאן, מקבל עבודה, לומד, מקבל עבודה טובה יותר, משפחה, ילדים, ומה הלאה? לא! איני רוצה בחיי שלווה כאן, חיים עצמאיים ואגואיסטיים, איך שהם מוכרחים להתקיים כאן.

ואני עדיין כולי, נשמתי וגופי נמצאים בארץ־ישראל. עתידי בארץ־ישראל, וארץ־ישראל כשלעצמה היא מטרתי.

את בן־גוריון עדיין לא ראיתי. אתה צריך היית לתאר לי עוד בארץ, שהוא אדם יותר מדי חשוב ולא קל יהיה למצוא אותו. אני רוצה לשלוח לו גלויה ונראה אם יענה לי, מפני שבאופן אחר קשה מאד לפגשו (הוא אינו נמצא בניו־יורק כל הזמן). לו היית אתה או אביו מוסר בידי מכתב אליו היה זה תירוץ מצוין. מלבד זאת אני כל כך עסוק, שאין לי פנאי ללכת לאיזה מוסד של ההסתדרות הציונית, אם כי, כמו שאתה בודאי רואה ממכתבי, נהפכתי לציוני גדול הרבה יותר ממה שהייתי...

עכשיו נפנה לאמא. החדשות מהגן מעניינות אותי עד מאד ואין לכם מושג כמה שאני חי שם. בעצם הייתי רוצה, שנעשה מעין הסכם. אני רוצה תמונה של שניכם בגן ותמונה של הגן לבדו ולא תמונה קטנה, אלא גדולה, בגודל של גלויה, שתראה לי בפרוטרוט את הגן משני צדדיו. אני רוצה לראות את המרפסת ג"כ. ברגע שאקבל את התמונות האלה אני מבטיח לשלוח לכם תמונה. מהי הסיבה שהלימון והמנדרינה לא פרחו? האם העצים

מתפתחים יפה? האם האגסים נתנו דבר־מה השנה? ואיך התפוחים? האם אבא אוכל עדיין הרבה תפוחים? ומה עם האוכל בכלל? אני הולך השבוע לישראלי, נראה מה שהוא יוכל לספר לי.

היתי בשבוע שעבר אצל ברנה (חברה של אמא) ואכלתי ספגטי, הידוע אצלנו בשם מקרוני, מאכל איטלקי הנפוץ מאד באמריקה. בעלה הוא טבח ממדרגה ראשונה. הוא שאל אותי אם יש מקום בארץ למסעדה איטלקית, אמרתי לו, שבלי כל ספק היהודים שלנו אוהבים ספגטי.

בקרוב אשלח לאמא כסף בשביל מעיל או לשמלה אם הכסף לא יספיק, ואני רוצה שאמא תשלח לי תמונה כשהיא לבושה השמלה החדשה.

זהו בערך הכל, שרציתי לכתוב לכם, ואתם, אנא שלחו חדשות מהגן, מחברי, מהשכנים והכל. מה עושה אחמד ואיפה פגשתם אותו? ד"ש לכל אלה ששואלים לשלומי, לשכנים, לדודים ולדודות וכו' וכו'.

בנכם

א ה ר ן

ניו־יורק, 22/12/40

הורים יקרים!

... ודאי הבחנתם, שאני כותב בעט אחר... קבלתיו מתנה מהחברה החדשה שלי, שעדיין לא ספרתי לכם עליה. שמה הילדה (חנה בעברית). אנחנו מבלים יחד, לומדים יחד, קוראים יחד, לא כמו עם יהודית, שכל היחסים בינינו היו בנויים על בלויי זמן נעים. אני מלמד את חנה עברית, והיא אותי מוזיקה (תוים). היא גמרה את הקולדג' למורים ומחפשת עבודה כמורה, אך בינתים היא עובדת בבית־חרושת לכובעים. בשני ערבים וביום ראשון אנו מבלים יחד, ואני נהנה כפלים בעבודה, בלימוד ובהתקדמות. זוהי הסיסמא של שנינו, ועליה בנויה החברות שלנו. בהרבה דברים היא אינה אותה הבחורה, שאני חלמתי, אך אמא בודאי תשמח לדעת, שהיא בעלת־בית. יודעת יפה לבשל, לתפור, לאפות וכו', לא כמו יהודית, שבקושי ידעה איך לטגן חביתה...

במשך השבועיים לא קרה שום דבר מיוחד מחוץ לזה, שראיתי את ישראלי, והוא סיפר לי קצת על חיפה וא"י ומסר לי ד"ש מכם וסיפר, שראה

את אבא משקה את הגן ביום שנסע. כך עובר הזמן ועוד מעט שנה וחצי שאני כאן.

בנוגע ל„דבר לגולה", אני חותם כאן על „הדאר", כך שאין כל ערך ל„דבר לגולה", הואיל ואני מקבל את כל החדשות המעניינות אותי והזדמנות לקרוא קצת עברית.

זה הכל מה שיש לי לספר לכם. מה נשמע אצלכם? איך חיפה ואיך המכרים ואיך הגן?

אמא, מדוע את מזניחה את הגן? את יודעת כמה כל פנה שם יקרה לי. אני חולם כאן על הנסיונות שאעשה, על הזרעים, שאביא עמי. אני מצייר בדמיוני כל עץ ופנה, כל פרח, ירק ופרי והנה מופיעה לפני תמונה חדשה: הכל מוזנח, הכל עזוב, הכל אכול. האם אי־אפשר להפטר מכלבי הים ע"י רעל או איזה דבר שהוא? למעני אמא אל תזניחי את הגן מפני, שבחיי הוא יקר לי מאד והוא אחד הדברים, שאני מתגעגע אליהם (הוא עומד בשורה אחרי הכרמל).

אין לי כבר סבלנות לכתוב. כתבתי עכשיו מכתב לדודה, גלויה לאסתר וגלויה ל„בוס" שלי לחג־המולד, כך שאני עייף קצת ואתכם הסליחה.

בנכם

א ה ר ן

(באותו מכתב, הוספה)

7/1/41

דחיתי את שליחת המכתב מחוסר זמן. עכשיו אחרי שהחגים הנוצרים עברו יש לי יותר זמן. קראתי שוב את המכתב ומצאתי שאין לי מה להוסיף, רק שהחדשות של המכתב האחרון שלכם מעניינות מאד. אני שמח, שאתם בריאים ומשתתפים שניכם בעבודות ציבוריות. אני חושב, שזה יביא לשניכם תועלת. אנא, שלחו לי את תוצאות עבודתכם. מה שלום כל החברים והשכנים? קחו בבקשה פתקאות או מכתבים מהם ועשו מכמה פתקאות מכתב אחד.

את המלים האלה אינני כותב בבית. אחרי עבודה, קשה קצת להתרכז. בנוגע לכסף יש לי כעשרים דולר ואשלח בהזדמנות הראשונה (אני עובד בזמן שהבנקים פתוחים). אני זוכר את מצבכם יותר ממה שאתם חושבים, והייתי עוזר בכל יכלתי לשלם את הבית מפני שאני שמח אם גם ראיתיו **רק זמן קצר**. בחזון אני רואה את בית אריה־יהודה גרושקביץ, בית גרושקביץ.

האם אתם אינכם יכולים להרחיק לכת קצת לקראת הדורות הבאים, לבני בני בניכם? אני בטוח אם אתה אבא סובל מבנין הבית, אני יודע את הסבל, הרי הם הבאים אחרינו ידעו להתענג בו (**אני מאמין שגם אתה מתענג בו**)

בנך

א ה ר ן

9/2/41

הורים יקרים!

זה שבוע וחצי שלא כתבתי לכם. כי מדי יום ביומו חכיתי למכתב מכם. חשבתי, אקבל מכתב ואז אענה בפרטי פרטים. אענה על אשר אתם שואלים ואספר את אשר יש לי לספר (אין זה הרבה). לפני כמה ימים אמנם קבלתי מכתב מכם, אך אתם בודאי לא תאמינו: המכתב הלך לא פחות משבעה חדשים. במכתב אבא אומר, שהגברת הלוי מתכוננת לנסוע ושקניתם בשבילי 4 סיכות 3 צמידים, ובסוף אבא שואל: נראה מי יבוא קודם (אם איני טועה, הגב' הלוי כאן יותר מארבעה או חמשה חדשים) דרך אגב, אני עדיין לא ראיתי אותה. היא לא התקשרה אתי ואני לא התקשרתי אתה. היא גרה רחוק מאד בברוקלין ואין לי כל חשק לקלקל את יום־החופש היחידי בשבוע, כדי לראות אותה ולשמוע מפיה חדשות הידועות לי זה מכבר.

בנוגע ליפי הסיכות והצמידים אפשר לסמוך על טעמה של אמא.

אמריקה אינה ארץ הזהב, ואם כי המצב עכשיו משתפר, הרי זה לא בעבורי, שאי־אפשר לי לעבוד במקום גדול יותר מזה, שאני עובד. (איני יכול בעצם לעבוד במקום, שישנם יותר משני פועלים).

מצבי בסדר. גם ביה"ס בסדר, מחוץ לחדשים אחדים, שאני מחסיר מסיבה פשוטה, שאין לי לשלם 10 דולר. אך אני מתקדם לאט, ואיך שהמצב נראה עכשיו יכול להיות, שאספיק אפילו במהירות־צב זו להגיע למטרתי (מחר עלול כל המצב להשתנות).

כך הכל בסדר. חנה ואני לומדים אנגלית ומוסיקה וקוראים יחד. את יהודית אני רואה. לפעמים נדמה לי, שהיא מתחרטת על ניתוק היחסים בינינו, אך אני לא אחזור.

בספריה מצאתי הרבה חומר של חוק ומשפט, דרכי הניתוח מצד השופטים את הפושעים, ואני קורא ספרות זו המכילה פסיכולוגיה, סוציולוגיה וחוק גם יחד.

באחד הספרים, שאני קורא עכשיו נדמה לי, שמצאתי את הקו, שחפשתי כל הזמן לעבודתי בעתיד. אין לכם מושג באיזו מדה הספריות כאן מביאות תועלת לעם, ובפרט לי. כמעט כל יום אני יושב בספריה ¾ שעה ובשבת שעה־וחצי עד שעתיים. נוסף לזה יש לי כל יום כשעה קריאה ברכבת התחתית, כך שיש לי הזדמנות לקרוא קצת. זה בערך מה שנשמע אצלי ועכשיו העיקר: מה נשמע בארץ? אני מתאר לי, שהאיטלקים דואגים לבשרם כעת, ואינם מחרידים אתכם. התעשיה, נדמה לי, בפרט בשעת המלחמה, פורחת קצת. ובכן, מה נשמע? איני יודע מה כתבתם כבר, כך שאיני יודע מה לשאול. אני מקוה, שגם אתם יודעים מה החדשות, שאני רוצה שתכתבו אותן. כתבו על כל בני האדם שאני מכיר: רכילות, סיפורים, שקרים המתהלכים ברחוב. אין לכם מושג עד כמה אני נהנה ממעשיות כאלה. דברים קטנים, אך יזכירו לי בודאי את ארץ־ישראל (עוד מעט שנתים, שאני כאן).

כבר הרבה זמן, שלא קבלתי מכתבים מחברי בת"א, וגם מכם כבר חדשים אין מלה.

אני מקוה, כי תמשיכו לשלוח לי בדאר האויר אם לא כל שבוע, הרי לפחות כל שלשה שבועות, חודש.

בנכם

א ה ר ן

10/2/41

נ. ב.

אני כותב במטה והמכתב יהיה בודאי איום, אם כי קבלתי מנה מאבא זה עתה בעבור שגיאות הכתיב והסגנון, הכתב וכדומה, בכ"ז אין לי הכוח לשבת ליד השולחן ולכתוב.

חיי הולכים להיות האידיאליים ביותר או שלא יהיו בכלל.

תבינו, שאיני יכול לכתוב כעת בפרוטרוט, אך זאת אני רוצה להדגיש: כתבו כל שלשה שבועות לפחות, בדואר אויר.

א ה ר ן

2/3/41

הורים יקרים!

לפעמים, כשאני הולך ברחוב אני נזכר בדבר־מה, שאני רוצה לספר לכם, אך כשבא זמן הכתיבה הריני שוכח הכל, ואיני יודע ממש במה להתחיל. מצבי כמו שהיה, נורמלי, עובד, לומד ומתקדם — לפעמים במהירות ולפעמים באטיות, אך אני יודע, שאני עושה דבר־מה וזה, שמספק אותי. אני קורא ולומד אנגלית. צדקת כשאמרת, שכנראה, אין לי קשר עם העברית. אני קורא עברית פעם בשבוע, כשמגיע אלי השבועון „הדאר", ואז אני קורא ידיעות חדשות־ישנות מא"י (מלפני 3 חדשים לפחות), ידיעות על אסיפות, מסיבות ומקרים. רק לעתים רחוקות אני מבקר במסיבות, מחוסר פנאי. לפני כשבוע, שבועיים (איני זוכר בדיוק) הייתי באסיפה למלאות עשרים שנה להסתדרות העובדים, מטעם הסתדרות המורים העברים. שמעתי נאומים משעממים וראיתי קטעים מיומן „כרמל", שכבר ראיתים לפני 3 שנים בארץ, וזה הכל.

שלחו לי מדי פעם בפעם איזה עתון מהארץ, לא בקביעות, שבזעון התולי או קל, שאוכל ליהנות מנקודות שונות (כמו „9 בערב").

בנכם המצפה לתשובה מכם

א ה ר ן

24/3/41

הורים יקרים!

... פגשתי אצל יהודית בחור אחד, שביקר בארץ לפני שנה, כשנגזרו גזירות הקרקע. הוא היה בחיפה, וסיפר לי את כל המתרחש שם ועוד ועוד. אני מדבר מעט מאד עברית ולפעמים כבר קשה לי להביע בדיוק ביטוי עברי, ולפעמים אף מלים חסרות לי. לו היה לי כסף הייתי קונה את ספר השירים של ביאליק והייתי קורא, כדי לרכוש אוצר מלים עבריות, אך הצרה היא, שאין לי כל כך הרבה „מזומן" (אגב גם באנגלית משתמשים במלה הזאת. היא נכנסה לסלנג האמריקני).

היום יום אביב נחמד ואני יוצא קצת להינפש.

בנכם

א ה ר ן

---

27 אפריל, 41

הורים יקרים!

לא כתבתי לכם זה שלשה שבועות. יודע אני, שאיני צודק, יודע אני, שאני צריך לעשות אחרת וכוח הרצון שלי אינו חזק. אני תמיד דוחה.

אני מודה לכם מאד על מכתבי ראובן ואוריאל. הם שמחוני באמת בעיקר הייתי רוצה להתכתב עם ראובן, מפני, שכפי שאתם יודעים הייתי חברים טובים, ואני קרוב ומבין אותו יותר (איני אוהב את החנופה של „ידיד יקר" „חברנו האהוב") בכ"ז הייתי רוצה להתקשר אתו, מפני שאני רוצה בקשר עם אנשים שונים בארץ.

מה שבעיקר הייתי רוצה, אי־אלה מלים מזוהר. זה זמן רב, שלא קבלתי מכתב ממנו, ואם הוא כועס עלי, ימטיר נא עלי את כעסו במכתב. מאד הייתי רוצה לקבל ממנו איזו מלה. מותו של לביא עשה רושם קשה. כשנה נדמה לי ישבנו יחד על ספסל אחד, ובכתה ג'וד' היינו חברים טובים מאד (עד שעזבתי את הצופים). מה הם הפרטים? האם היה כאן מקרה אסון? אני תמיד כותב לכם על מצבי ואתם תמיד שואלים כאילו אין אתם מקבלים את מכתבי...

אני זוכר היטב את המאמצים, שאבא עשה בשבילי, כדי שאוכל ללמוד ולהתקדם. אני זוכר יפה את יחסכם אלי, את החינוך, שנתתם לי, ושאני גאה בו (לא כמו בארץ) אני יודע, שעשיתם הכל מה שביכלתכם ואם היו שגיאות הרי הן קטנות (אין דבר מושלם בעולם).

את הפסח ביליתי יפה. הסדר הראשון עם אסתר ואת השני עם החברה שלי, הילדה. בראשון היתה סעודה גרידא, שבה אכלתי בפעם הראשונה תרנגול הודי (מצוין) והשני היה סדר בנוסח הונגרי. הבוס שלי נתן לי בשני הימים כמה שעות חופש. בנוגע לעבודה אני מחפש אחרת, אם כי הדודה ובקי חושבים, שלא כדאי לנסות את המזל. „פה" — הם אומרים — אתה יודע, שיש לך עבודה קבועה וכו' וכו'.

היתה לי הזדמנות לעבוד בושינגטון ולהתחיל בעשרים דולר השבוע ג"כ בחנות, אך ה„לא כדאי לנסות" של הקרובים עכב אותי עד שהזמן עבר.

בנכם

א ה ר ן

ניו־יורק 18/5/41

הורים יקרים!

אם כי לא קבלתי כל מכתב אני כותב היום ומקוה לקבל תשובה מהירה על מכתבי זה. מצבי אני טוב מאד. אני בריא ושלם ודבר לא חסר לי. לו הייתי בטוח, שמצבכם מבוסס כמו מצבי הייתי שמח מאד. אך המצב הוא שונה. אתם יודעים זאת טוב יותר ממני. בעצם אין לי הרבה מה להוסיף. אני עובד שוב בחוג העברי שלנו. (נתניה בתו של פרופ' ניומן, זה שארגן את ידידי א"י היהודית בקרב גדולי השלטון בושינגטון עם סנטור וגנר בראש, ווילקי כחבר) אנו מארגנים זאת מחדש, אולם תחת פיקוחה של הסתדרות הנוער העברי ואולי יצא מזה יותר מאשר מהחוג העברי הקודם.

ועתה נפנה לעיקר מכתבי, המכוון בפרט לאבא. אבא! המצב העולמי ובפרט מסביבתנו נעשה חמור מיום ליום, ואני בא אליך עוד פעם בשאלה שפניתי: אני רוצה להצטרף לצבא. לו היה קם גדוד עברי בודאי כבר הייתי מצטרף אליו, אבל גם בלעדי גדוד עברי עלי להצטרף לכוחות הנלחמים בנאצים. אתם בודאי קראתם מעט על הטרור שלהם כלפי יהודים, וגם אני דמי רותח בקרבי, כשקראתי מה שלא־יהודים כותבים על עינויי היהודים תחת שבט האכזר.

עתה, כשבארץ כל צעיר עברי מתנדב, עתה, שגם אני לו הייתי בארץ הייתי מתנדב ואתה בודאי לא היית מונע ממני, עתה אין אני יכול לשבת בחיבוק ידים בעשה שסכנה כזו מרחפת שם בארץ. דמי רותח בקרבי.

איני יודע עדיין לאן לפנות ומה לעשות. אתעניין במשך השבועות הקרובים הבאים; וממך, אבא, אני רוצה לשמוע את מלת ההסכמה. אתה בז לפקידים הצעירים שאינם מתנדבים, היית בז גם לי לו לא הייתי מתנדב ולא הייתי בנך, ואני כאדם אבוז לעצמי.

אל תדאגו, איני קל־דעת ואיני מתלהב למלחמה ולכפתורי־זהב. אני יודע שמלחמה אינה שעשועים. זהו משחק באש. אך אני יודע, שאין דרך אחרת, והייתי שמח אם ברגע הזה, שסכנה צפויה לעמנו וחובה על כל ישראלי לקום ולהגן על ארצו, שהייתי שולח לי טלגרמה קצרה ובה מלה אחת *

בנך תמיד

א ה ר ן

— מובנו: כן!

24/6/1941

הורים יקרים!

בעצם יש לי לספר לכם המון חדשות. ראשית, אתם יודעים, שהחלותי להיות פעיל בהסתדרות הנוער העברי. חסרים כאן מדריכים בעיקר, ואני, אם כי לא הייתי עדיין מדריך, הרי תמיד היתה לי נטיה להדריך, והרעיון לא היה כל כך רחוק ממני. בקיצור, הסתדרה קבוצה ארצישראלית בהסתדרות, וכמו שכתבתי לכם כבר, משתתף גם יונתן בנו של השופט רוזנבלט בחוג, ונתניה ניומן. באחד הימים הודיעה לי נתניה על משרה של מדריך לקיץ במחנה. המשכורת (רק לקיץ) היא 50 דולר מלבד ההוצאות. ומה משערים אתם

במחנה „החלוץ" בניו־יורק, עם ילדי פליטים, 1942

עשיתי? שלחתי מכתב בקשה. חשבתי לעצמי כך: אני עייף קצת, אני לומד, אינני מרויח הרבה כסף, איני יכול להפסיד דבר. החלטתי לבלות קצת מחוץ־לעיר לעבוד עם ילדים, ללמד קצת עברית וכד', וגם להשתכר קצת יותר. אבל השאלה אינה קלה כל כך, כי אני מפסיד עבודה קבועה. אך חשבתי,

שבלעדי הפסקת העבודה תמיד אשאר באותו מקום לעולם בלי אפשרות ללמוד ובלי כסף. אני מוכרח לנסות את מזלי, ובאמת, אחרי כמה ימים קבלתי תשובה, שהעבודה נמסרת לי. המלצות עלי יוכלו להודע אצל ד"ר ברדין, אמה של יהודית, פרופ' ניומן ומשה דויס. (אפילו באמריקה פרוטקציה עוזרת. כל האנשים הללו הבטיחו להמליץ עלי אם יהיה צורך). אחרי כמה ימים, כשאני אהיה פעיל בהסתדרות, הבטיח לי משה דוויס, שאם אדע סטנו־טיפ ימסר לי עבודה (משה דוויס, יושב ראש הועד־הפועל של הסתדרות הנוער העברי ונשיא הסתדרות תלמידי בתי־המדרש למורים באמריקה). גיסו יודע סטנו־טיפ, שהיא שיטה של סטנוגרפיה במכונת כתיבה. הוא הבטיח ללמד אותי את העקרונות. חשבתי, שאת הדברים הללו אוכל ללמד, כשאבוא מהמחנה. מלבד זאת ההסתדרות משלמת 10 דולר לכל חוג מודרך. ישנה תקוה, שיהיו לי כחמשה חוגים כאלה, וזה יעזור לי להתקיים במשך זמן מה.

אלה הן תכניותי להבא. במקרה של צורך להתגיסות אצטרף ל„החלוץ".

אבא, אתה אומר לי להיות זהיר ביחס לאנשים! אכן, תמיד לא שמעתי בקולך, מפני שאני מאמין ועדיין מאמין עכשיו, שבני אדם טובים הם.

אני מאמין, שאפשר להכיר את אופי האדם לפי הבנים. ההוכחה הטובה ביותר הם חיי העצמאיים כאן. בסביבת המקום, שאני עובד נמצאת חלאת המין האנושי, שכורים תמידיים, מחוסרי עבודה תמידיים, ילדים יחפים המשחקים יומם ולילה ברחוב, גנבים, שודדים ועוד. בכ"ז לא קרה לי אף מקרה בלתי־נעים; אף פעם לא ניסו לרמות אותי (נכון יותר: ניסו ולא הצליחו). כל האנשים שאני לפעמים הקפתי להם פרוטות אחדות על דעת עצמי החזירו לי אח"כ. אף פעם לא שדדו ממני ואף פעם לא רבתי, מפני שידעתי תמיד מה טוב ומה רע.

בבקשה להמשיך בחדשות מהגן, מהשכונה וזכרו לשלוח לי תמונה.

ד"ש לכל המשפחה

א ה ר ן

28/7/41

הורים יקרים!

יודע אני, שאני ראוי למכות־רצח. קבלתי מכם 2 מכתבים במשך הזמן ולא עניתי מלה. כפי שכתבתי לכם לפני שעזבתי את ניו־יורק, אני

נמצא עתה במחנה קיץ, מחנה של נוער יהודי הבא מגרמניה. קשה לי לכתוב. כאן אין מקום פנוי, וסביבי נמצאים תמיד אי־אלה נערים, שאינם נותנים לי מנוח. פעם שואלים זאת ופעם אחרת. היום יום גשם. מצב הרוחות סוער קצת בגלל פטורי אחת המדריכות, וכך מצאתי לי הזדמנות לכתוב מלים מספר. אני חי יפה מאד בסביבה נהדרת של מים ויערות. אחדות מהתמונות אשלח לכם אחרי הקיץ. יש לי כעשרה ילדים, שאני אחראי לזמן לכתם לישון, לרחיצתם בבוקר, להליכה לאוכל, לשרות בזמן האוכל וכו'. אני מלמד עברית, מנהל את התכניות העבריות ואחראי לתכניתם התרבותית והסוציאלית של 16 הילדים והילדות הגדולים ביותר. אני נהנה מאד מהעבודה. היא אינה קשה ביותר. זאת היא באמת חופשה. אבל תבינו, שבעבודה זו אין לי בכלל פנאי לעצמי. איני קורא, איני כותב ואיני עושה דבר. עם המכתב הזה אשלח לכם תמונה שלי. ארבעת הילדים הישנים אתי באוהל הם טובים מאד וקוראים

במחנה „החלוץ" בניו־יורק, 1942
אהרן יושב

לי „דיקטטור גרוש". לפני כל ארוחה הם היו מצדיעים לפני „הייל גרוש" וכו'. כשבאה הצעה לקרוא את האגמים בשם, הם החליטו שאגם אחד יקרא „גרוש" והשני „אהרן", והצעקות עלו עד השמים.

אלה הם כל החדשות שלי. קבלתי גלויה מאסתר. היא קיבלה את מכתבך, אמא. אני לא עניתי עדיין. אני צריך לכתוב בקרוב לעשרה אנשים בעיר ובסביבה ועדיין לא כתבתי דבר. אולי אכתוב היום. לפני כמה ימים היה לי יום חופש ועשיתי טרמפ. עברתי כמאתים ועשרה מילים הלוך וחזור. יצאתי בארבע בבוקר וחזרתי באחת עשרה בבקרו של היום השני. בקרתי בקמפ של הילדה וטיילתי קצת באמריקה. היה נחמד מאד. האוכל מצויין והמנהל, מחוץ למקרים שהוא אינו מתנהג יפה, הוא בחור הגון. בקרוב אכתוב עוד.

שלכם א ה ר ן

נ. ב. יום חופש אין לי במשך כל השבוע, תצטרכו אפוא לחכות למכתב ולא להתעצבן. עתה זמן מלחמה ובודאי כמה ממכתבי לא הגיעו, ואולי גם זה לא יגיע. לכן אל תדאגו לי. אני בר־מזל ואמצא את דרכי.

הנ"ל

8/8/41

הורים יקרים!

... אני מתפלא מאד, שלא הגיע כל מכתב זה 4 חדשים, מפני שאני שלחתי לכל הפחות מכתב בכל חודש. נכון, שבחדשים האחרונים המעטתי לכתוב בדואר האויר מחוסר שני דברים: כסף וזמן. עתה יש לי קצת יותר זמן, איני עובד כל כך קשה, אם כי שעות הרבה יותר. המחנה כאן יפה מאד. הסביבה נהדרת. הבחורים שלי הם מצוינים, וכמו שכתבתי לכם פעם הם אוהבים אותי מאד (אם כי רובם אינם ציונים). כשאני משחק רובם הולכים אתי. כשאני מטייל כולם רוצים לטייל אתי, ולא עם המדריכים האחרים. הדבר קצת לטורח עלי, אך במקצת אני מוצא בזה סיפוק עצמי. השיעורים לעברית, שאני צריך לתת להם מתנהלים בכבדות. בתחלה נרשמו 19 ילד ועתה נשארו ששה וגם הם אינם באים יום־יום.

אני משמין כהוגן. כשבאתי הנה הייתי „רזה" קצת. וכאן השמנתי והוספתי על משקלי כשבעה וחצי קילו.

הצרה היא, שאין לי פנאי לכתוב או ללמוד, מפני שתמיד הילדים נמצאים סביבי, אפילו בזמן המנוחה הם באים אלי, שואלים שאלות, רצים לפעמים, קוראים לי ומספרים לי דברים שונים. אני נהנה מאד מזה ושמח לחנך נוער ולהכניס קצת ציונות, כשאני יכול. אני מספר להם סיפורים מחיי, נסיעות, נסיונותי בלילות־שמירה וכו' על חיפה והארץ, שר כמה שירים ארצישראליים, לימדתי אותם כמה שירים ועוד. יש לנו כמה משחקים יפים מאד. אחד מהם, שאני נהנה מאד הוא משחק המלחמה. הייתי המפקד של קבוצה אחת ותחת פקודתי 15 מהילדים המבוגרים יותר, ולמחנה השני היו 15 מבוגרים אחרים ונלחמנו. כמובן, שפעמים הקבוצה שלי ניצחה ובנצחון מכריע שבינו את דגלם ועשרה איש מהם. ואני נהניתי הנאה מרובה מתכסיסי המלחמה שלי. כולם היללו את התכנית שלי. מלבד זאת אנחנו משחקים כדור־רגל ובייסבול וכד'. מה תאמרו על אהרן שלכם, שנהפך לבחור

ספורטיבי. אני מדריך אותם במשחקים בהתעמלות ועוד. אני שמח, שהלכתי למחנה. זוהי באמת חופשה, שאני נהנה ממנה. עם זאת אני לומד הרבה ורוכש ידיעות. כשאבוא חזרה העירה אתחיל להתעניין בהסתדרות החלוץ, בדבר התגיסות. הייתי רוצה ללמוד טייסות או רדיו בטייסות או מכונאות, מקצוע, שיוכל להיות לי פעם לתועלת בחיים אזרחיים ותועלת רבה גם לארץ.

מה שלומכם? מה שלום הגן? כל הילדים כאן אוהבים מאד את הבית והגן שלנו. אני שמח, שעצי הפרי הצליחו.

בבקשה שלחו לי חדשות מהשכנים, מחברי וכו' אל תכתבו לי זוהר לא התנדב כנראה, כתבו זה וזה התנדב אולי אראה אותם כאן בקולנוע.

דרישת שלום לכם, לסב ולסבתא, לדודים ולדודות.

בנכם בר־המזל

א ה ר ן

1/2/42

הורים יקרים!

בשעות המעטות שאני פנוי החלטתי ראשית כל לכתוב לכם את מכתב ה„פעם בשבוע". בעצם, חיי הם כל כך חדגוניים, שאין לי הרבה לספר, אך אשתדל לחטט כאן וכאן. בשבוע שעבר ביקרתי באספת „מסדה" והתאכזבתי כהוגן מעבודת תנועה ציונית. חשבתי על הצטרפותי ולעזור להם, אך אני מסופק מאד אם אעשה זאת. בטלניותם עוברת כל גבול. גב' רוזנבלט ויונתן הזמינו אותי בשבת שעברה לנשף „תרבות" המוקדש לסופר העברי. ראיתי שם את שניאור המשורר ואת בבלי ועוד כמה מהמשוררים המפורסמים. אלה הם חיי החיצוניים, התרבותיים והיוצאים מגדר הרגיל.

כרגיל אני עובד. אני עתה נהג מכונית הגון ויודע איך לשמור אוטו־מוביל, כהוגן. אני רוצה ללמוד מכונאות (באוטו) וקודם־כל לקבל מושג מאוטומובילים וחלקיהם.

ה„ביזנס" שלנו חלש עתה. בעלי המקצוע, המנוסים בעבודה והוותי־קים, מקבלים משכורת גבוהה עד 40 דולר לשבוע. העסק אינו יכול לשלם עתה לפועל הרבה וע"כ מכניסים אותנו הבלתי מומחים עם משכורת נמוכה. עתה אני עובר לתחנה השניה וממלא מקומו של פועל שקבל 35 דולר לשבוע. אני מקוה, כשאקבל את העבודה הזאת אקבל לפחות כמה דולרים הוספה

לשבוע וזוהי הצלחה גדולה אחרי חמשה שבועות של נסיון לקבל על עצמי כבר תחנה שלימה.

אתם מתאוננים, שלא קבלתם מכתב ממני, ומה אתכם? אני לא קבלתי כבר למעלה מחודש אף מלה.

מה שלומכם, שלום הבית, השכנים והכל, כתבו גם אתם.

בנכם א ה ר ן

1/2/42

הורים יקרים!

... אצלי הכל בסדר, כמו שכתבתי לכם: אני עובד בתחנת־הגז, אך איני יודע כמה זמן אעבוד כאן. רק היום היה לי סכסוך עם בעה"ב בגלל המשכורת. הוא ניסה להפחית מן המשכורת שלי שני דולרים. אני לא אסכים לזאת. אני מוכן להסכים להפחתה במשכורת אם לא יטיל עלי את האחריות. ישנו כאן בחור המקבל יותר ממני, ואני צריך להגיד לו מה לעשות, להשגיח עליו, שלא יגנוב ועוד ועוד. איני מבין מדוע אני צריך לעשות זאת בזמן,

ניו־יורק, ליד בית־מגוריו, 1941

שאני מקבל משכורת פחותה ממנו.

נרשמתי לעבודת חובה בצבא, ואיני יודע אם יקחו אותי או לא.

החורף לא היה קשה השנה. לפעמים נדמה לך, שהוא כבר חלף ועבר, כי השמש מחממת ומרעננת. אני מרגיש את עצמי בריא וחזק. הנה כבר

סיפרתי על עצמי ועל כל הסובב אותי, ועתה ספרו לי קצת על הארץ. מה נשמע, מה שלום הגן? כבר מזמן לא שמעתי כלום עליו. מה שלום השכנים? האם פגשתם את זוהר? איפה הוא נמצא?

בחייכם, כתבו הכל. בנכם המצפה לראותכם

א ה ר ן

27/4/42

הורים יקרים!

לפני ימים מספר קראתי בעתון שחיפה הופצצה. האם הנזקים האזרחיים היו גדולים? מה קרה בכלל? שלחו לי תמונה מהבית! יכולים אתם לשלוח לי תמונה קטנה ואני אגדיל אותה כאן.

את התמונה של אמא הגדלתי והעמדתי על שולחני. אבא, היכול גם אתה לשלוח לי את תמונתך? לפעמים אני מתפלא, שאני יודע עדיין עברית. זה זמן רב כל כך, שלא כתבתי ולא ראיתי צורת אות.

מה נשמע אצלכם? איך העבודה במועצת קרית־מוצקין? אני עדיין עובד באותו המקום. בעוד חודש אני עובר למחנה, שהייתי בשנה שעברה.

כתבתי לכם כבר, שנרשמתי לשרות חובה לצבא. לפני ימים מספר קבלתי את השאלון שלי. נגשתי למשרד ושם הודיעו לי, שהם יתנו לי שאלון מיוחד. הבוקר אגש שמה ונראה מה שיהיה. כן, בדבר המחנה: אני מקבל עכשיו 75 דולר בעבור העונה בלי כל הוצאות. חשבתי, שכדאי הדבר, כשאבוא מהמחנה, אמצא לי בכל מחיר עבודה עד 5 אחה"צ, שאוכל ללמוד בערב. החלטתי ללכת לבי"ס גבוה בערב (גמנסיה קוראים כאן בית ספר גבוה).

בנכם, א ה ר ן

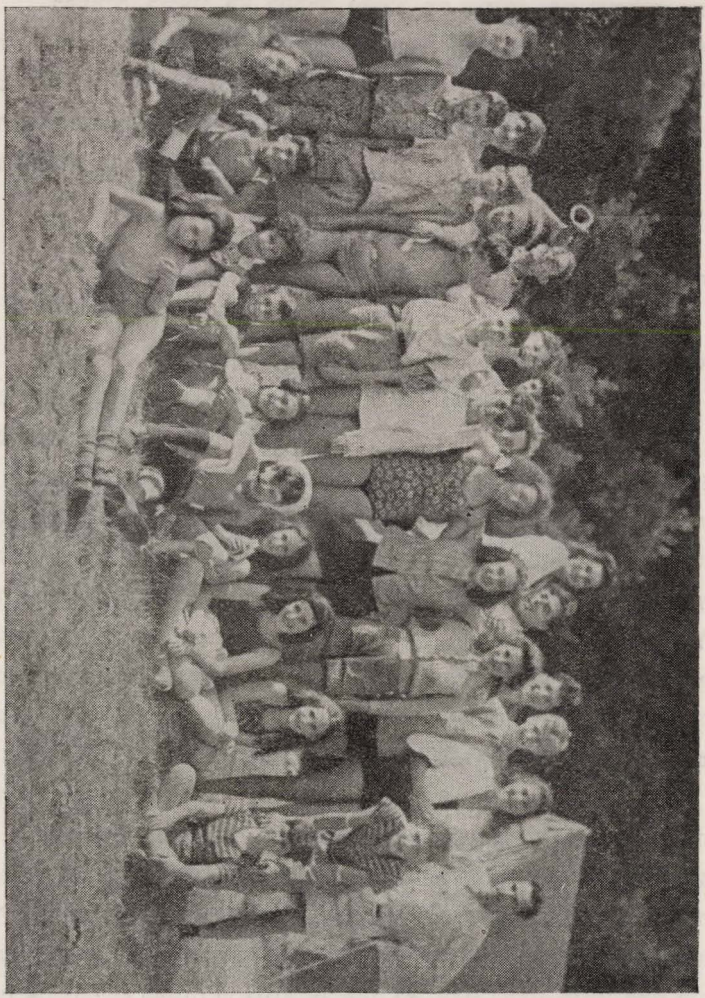
28/5/42

הורים יקרים!

... עתה נפנה לחדשות היום. עזבתי את עבודתי. אני צריך להתכונן למחנה־הקיץ. החלטתי לעבוד שם גם השנה. אני רוצה לערוך את התכנית מראש ולזה צריך זמן. החלטתי, איפוא, לעזוב את העבודה ולבוא למחנה כמדריך אמיתי.

איני יודע מה זה: אני תמיד מתכונן לכתוב לכם מכתבים גדושים ומלאים סיפורים ועובדות על חיי באמריקה, אך כשאני בא לכתוב, אני שוכח את הכל.

איני רוצה לכתוב יותר על תכניות. אני מתכנן כל כך הרבה ועושה כל כך מעט. זאת, כנראה טעותי הגדולה ביותר.

במחנה "החלוץ", בקרבת ניו־יורק, 1942

אהרן ז"ל מחצצר

נפנה קצת אליכם. משונה! איני יכול לכתוב דבר. הכל כל־כך רחוק. לפעמים נדמה, שאיני במציאות כלל. בחייכם, אם תוכלו לשלוח לי כמה תמונות מהגן, אעריך את זאת מאד. הייתי רוצה תמונה עם השושנים, תמונה עם הטירסה, תמונה של השושנים המטפסות ותמונה של הגזוזטרה הגדולה, עם המטפסים משני צדדיה.

לפעמים, כשאני בא בחברה ומדבר עם אנשים, הם שואלים אותי: מדוע לא תשאר כאן באמריקה? האם אין כאן כל אשר יש בארץ ויותר? — כן, יש כאן יותר ממה שיש בארץ. לו הייתי רוצה הייתי יכול לחיות כאן יפה ונוח, אך... לבית ולגן יש חלק ב„אך" הזה.

בנכם אהרן

22/10/42

הורים יקרים!

אני יודע, הורים יקרים, שזה זמן רב צריך הייתי לשלוח לכם מכתב, ואני לא כתבתי. אני יודע מה פירושו של מכתב בשבילכם ואעפ"כ לא התאמצתי לכתוב לפחות גלויה.

מצבי שונה מאד עתה. אני נמצא כאן בחות־החלוץ ולומד. מה? אני לומד טיסה. כשחפשתי עבודה בניו־יורק נכנסתי בדרך מקרה למשרד־החלוץ ופגשתי שם אחד מחברי, שסיפר לי, שהצטרף לפלוגת הטייסים של ה„חלוץ". אנחנו לומדים לטוס ומקווים לקבל רשיון לטייס מסחרי. כשנבוא ארצה בודאי חברת „אוירון" תתן לנו עבודה, הוא אמר. אני חשבתי היטב בשאלה זו ולא נכנסתי לפלוגה בקלות־ראש. הדבר כמעט בלתי אפשרי לעבוד וללמוד, ובעיקר ללמוד במשך זמן קצר. ומי יודע כמה זמן יותן לי להשאר באמריקה. ואחר כך איך אעלה ארצה? הרבה שאלות שאלתי את עצמי, כשנכנסתי ל„החלוץ" ואיני מתחרט.

כל מעשי כאן הם לימודים: מתמטיקה, הנדסה, מזג־אויר וטיסה מעשית. בשאר הזמן אני יכול לעשות מה שאני רוצה. ויש לי הרבה זמן פנוי. אנו יוצאים לשדה התעופה ב־8.30 בבוקר ונשארים שם עד 5.30 בערב. לפעמים, אין אנו טסים כלל ולפעמים טסים שעה ולכל היותר שעתים. בשאר הזמן אנו יכולים לעשות כרצוננו. עד עתה לא טסתי כמעט. הייתי קצת חולה.

עתה אני שבע־רצון. יש לי הזדמנות ללמוד כהוגן, והכל רק תלוי בי. יש כאן חברה, שמוכנים לעזור לי בלימודים ויש להם גם הזמן לכך.

מעתה והלאה אני מבטיח לשלוח לכם כל שבוע מכתב, אך לא בדואר האויר, כי החווה בודאי לא תסכים לכך.

בנכם, האוהב אתכם

א ה ר ן

30/11/1942

הורים יקרים!

קבלתי את מכתבכם מיום 10 לחודש זה. מפליאה אותי המהירות, שהמכתב עבר, פחות משלושה שבועות. אני מתאר לעצמי, שלא קבלתי את כל מכתביכם, כי, למשל, חתונתו של זוהר היתה בשבילי חדשה.

אני שמח, שאבא עסוק בצרכי־צבור. אתה עייף, אבא, נכון, אתה מרגיש את עצמך חלש, נכון, אך אני בטוח, שאתה גם מרגיש סיפוק בעזרתך לכלל.

אני מצטער מאד, שהגן איננו בסדר. כשאני עובר ליד חנות של פרחים אני תמיד מתעכב וסופר את הפרחים, שהיו אצלנו בגן. איך השושנים? ואיך הדשא? האם הם לפחות בסדר?

עדיין לא קבלתי מכם כל תמונה, אל תשכחו לשלוח לי תמונה של הגן!

אני עובד עתה פחות. 3 ימים בשבוע אני עובד רק חצי יום בגלל חלוקת הבנזין, כך שיש לי פנאי יותר ואני אוכל ללמוד קצת ולעבוד באיזו תנועה ציונית. הצטרפתי ל„מסדה", תנועת הנוער של הציונים הכלליים (המפלגה של אבא) ונראה מה אפשר יהיה לעשות שם.

נרשמתי ב„דראפט" האחרון. זוהי הרשימה של כל האנשים מגיל 20 ומעלה. אך איני חושב, שיקחו אותי לצבא, ואם יקחו אז לא לפני חודש יולי. אלה הן החדשות שלי. אל תשכחו לשלוח תמונה. תמונה ממלאת מקום יותר מכמה מכתבים יחד.

בנכם, א ה ר ן

מצורף בזה מכתב לזוהר. בבקשה שלחוהו לו.

3/11/41

הורים יקרים!

אם גם מכתבי יכיל רק מלים מספר אני מתאר לעצמי, שטוב יותר לכתוב מעט מאשר לא כלום.

עדיין לא הבראתי לגמרי אך מצבי הוטב בהרבה ואני מקווה בשבוע הבא לטוס מחדש. מזג האויר עכשיו כאן נהדר. העצים לא נושרים כמו בארץ. כאן כל עץ מחליף צבעים כזיקית. וצבעים אני אומר לכם נהדרים, מירוק עד האדום שבאדומים. כמה בחורים כאן רוצים לערוך בחנוכה טיול לפלורידה. זו המדינה הדרומית ביותר בארצות הברית, והיא המדינה החמה ביותר. לאחד הבחורים ישנה מכונה וכולנו נסע בה. מה שצריכים אנו להשיג זה כסף בעבור הבנזין והאוכל. הייתי רוצה מאד לעשות טיול זה ולראות את דרום ארצות הברית.

אני מחכה בקוצר רוח להבראתי. אצלכם בודאי יש חדשות יותר. מה נשמע בגן?

ב. מכתבים מן הצבא

29/9/43

הורים יקרים!

עתה ערב ראש־השנה, נדמה לי שעבר כבר שבוע מאז כתבתי לכם, אני משתמש בהזדמנות ואברככם בברכת השנה החדשה והריני מודיעכם, שאני בריא ושלם.

אני עייף מאד ואין לי הסבלנות לכתוב. אך כפי שאמא ביקשה ממני לכתוב מלים מספר אני ממלא את בקשתה, והנה המכתב.

אני מברך אתכם לשנה החדשה, שנפגש במהרה ונזכה לחיות ביחד שנות אושר ושלוה.

ברכו בשנה טובה את השכנים והמכרים שלנו.

בנכם, האוהב אתכם

א ה ר ן

הורים יקרים!

אני נמצא במחנה בדרום מדינת פלורידה, אשר בארצות הברית. המדינה הדרומית הזאת דומה בהרבה פרטים לארץ־ישראל. עתה, כשבצפון

ירד כבר השלג הראשון, כאן השמש לוהטת עדין, השמים כחולים ובהירים וענגים קלים מפזזים הלוך וחזור.

אני נמצא בביי"ס למשך 5 שבועות. הזמן הוא קצר והלמוד מרובה, זמני מוגבל עד מאד. אני מקוה, שאתם מבינים זאת ואינכם מצפים למכתב ממני. תבינו, אני בצבא כעת. אני קם בחמש בבקר מתרחץ ואוכל. משבע עד שמונה תרגילי סדר. משמונה עד הצהרים בביה"ס. שלושת רבעי שעה זמן לאכול וללכת חזרה לביה"ס. למודים עד 5 אחה"צ. מ־5 עד 6 התעמלות, מ־6—7 מקלחת וארוחת ערב. אחרי ארוחת־הערב לפעמים חוזרים לביה"ס ולפעמים תרגילי סדר. פעם או פעמים בשבוע חופש. תבינו, כדי לכתב עברית אני צריך להתרכז, לחשוב. הייתי רוצה לכתב לכם הרבה. בודאי הייתי יכול למלא ספר שלם על החברים שפגשתי, הדברים שלמדתי, המחשבות שחשבתי, אך הזמן קצר והדרך אליכם כה רחוקה עדיין, וכל הארץ רחוקה כל כך. אעשה הכל, שאוכל להגיע למצרים. אך צבא הוא צבא ואני סה"כ חיל. קבלתי את מכתבו של יאיר ושמחתי לשמע לפחות מאחד מחברי לשעבר. כמוהם גם אנכי מהרהר לעתים בימים שעברו וחושב, האם באמת היו הימים הללו טובים כל כך?

אתם אל תדאגו לי! אני אמנם חיל, חיל המוכן לכל, אך תזכרו, שאני בצבא האמריקני, ובצבא הזה יש לי אפשרויות להגן על עצמי ולהשמיד את האויב יותר מאשר בכל צבא אחר.

אתם יודעים בודאי על ההתקפה של הצבא האמריקני באפריקה. ואני מקוה, שכל הסכנה לא"י תחלוף עתה. מה נשמע בארץ? מה עושים השכנים, הקרובים והרחוקים?

כתבו על מזג האויר ועל הגן, על חלומות ומציאות. הכל מעניין בפנה נדחת זו, ליד ביצות ומדבר, בדרומה של פלורידה.

בנכם הזוכר אתכם, אוהב אתכם בתקוה לראותכם

א ה ר ן

הורים יקרים! *)

בליתי ימים אחדים בניו־יורק. טסתי באויר אזרחי לניו־יורק וחזרתי דרך שיקגו ברכבת.

שמחתי מאד לקבל את מכתבכם, שהכיל ידיעות רבות המעניינות את האדם, שכבר 4 שנים לא ראה את עיר־מולדתו.

*) בלי תאריך, ממחנה האימונים לפני צאתו למערכה.

את הימים המועטים, שבילית בניו־יורק בליתי יפה מאד. ישנתי כשלש שעות בלילה, הלכתי לתיאטרון, בתי־קפה, חברות ושאר הדברים, שבודאי לא אוכל לראותם מעתה ועד זמן רב.

לעתים אני מתאר לעצמי, שבודאי מכתבי באנגלית הם טובים יותר ממכתבי בעברית. איך האנגלית של אמא מתקדמת?

בקרוב ודאי אצטרך לקצר את מכתבי. אם מעתה והלאה לא תקבלו ממני מכתבים כל שבועים, בבקשה מכם אל תדאגו. בודאי אהיה במקומות כאלה, שאסור יהיה לי לכתוב (בפרט עברית). כשאוכל לכתוב אך לארצות הברית אבקש מאסתר והיא תשלח לכם מכתבים, שאני בריא ושלם. האמינו, בהזדמנות הראשונה אשלח לכם מכתב.

באחד הימים אענה על מכתבו של יאיר. אך כמו שכתבתי אין לי סבלנות עתה ואני מקוה, שתסלחו לי על השגיאות המרובות והכתב המפוזר.

בנכם

א ה ר ן

דרישת שלום לדודים ולדודות הקרובים והקרובות השכנים והשכנות המכירים והמכירות, החברים והחברות.

בקיצור לכלם.

הנ"ל.

אי־שם, 1943

עד עתה לא רכשתי לי חברים קבועים, כי כפי שבודאי ידוע לכם ממכתבי, אני בכל חדשיים במקום אחר. הואיל ואני מתאמן עדיין ולא שייך לגדוד קבוע. בתחלה אני מקבל במקום אחד את תרגילי הסדר ובמקום שני את הרובה ובמקום שלישי דבר אחר. כשאתה מתחבר עם בחורים מסוימים במשך חדשים ואתה מתחיל להכירם אז אתה צריך להפרד. בכל מקום שהייתי רכשתי לי חברים אחרים. אם תשאלוני על היהודים שבין החברים, אגיד לכם את האמת: אם כי בשרות האויר ישנו אחוז די גדול של יהודים, אולם רובם אינם מתאמנים כחברים בחבר הטיסים, כ"א כצוות־קרקע. איני יודע מדוע היהודים אינם אוהבים לטוס. בכתה שלנו יש 1% יהודים בכתה אחרת יתכן 2% ובכתה שלישית אין אף יהודי אחד.

במחנה הזה, שהוא בחלקה המערבי של ארצות הברית פגשתי כמה

יהודים, ובחור אחד ישן על ידי. פגשתי בחורים מכל פנות אמריקה והם שונים ומשונים. היחס אלי הוא יפה עד מאד, אם כי אבא היה אומר, שהאנטישמיות שוכנת בלבו של גוי, אני לא שמעתי מלה כנגד היהודים. כולם ידידי, בין כשהם שכורים ובין כשדעתם צלולה עליהם.

הבדידות הזאת האופפת אותי היא יותר תקיפה מכל. בקוצר־רוח אני מחכה לגמר את ביה"ס ולהסתלק מכאן. את השנה החדשה לא חגגנו כלל. היתה לי הזדמנות ללכת העירה. הלכתי, ראיתי סרט וחזרתי. איני מוצא דבר בעיר. מחברי באמריקה אני מקבל מכתבים לעתים קרובות, אולי אין אתם יודעים, כי המכתבים הם דבר מה חשוב בחיי החיל. כשאינך מקבל מכתבים במשך זמן ממושך אתה מרגיש, שהנך יחיד ובודד.

אני כותב לכם ויודע, שאתם חסרים כל זה. אך אין טוב בלעדי רע. האמינו לי, שלא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי קמח בלי תורה הוא כגוף בלי נשמה. האם כך אומר המשל? אני מקוה, שאתם מבינים אותי. סלחו לי על הפזור והשגיאות. זכרו שזה 4 שנים, שלא דברתי עברית. לפעמים אני מערבב עברית באנגלית.

הפעמון מצלצל, ואני צריך ללכת לכתה בקומה הראשונה. דרישת שלום לכל הקרובים והרחוקים.

בנכם, האוהב אתכם

א ה ר ן

בצבא, בנגזי, 1943

2/7/43

אבא יקר,

אני יודע, שהמכתב הזה יפתיע אתכם מאד. אני נמצא כעת במזרח התיכון, כפי שהאמריקנים קוראים זאת. אני נמצא לא רחוק מהבית (אני מתכוון בדרך האויר).

יעברו כמה שבועות עד שאוכל לבקר אתכם. עצם המצאי בקרבתכם, והתקוה שאראה אתכם בקרוב מביא רעד בגופי. קויתי להתראות עם פשר, אבל הפלשתינאים אמרו, שהוא עזב את המקום הזה. סלחו לי על כתב ידי.

באהבה ובתקוה לראותך, בנך

א ה ר ן

המכתב האחרון

נתקבל 3 חדשים אחרי היום המר 18/11/43
אי־שם באנגליה ששה ימים לפני שנפל.

12/11/43

הורים יקרים!

עלי לכתוב אנגלית, מפני שיש צרך ברשיון מיוחד, כדי לכתוב בשפה זרה, ועד שאשיג את הרשיון אצטרך לכתוב אנגלית. אמא תצטרך לסלוח לי. דאגה אחרת יש לי עם משרד הדואר. אין להם אוירון ישיר מכאן לפלשתינה והם שלחו לי כמה בולים חזרה ואת המכתב האחרון שלחו באניה.

בבקשה, אל תדאגו לי — אני בסדר גמור. איני יכול לכתוב הרבה. אני רוצה שהמכתב הזה ישיג אתכם, אבל בבקשה, אל תדאגו לי. אתם יכולים לכתב עברית.

באהבה, בנכם אהרן
דרישת שלום לכלם.

מכתב לחבר

ניו־יורק, 20.4.41

שלום לך ראובן!

באמת, שמחתי מאד לקבל ממך מלים מספר, אם כי על עצמך כתבת מעט מאד. בכ"ז התמונה הכללית והידיעה על מקום המצאך שמחוני מאד. מקצת נזכרתי בימים ראשונים, כשהיינו שנינו — בביה"ס בנהריה, בחפצי־בה, ובחיי יום־יום בארץ. „אקוה שלא נשכחתי ממך" — מוזר, החברות שלנו מהוה חלק חשוב מאד בחיי, שאף פעם איני מסוגל לשכחה. אגיד לך את האמת: אתה דורש הרבה מאד! לכתב על כל הסובב אותי, על האנשים, שאני נפגש בהם. הווי, רגשות, מחשבות — דרושים ספרים ולא עמוד או שנים, שאני מסוגל לכתב לך עתה. אולם במשך הזמן אם תקפיד (אני אקפיד) על חליפת־המכתבים בינינו, אולי תצטייר בדמיונך תמונה מקיפה מחיי כאן. אני עובד בחנות ירקות, והעבודה כאן (השעות) כמו בחקלאות, ועוד יותר מזאת. אין החיים קלים כאן כמו שחושבים בארץ על „אמריקה". בעל החנות ארמני, אדם נוח מאד (עד הכיס), ואני — כאלו אני עובד בעבורי ולא בעבור „בעל הבית".

בעבודה רכשתי לי מכרים מכל אומות העולם, ומהם אני מצליח ללמד על מנהגים ואופי של עמים שונים. אני עובד באיסט־סייט, שבודאי שמעת עליה. זו חצי ניו־יורק הדלה, העניה, והאומללה, עם נוער המתגולל ברחובות אחרי ביה"ס, הגונב, כשיש לו הזדמנות ומשחק בקלפים, כשאין מה לעשות. ומצד שני יש לנו לקוחות בשדרות פארק החמשית. אלו הן השדרות, שהאנשים העשירים ביותר בעולם שוכנים שם.

זאת היא העיר מבחינה חברתית: מצד אחד שכורים תמיד, החיים משיירי אשפתות (תופעה בלתי מצויה בארץ), ומאידך אנשים המשלמים בעבור ארוחת־ערב עד 10 דולר (2 לירות). ענין בפני עצמו הם הקלובים, שבהם מבקרות השכבות השונות, ואני מתוך סקרנות הלכתי לבקר בכלם. אני לומד עתה בשעורי־ערב בקורסים למסחר, אך אני לבדי קורא ולומד בעיקר את מדעי־החברה וספרות, שאינה מצויה כמעט בעברית, כמו ההיסטוריה החדשה, שיטה חדשה בהיסטוריה, סוציאולוגיה, פסיכולוגיה של ההמונים ועוד ועוד.

עד־עתה היו חיי כאן חיי־הסתכלות וזה כלל גם את ההווי שלי. הייתי הולך לרחובות שונים, שומע לויכוחים, מתווכח, כשהייתי נתקל בשאלה

יהודית — בדרך זו הכרתי אנשים שונים, פעמים אחדות בקרתי בכמה תנועות, אך לא נשארתי אף באחת מהן. כן גם לא המשכתי ביחסים עם הטפוסים השונים, שפגשתי. אך עתה, אחרי שהתמונה והחיים סביבי התבררו במקצת, אני חושב להכנס לאחת התנועות הציוניות כאן, ולעבוד יחד אתם, מפני שאני מתחיל להרגיש את החסרון בעבודה חברתית. החברה שלי עד עתה היתה — שנים, שלשה חברים (שתים מהמין היפה ואחד בחור) שפעם אחרת אספר לך על אפיים.

נדמה לי, שנתתי לך מושג מה מהנעשה כאן. אם בנקודות מסוימות אתה רוצה לדעת יותר, כתוב־נא לי ואם החסרתי נושא, שהיית רוצה לדעת — ציין גם זאת. אך אל תשכח לכתב על עצמך. לאן אתה מתכונן ללכת, לקבוץ? לקבוצה? מה המשרה? מה שמעת מירושלים? האם ראית את חברנו גבי בקרית־ביאליק? כתוב הכל!

חברך הצמא לידיעות ממך

א ה ר ן

מרשימותיו *)

23/6/1943

עבר כמעט שבוע עד שהסתדרנו — הייתי עסוק מאד ולא יכלתי לכתב. מהיום והלאה יש לי כבר כתבת קבועה. לא קבלתי כל דאר מארצות הברית, זהו הדבר המוכיח לנו, כי אנו באנגליה. חוץ מזה, האוכל ותנאי החיים הם אותם בדיוק כמו בארה"ב. במשך יום — יומיים אנו מקבלים בחזרה את — — — — — — — (המפציץ הראשון שלו) — — — — — — הלכו לקבלו.

אני קורא היום את Jank שם מאמר על N. J. C. וזה עורר במוחי המון מחשבות. בלילה היתה לנו שיחה מענינת על הזמן "לאחר — המלחמה"... כל כמה שאנו מתקרבים "לקרב" — אנו חושבים על זה יותר ויותר.

24/6/43

** ... — חזר אלינו. אנחנו צחצחנו ונקינו אותו כל יום אתמול.

חדר־היום פה — נקרא "קלוב צלב האדום" — זה חדר גדול מאד, כמו ה־ אצלנו בארה"ב, אבל את רוב הזמן אנו מבלים בקסרקטין.

7/7/1943

לכל אחד מאתנו מספיקה למדי התירות. לפעמים, כשאין לנו מה לעשות, וזה קורה לעתים מאד תכופות, מסבות שונות הם לא רוצים לתת לצוות עבודה "ממשית". היינו מאד מאוכזבים, בשעה שכמה פעמים (הם) סרבו לתת לצוות שלנו "עבודה" היינו "מתוכחים" בינינו על "הכל" — עד לוכוח הבלתי נגמר על "דת"...

פגשתי המון חילים פלשתינאים — הם נמצאים על פני כל המזרח התיכון. ראיתי אתמול את בנגזי. רוב הבתים הרוסים, הואיל והעיר עברה כמה פעמים מיד אל יד. פגשתי פה בחורים יהודים מכל העולם — אצל

---

*) נשלחו אל חברתו הילדה קרונוביט, ני־יורק. הילדה מסרה את הרשימות לפרסום באלבום שיצא לאור ע"י מרת פטרסון אמא של אחד הקצינים.

**) האוירון.

הצרפתים החפשים מצרפת, טוניסיה, ספרד, ובצבא האנגלי. חזרתי זה עכשיו — "מחדר האכל". חם — פה חם מאד (יולי).

8/7/43

אין לי כל חדשות, אבל אנו מרגישים את עצמנו היטב. אנו יודעים לקראת מה אנו הולכים... איש לא יוכל להגיד עלי עוד, שאני "ירוק"... מזג האויר טוב. השמש מחממת ואנו משתזפים באמת. כן "זמן ללכת לאכול", עלינו להתכונן לעבודה עוד פעם...

13/7/43

היום הודיעו לנו, שיעבור עוד זמן־מה, עד שנקבל "דואר". כנראה, לא לפני חזרתנו לאנגליה. אנו עסוקים מאד. יש לנו "שנוי" קטן ורב־גווני בחיינו — אנו חיים באוהלים, ומתרחצים רק אז, כשאנו הולכים אל הים. וכן אני עסוק — ו"מלוכלך"... אין לנו מצב רוח לכתב "הרבה". איני יכול להחזיק את בגדי נקיים... אין מקום לרחוץ. אני עיף עכשיו, היה לנו יום "קל" אבל בכל זאת העצבנות — אפילו במדה קטנה מעיפת אותך (במיוחד, כשאתה נמצא ב"מתיחות" כל הזמן).

מדי פעם יש וכוחים מעניינים מאד ו"חמים". אי־פעם אכתב לך.

הכוכבים פה קרובים אלינו מאד, נהדרים מאד, אבל איננו קרובים אליהם יותר משהיינו שם אצלנו בארה"ב.

17/7/43

היום יום "ראשון" ובמקרה הרי זה יום "מנוחה" שלנו, אני נקיתי את הרובה שלי אתמול, וככה יש לי זמן בשעה שאחרים עסוקים בנקוי־הנשק. אני יושב באוהל וחושב על מה לכתוב, הואיל ואנו עובדים "קשה", ואינו יכול לכתוב על זה. יש לנו קוף חביב במחנה ובכל פעם, שאנו הולכים ללעוס — הוא עושה כל מיני "קונצים". מעניין מאד לראות אותו אוכל ו"משחק". אני בטוח, שאת זוכרת עוד את הכלב האהוב.

כמה חברים קפצו עליו אתמול, אבל השיב מלחמה שערה ב"נשיכות". הלילות יפים פה, הירח הוא גדול, כפי שהוא רק במזרח התיכון. היה זה נהדר, לו היו שם מחזות טבע יפים.

ג. ב. כל החבורה — בריאים ושלמים, מלבד הנווט שלנו, שהיתה לו תאונת דרכים.

31/7/43

ביום חמישי בבוקר חזרתי למחנה. בלילה היה לנו עוף מעושן. הבחורים קנו אותו וטבח מהסביבה האנגלית בשל. יש לבחורים מחסן קרוב לאהל. כל יום שני בא ערבי ומוכר לנו ביצים טריות, כך יש לנו ביצים טריות כל בוקר. חוץ מזה הכל — "אוקי", עובדים כרגיל, מנקים וכו'.

2/8/43

* הכלב החביב שלי "אבד". כעת אני בודד וגלמוד בלי ידידים. איננו יודעים מה קרה לו. אבל אני מחכה לבואם של הידידים כל יום. זה מוזר ומגוחך, שבאותו זמן אני נמצא במחנה, שוכב וקורא ספר. אבל אני לא שקט כל הזמן. את יודעת מה אני חושב על כל אחד מהם..

11/8/43

אין כל ידיעות מ"החביב" שלנו. הייתי בינתים שוב בפלשתינה. הפעם הייתי שם 3 ימים שלמים. אלו היו ימים "גדולים", אבל יותר יפה היה יכול להיות, לו היה הצוות אתי. ככה הם "החיים". תסלחי על אשר אני ממעט לכתב, באמת — איני יכל. "המקרה" קשה מדי בשבילי.

12/8/43

איני עושה שום דבר. אני לבדי באהל. ככה אין כל חדשות. אני מחכה למקום באיזה צוות. אנו לנים עוד לילה ב"תל-אור" (Tel-Aire) עיר החיילים, פה נפגשתי עם אחדים מידידי הותיקים. מחר אנו יוצאים שוב אל המדבר — חזרה למטה הבודדת שלי עם חמש מטות, הנראות מוזרות כשאף אחד אינו ישן עליה.

21/8/43

אני מרגיש "כנשרף" היום, כפי שהאנגלים קוראים זאת, אין כל רצון ללכת לשום מקום, אפילו יש לי משהו לעשות, אבל לשבת כאן... (נחתך

*) הכלב — הוא מתכוון לאוירון שלו שלא חזר.

ע"י הצנזורה) זה יותר מכח הסבל שלי. אני רוצה להלחם ולנקום את נקמת... (מחוק ע"י הצנזורה). ומשום שאין לי צוות אני מוכרח להשאר על הקרקע ולהסתכל באחרים המרקיעים, ולחכות לשובם, ומענין, אלה שאני יודע... (מחוק ע"י הצנזורה).

אהה, כמה אני רוצה, שהבחורים יחזרו. הם חסרים לי כל רגע; אני מתגעגע לוכוחים שלנו עמהם, ואל דרך החיים שלהם, של כל אחד ואחד מהם.

כל זה, הרי שייך ל"עבר" ואינני מאמין בו. אבל אינני רואה מה מצפה לי בעתיד, ביחוד, כשבכל יום אני צריך לפנות אל חדר הסדורים ולבקש עבודה, ופה אין שום דבר בשבילי.

10/9/43

ושוב יש לנו מזג האויר האנגלי הרגיל. כלנו נמצאים בקסרקטין, משחקים בקלפים, נחים או כותבים מכתבים. כפי שידוע לך, יש לי כבר חברים חדשים. הם נראים להיות בחורים כארזים, אבל איני יכול להשוות אותם אל משפחת המפציץ הראשון. הם בחורים שקטים, אבל אינם "בעלי אפי" כאלה שהיה לנו במשפחה...

28/9/43

אני מתגעגע מאד לחברים כמו: מיקי, בוב, ומייק, כלם יודעים "ענינים", ומוכשרים להתענין ב"פרובלימות" חוץ מעניני בחורות...

2/10/43

בענין המפציץ, כן. הבחורים שראו אותו ספרו, שהוא הצליח לברוח מ"הזאבים", הם אמרו שהוא רץ לקראת המחנה, אבל הוא לא הגיע לשם. שמענו קריאות עזרה, חשבנו שהם בסדר, אבל הם לא חזרו. בבקשה, אמרי לאם חברי על זה. יש תמונות של החברים, עתונים, עטים ו"שעונים". איני יכל בעצמי לשלוח, וע"י הצבא אני הושב שהחצי מ"החומר" — יעלם, ולכן אני שומר כל זה לע"ע אצלי.

ב מ ע ר כ ה - א י ־ ש ם

אהרן היה חבר הצוות של המפציץ „ליברטור". בגיחה האחרונה — נשאר אהרן בבסיס והמפציץ לא חזר לבסיסו

המפציץ הזה נפל בשבי — ואחרי המלחמה חזר כל הצוות למולדת באה"ב בריאים ושלמים. במקרה לא השתתף אהרן — היחיד — בגיחה הגורלית ההיא של המפציץ שלו, ובמשך זמן העדרו הצטער מאד והשתתף בצערם של ההורים והקרובים של הצוות ההוא. גב' פטרסון, אמו של אחד מקציני־הצוות הוציאה לזכרם אלבום ובו רשימה שמית של הצוות, תמונותיהם וגם מכתביהם של החברים והידידים שלהם ובתיכם גם מכתבי אהרן — שבמפציץ הנ"ל היה תפקידו עוזר ל„רדיו־אופרטור".

צוות המפציץ, אהרן ז"ל יהודי יחידי בו, הראשון מצד ימין

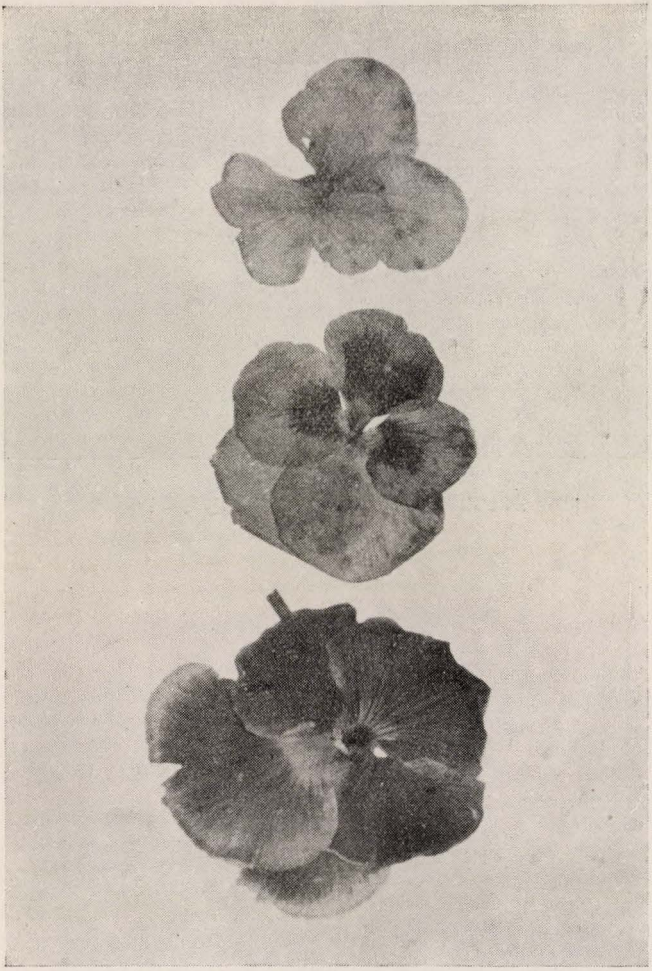
המפציץ וצוות־הטייסים, אהרן ז"ל שני מימין, בשורת היושבים

המפציץ וצוותו במערכה. אהרן ז"ל — הראשון מימין

המפציץ בקרב האחרון. אהרן ז"ל ראשון משמאל, עומד

הפרחים שאהרן כה אהב

בעיני חברה

ממכתבי חברתו הילדה אל הוריו

(מכתבים של הילדה קרונוביץ, חברתו של אהרן מניו־יורק, אחרי האסון)
תורגמו מאנגלית ע"י מר ד. פרוינד.

6/12/44

...ספור פגישתי עם אהרן דומה לאחד הסרטים הנפלאים, אבל זה קרה באמת... באתי עם אמי לגור בניו־יורק. חפשנו דירה מתאימה ועברנו לראות מספר דירות. ועדיין איני יכולה להבין מדוע החליטה אמא לשכור את הדירה ההיא.

בעלת־הבית ספרה לנו, שגר במקום בחור נחמד מפלסטיין, אבל אנ שונאת "שדכנות". הייתי מעונינת יותר בהשגת משרה ולא שמתי לב לדבריה. ומדוע אשים לב אליה?

ערב אחד כשבשלתי ארוחת־ערב חזר אהרן מעבודתו וישב לאכול. התודענו, אבל כמעט שלא שוחחנו. אהרן לא אהב נערות מבשלות ועקרות־בית טובות, ואני לא התעניינתי "בתינוקות". עליכם לזכור, כי באותו זמן הוא נראה כבן 17 לכל היותר, ואני הייתי כבר בת 20. כאשר שיחת המבוגרים עברה לנושא פלסטיין קפץ, כמובן, אהרן לתוך השיחה ולמרות, שאין לי מושג רב בשאלה זו הייתי מוקסמת מהרעיון, כפי שהוסבר ע"י אהרן, שאיזו קבוצת אנשים, אשר סבלו כה רבות, יהיה להם האומץ לקחת אותה הארץ ולדרוש אותה כמולדת. נכנסתי לוכוח וניסיתי לסתור את דברי אהרן, לא דברתי הרבה, כי היה עלי להבין את אשר שמעתי.

לאחר מכן עברו כמה ימים, שלא התראינו, כי היינו עסוקים. ביום הבחירות*) נפגשנו שנית ע"י השולחן. במשך השיחה אמר אהרן, כי היה רוצה לצאת העירה ולבקר במספר מקומות, הרלם, ככר קולומבוס, ככר טיימס, ככר יוניון ועוד, כדי לראות את התגובה של האוכלוסין.

התרשמתי מאד מחוש האחריות של אהרן, מהתעניינותו העמוקה בכל המתרחש, מכח שפוטו בשאלות העקריות ובגרותו הבלתי רגילה.

אח"כ הלכנו יחד לקולנע ומאז התחלנו לצאת יחד. שנינו היינו זקוקים ביותר לחברת מישהו בגילנו, כדי לשוחח אתו, ולהיות יחד מדי פעם בפעם ועובדת מגורנו באותו בית עזרה לנו.

...אהרן עבד באותו זמן בחנות ירקות ועל אף העבודה הקשה מאד לא התלונן אף פעם. הוא יצא לעבודה מוקדם בבוקר, וחזר מאוחר בערב.

*) בחירות לנשיא ארה"ב.

הוא היה נקי מאד ועד כמה שחזר רעב ועיף לא ישב אף פעם לשולחן לאכול ארוחת־ערב לפני שהתקלח והחליף בגדיו.

באותה שנה ראשונה הוא נסה עדיין ללמוד בשעורי ערב אחרי יום עבודה קשה ובזמנו החפשי היה תמיד קורא. את הפסקת הצהרים בלה

אהרן והילדה

תמיד בספריה. הוא היה קורא לפני שנתו ובימי שבתות. והוא קרא הכל. הוא אהב הכל: ספורי הרפתקאות, ספרים קלסיים וכן ספרי היסטוריה. במיוחד קרא להנאתו ספרי פוליטיקה, סוציאולוגיה וכלכלה, ומדי פעם בפעם ספר על "פלסטיניז".

לאחר זמן קצר נאלץ לנטוש את הלמודים, כי היה זה מאמץ למעלה מכח אנוש. הוא היה מחפש קבוצות דוברי עברית, בהן נהנה והשתתף בהרבה סימפוזיונים ואסיפות.

ערב אחד לקחני אתו לוכוח כזה. הוא לא היה שבע־רצון מרמת הוכוח אם כי הרגיש את עצמו היטב באותה חברה והלך, בעיקר, כדי לשמוע עברית. הוא היה גלמוד מאד למרות שלא הודה בכך.

באביב קבלנו שנינו משרות מדריכים במחנות. אהרן היה קשור בקבוצות ציוניות וכשעזב את משרתו בחנות הירקות יצא כמדריך במחנה ציוני

לנערים, מקום שם נהנה מאד ושם אהבוהו כולם. הוא רכש שם כמה חברים טובים מאד ונשאר אתם בקשר זמן רב. הוא לא הסכים עם קוי הפעולה של המנהל, כי לא היה דמוקרט למדי ולא ידע להתנהג עם ילדים.

...בשנה זו היה אהרן צעיר מאד, למרות בגרותו. הוא היה צעיר בדרך הסתכלותו בדברים והיה רגיל ללכת בדרכו הוא בענינים אישיים, או שכך נראה לי. על כל פנים ל"פלסטיין" לא חסר מגינים, כשהוא היה במקום. הוא היה יכול להתרגז בנקל בנסיונותיו לשכנע את בעל־הבית, כי לא צדק בדעותיו הקיצוניות ובבורותו בשאלת "פלסטיין". אבל לדעתי למד, כי אין אפשרות לשכנע אדם, שהוא גם בור גם טפש וגם קיצוני.

אהרן היה רגיש מאד. יתכן בגלל קשיי השפה, כי למרות ששלט היטב באנגלית חסר לו הרקע של הילידים עם כל סממני הבטויים השגורים בפינו, כי לבטויים אמריקאיים מסוימים משמעות אחרת מפירושם המלולי. דבר זה הביא לאהרן רגישות יתר והיה נוח לכעוס על כל האנשים בשנה ראשונה זו. אני מצאתי בו תמיד חבר ורע יציב, מבין ומרגיש.

...אהרן השאיר אחריו הרבה מאד במשך השנים המעטות, שהוא היה אתנו יחד. הוא היה אחד הבחורים, שידע בשביל מה הוא יוצא למלחמה, והוא הזדרז לעשות הכל להגשים זאת בחיים. תמיד חשש, שמא מעשיו אינם מספיקים. הוא רצה לפעול יותר.

...ברצוני למסור לכם כמה דברים, שהוא אמר או עשה פה — הם כל כך מאפיינים אותו — דברים פעוטים בבית... כמו וילונות וכד'... "אמי מסדרת סלסלות על הוילונות בצורה כזאת, אמי שומרת על הדברים כך וכך", או מה שהוא כתב, אחרי הבקור בבית: "ההורים שלי גאים כל כך על העבודה, שהם עשו בגנה וגם אני..." בשעה שהיה פה בימי החופש הוא שמר אצלו בכיס חזיתו שני צלומים קטנים של אמא, והוא לא רצה להפרד משניהם בשום אופן, מפני שעל גבי כל אחד מהם — יש הקדשה מאמא. אתה אבא, היית מתגאה בו, כשהיית מתבונן ושם לב אל מדת התפתחותו בשנים המעטות הללו... אהרן הרגיש את עצמו טוב מאד, מאושר, בשעה, שהסכמת במכתביך אליו לפעולותיו או לדעותיו...

אתם רואים, אנו אוהבים את אהרן וכולנו נקוה, שהוא יצליח אם יוכל — להעביר אלינו איזו ידיעה על קיומו — אליכם או אלינו—

באהבה

ה י ל ד ה

14/1/45

...אני יודעת, כי כבר הגיעה אליכם הידיעה ממשרד המלחמה, ידיעה זו אינה אומרת הרבה. בהתאם לשגרה, אם לא שמעו ממנו הם התיאשו מלמצאו. למעשה, אם אינו יכול להתקשר אתנו, סימן הוא, כי אינו יכול להתקשר. איננו צריכים לקבל את דבריהם כסופיים. כל מה שידוע להם הוא, שלא שמעו עליו, וכפי שאמרתי אין לזאת חשיבות.

...בשנה הראשונה, שהכרתי את אהרן היה מאד בלתי־שקט, הוא רצה מאד ללמוד ולמד, אולם בגלל קשיים של קור, עיפות ועוד, לא יכול היה להשיג הרבה. הוא חפש תמיד חברים אמיתיים, היו לו כמה שלא הניחו את דעתו. הוא לא יכל היה למצוא חברה מתאימה, חברה, שתסכים לדעותיו ותהיה גם מקובלת מבחינה חברתית.

במחנה הרגיש בטוב. יתר המדריכים היו לפי רוחו והיה לו מה לתת להם, ולקבל מהם כאחד. כשחזר העירה התגעגע מאד אליכם. הוא עבר לגור אלינו. אז עזב לתקופה של חדשיים את ניו־גרסי והלך לחות החלוץ. הוא אהב לגור עם צעירים ולהתהלך עמהם שוה־בשוה ולעבוד לשם מטרה משותפת.

קשה להסביר לכם כמה מאוכזב היה כשהתקרר בצורה קשה, ונאסר עליו לטוס. הוא חזר הביתה להתרפא וכשהוטב לו היה יוצא לסוף השבוע. אולם עם בוא החורף רותק שוב לבית. אחרי זה בא פרל־הרבור *). באותו זמן חדל להצטער. כשלא מצא עבודה לפי רוחו, לטפל באנשים, ומה שמצא היה תמיד זמני והגיע למצב, שידע כי בקרוב יהיה עליו להתגיס ושעדיין אין רוצים בו.

...משונה, שיום הנצחון נתן לי אומץ להמשיך במכתב שהתחלתי לפני זמן כה רב. לא היה לי האומץ לצלצל שנית לאסתר מאותו יום בו הודיעה לי, כי חפציו האישיים הוחזרו אליה ואיני יודעת מתי אקבלם. איך שהוא, הלילה הוא קרוב אלי מאד ויקר לי כמו תמיד. הוא רצה כל כך לעשות במיטב יכלתו למען החופש. הוא גדל כל כך באותן 3 השנים.

זכור לי עדיין איך היה נוח לכעוס באותו זמן, בוכוחים, אולם באביב הבא החליט להשתלט על עצמו ועל מזגו ולמעשה היה זה חלק מתהליך עמוק של התבגרותו — והוא הצליח בכך.

הוא היה משתתף באסיפות ציוניות וקבל על עצמו נהול מועדונים

*) התקפת היאפאנים על נמל פרל־הרבור.

ועבודה צבורית, שהיה בהם מוצא לכחו הרב לקיים את האידיאלים שלו. הכרתי אנשים רבים בעלי רמה גבוהה, אבל אף איש לא היה בעל רגש מפותח כמוהו כלפי אנשים. בעל לב והבנה עם הרבה אהבה לחיים ועניו עשיר בחיים.

אהרן למד בצבא לתת. היה כה רגיל לחופש בלי משמעת, ולהעלות לאקסטזה, לקול מנגינה היוצאת מן הלב. תמיד היה שר ומנגן במנדולינה שלו, שלא נפרד ממנה בכל דרכיו.

הוא אהב שירה ויופי וצבע ומצא אותם בכל מקום ובכל דבר, בגניה הנפלאים של ניו־יורק, בשקיעת השמש וזריחתה, בהדלק אור הרחוב בין הערביים ובעץ העומד בשכונות העוני, ובפנים יפות, במלים בספרים, במוסיקה, באנשים ובחיים.

רק אחרי שיצא מעבר לים הבינותי דברים רבים. היו בו כל כך הרבה דברים, שהייתם מתגאים בהם, בכל כך הרבה דברים רצה להתחלק עם שניכם, כל כך הרבה חשב על אודותיכם.

...הוא היה אומר, שמה שחסר בעיקר באמריקה הוא הרגשת החברות בין אנשים, הרגשה היוצאת מחברות עמוקה ועשירה, והוא מצא זאת בצבא. הרבה הורים התעניינו בשלומו, כי הוא היה חלק חיוני בצוות. אחד הבחורים שלמד אתו בבי"ס בפלסטיין כתב מאנגליה, (אתם מכירים אותו. שמו לייטנט בינה) שהוא הזדעזע לידיעה, כי אהרן נעדר.

השנתיים הבאות היו חסרות מנוחה. והוא שמח לאפשרות להתגייס, לצבא ארה"ב במקום לחכות לצבא העברי שהיה עוד אז בגדר ספק.

היו דברים שחשב, שצריך לתקן בצבא, אולם היה גאה להיות חלק ממנו והוא עבד היטב. הוא הרגיש ברע, כשהיה צריך להחליף את חבריו מדי פעם בפעם, אבל שמח כשלבסוף הוצב לצוות שלו. הוא קבל את עול המשמעת, והיה מוכן לכך מנסיון העבר והיה מקובל מאד על כולם. הוא התגאה מאד ושמח כשקבל את "הכנפים" הראשונות, כשעבר את שלב האמונים והוסמך לתפקידו. כנפיים אלה רכש בהרבה דם ויזע. למעשה שלח לי כנפיים אלה עם הוראות מפורשות לשמור אותן, וכן עשיתי.

תארתיו בתור מושלם והוא היה אדם מושלם, וזו הסבה לאהבתנו אותו.

ה י ל ד ה

אמא ואבא יקרים!

זה זמן רב שלא שמעתי מכם. הצנזורה הצבאית הוקלה עכשיו במקצת, ואנסה למסור לכם את הפרטים, שקבלתי על הגיחה האומללה האחרונה של המפציץ של אהרן.

אם אתם זוכרים הרי החודש נובמבר שנת 1943 היה חודש של רכוז כחות בנות־הברית נגד נורבגיה. שדה התעופה הנורבגי Kieller נחשב כשדה התעופה הגדול ביותר, או אחד מן הגדולים והחשובים ביותר, שהיו ברשות הנאצים. כאן הם ריכזו מאות אוירונים ומכשירים, שהוחזקו כאן זמנית לתקונים וכד'. ב־18 לנובמבר ערכו כוחות התעופה שלנו התקפה קשה על הבסיס בנורבגיה בשלשה גלים. אחד האוירונים שלנו ירד על הבסיס והשאיר אחריו, מסך עשן על פני כל שדה התעופה, וזה הורה לגל הראשון וכן של המפציצים הבאים אחריו את המטרה להפצצה באופן ברור מאד. המתקיפים לא היו צפויים. כנראה, חשבו הנאצים, שהאוירונים הם שלהם, ולכן לא הפעילו את התותחים האנטי אוריים, אלא אחרי שירד עליהם מטר פצצות אדירות. רק אז נוכחו בטעותם. החרבן היה, איפוא, עצום מאד. מכל המחסנים והקסרקטין נשארו עיי־חרבות. רוב האוירונים והמכונות הושמדו. החרבת שדה התעופה הנ"ל — הוא נצחון מזהיר של כוחות בנות הברית.

אתם רואים איפוא, שאהרן עשה עבודה טובה ונאה. כל זה למדתי מקטעים שונים בעתונות.

על קורות המפציץ של אהרן שמעתי מפי קלע השובל של הצוות הראשון — הוא הגיע לאנגליה, לבסיס של אהרן שעות אחדות אחרי שהגיחה למטרה יצאה לדרכה, ככה, שהיה יכול לקבל ידיעות ממקור ראשון. כנראה, שהלהקה היתה רחוקה רק כמה קילומטרים מהחוף האנגלי בדרכם חזרה, בשעה שהמפציץ של אהרן נפל הימה (בים הצפוני). סירות הצלה לא יכלו בשום אופן לצאת לפעולה, כי הים היה סוער מאד, בכל זאת נשלח אוירון־הצלה, שזרק סירות־הצלה של גומי.

ההורים של הצוות הראשון היו מאד אדיבים וידידותיים — פעם תראו את המכתבים שלהם. אף אחד מחברי הצוות — לא שכח את אהרן. דבר זה נודע לנו רק בזמן האחרון.

הנווט הראשון נמצא באותה נקודה, שגם אחותי הצעירה נמצאת שם.

(היא אחת מ־ "Wac" אחותי הכירה אותו ודברה אתו. הוא שמח כל כך להפגש עם מי שהכיר את אהרן, שכל פניו זהרו ממש.

גם הוא עשה חקירה מדוקדקת על דבר גורל אהרן וצותו, אבל לא העלה שום דבר יותר ממה שאנו יודעים. לו אין כל תקוה — ביחס להצלה — אבל הוא לא יכל לאהוב את אהרן כמונו ולכן אין לו גם אמונתנו אנו...

הבחורים של הצוות הראשון, שנפלו בשבי — כבר חזרו כלם למולדת ואחד מהם כתב אלינו את הדברים הללו:

„איני מאמין, שאהרן איננו. איני מאמין שהיה איזה גרמני, שהיה מוכשר להוריד אותו באמת.

אני יודע, שאם אהרן השתתף באיזו שהיא פעולה — הוא עשה זאת בכל נפשו ומאודו. אתם יכולים להיות בטוחים שהוא עשה עבודה נפלאה בפרט אם היתה זאת שליחותו האחרונה.

אני חושב, שאין לו האפשרות להתקשר אתכם, והתעלה *) היא כל כך עמוסה דברי־דואר, שלא היה באפשרותו לשלוח לכם איזו ידיעה". ואם חבר זה מאמין, שאהרן חי הנאמין אנחנו פחות?

בהזדמנות זו, האם ספרתי לכם, שאהרן הציל את חיי שני ידידיו, בשתי תקריות נפרדות?

כנראה, בשני המקרים הללו, קפאו באויר הקר מסכות האוקסיג'ן, שחברי הצוות שמרו עליהם. אהרן היה על משמרתו וזריז במדה כזו — שהגדיל את מנת־האוקסיגן, וככה הנהגים נצלו.

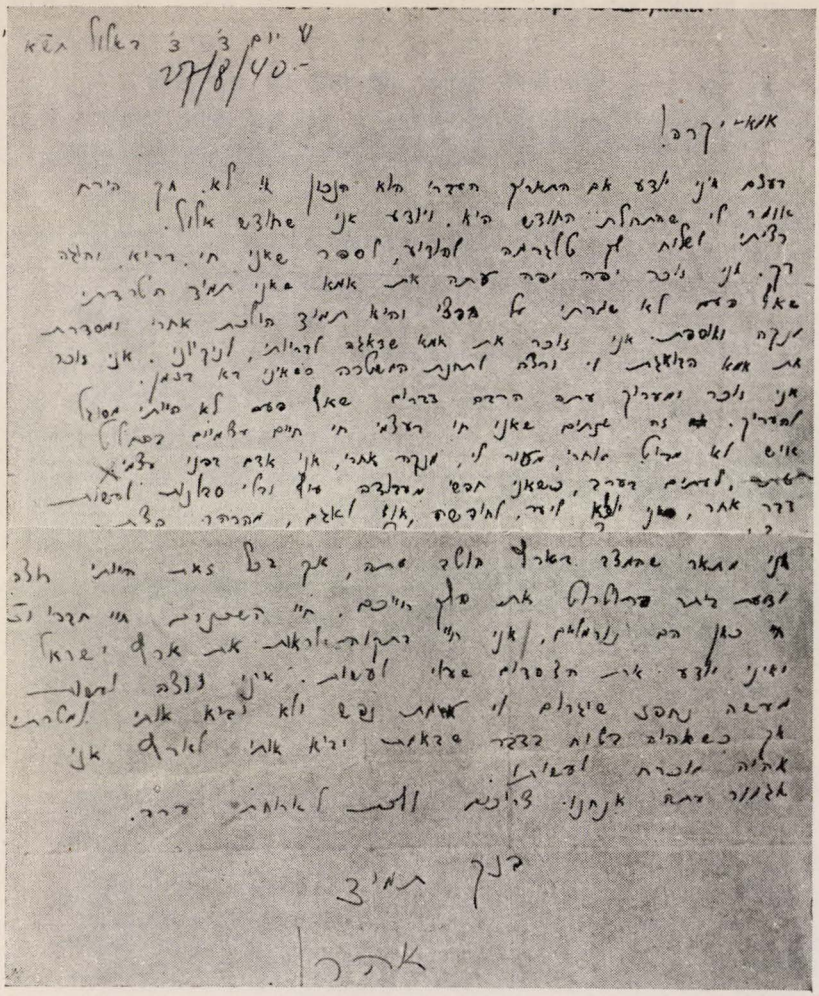
במקרה, ובדרך אגב כתב לנו על זה. אחרת לא היינו יודעים זאת אף פעם.

באהבה

ה י ל ד ה

---

*) תעלת לה־מנש — בין צרפת ואנגליה.

כתב ידו של אהרן

מפעלים לזכרו

א. הסטיפנדיה ע"ש אהרון גרושקביץ ז"ל

ליד בית־הספר התיכון בקרית־מוצקין

מר גרושקביץ, אביו של אהרון ז"ל שאבדה לו תקות חייו לאחר שבנו נלקח ממנו, ראה לפניו את ההכרח להתמסר ביתר־שאת לשרות הצבור.

אבל שרותו לצבור בתפקידים שונים, ויהיו החשובים ביותר, אינו מהווה את הקשר הישיר עם בנו ז"ל.

בנוער המתחנך באותה הקריה, לה הקדיש האב את חייו, הוא אשר יוכל להיות נושא לאותה החבה ואותה הדאגה אשר אב מקדיש לבנו, ואם לא בכל השטחים, לפחות בשטח ההשכלה.

לפי שקולים אלה, הגיע ה' גרושקביץ למסקנה, שיש לעזור לנערים ולנערות המוכשרים להמשיך בלמודיהם אחרי שיסיימו את בית הספר היסודי ויוכיחו את יכלתם במשך שנתים בבית הספר התיכון. וכך ניצר החל משנת תש"ז הנוהג היפה של הלוקת־סטיפנדיה ע"ש הצעיר המנוח ביום המוקדש לזכרו, יום ה־18 לח' נובמבר בכל שנה.

במעמד חגיגי, ולרגעים נוגע עד הלב, של כל המשתתפים בו מעלים את זכרו של אהרון גרושקביץ ז"ל, מסבירים לתלמידים הנאספים את מטרת המפעל הזה, מוסרים לזוכים את הפרס ולבסוף האב השכול בעצמו מוצא את המלים הקולעות המקרבות להבנתם של הצעירים את כל הכובד של האבדה, שאין לה תקנה.

משנת תשי"ב ואילך נוסף עוד גון מיוחד לטכס זה. התלמידים, שנבחרו לקבלת הסטיפנדיות, חויבו להרצות בפני חבריהם על נושא הקרוב ללבם, וכמעט תמיד היה בהרצאותיהם הוכחה, שהצעירים עסקו ברצינות ובהעמקה מפליאה בנושאים שחרגו מהמסגרת המוגבלת בהכרח של תכנית הלמודים. העובדה שמאמץ התלמיד זוכה בהכרה; הדוגמא החיה והמשכנעת של הרצאות הנהנים; ההתקשרות הנוצרת בין המאמץ ההשכלתי והתרבותי של הילדים מצד אחד ובין האחד הנעדר, שזכרו מלוה את כל המעמד, בכל זה יש מן השויון ומן הנגוד, מן המעציב ומן המעודד גם יחד, הדבר משוה למפעל את המיוחד לו: רושם בל ישכח.

(מדברי מחנך)

רשימת הזוכים בסטיפנדיה ע"ש אהרון גרושקביץ ז"ל

שנה	שם הזוכה	הרצאת הזוכים בפרס
תש"ז:	גד לוי	
תש"ח:	לאה פוגלמן	
	בתיה שפר	
תש"ט:	לא נתנה סטיפנדיה	
תש"י:	אריה זקס	
תשי"א:	שושנה קראוז	
	נעמי שטינברג	
תשי"ב:	יואל אדלר —	התפתחות ההשקפות על מערכת השמש.
	אמנון פזי	ת רת היחסות.
תשי"ג:	ורדה ברקוביץ	יסודות הנביגציה
	אביבה כהן	"עיר קסומה" ליהושע בר יוסף
תשי"ד:	רות גוטליב	היסודות והמניעים הכלכליים הדתיים והמדיניים למלחמות החשמונאים.
תשט"ו:	נחמה פוסק	הסוגיא התלמודית „יאוש שלא מדעת"
תשט"ז:	מנחם גוטרמן	האנרגיה והפצצה האטומית
תשי"ז:	אסתר שטוק	חשכת ימי הבינים.
תשי"ח:	צפורה שפיצר	מבצע סיני
תשי"ט:	סימה יוסף	תרבות הגוף כגורם מפתח רוחני.
	יערה שלו	הזון אחרית הימים ובטויו במקרא.

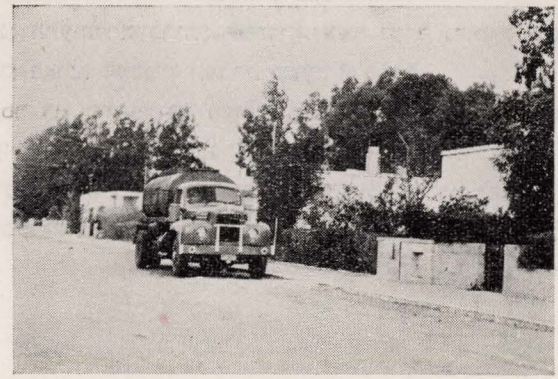
ב. רחוב-אהרן בקרית-מוצקין

(החלטת המועצה המקומית מ־16 בנובמבר 1947)

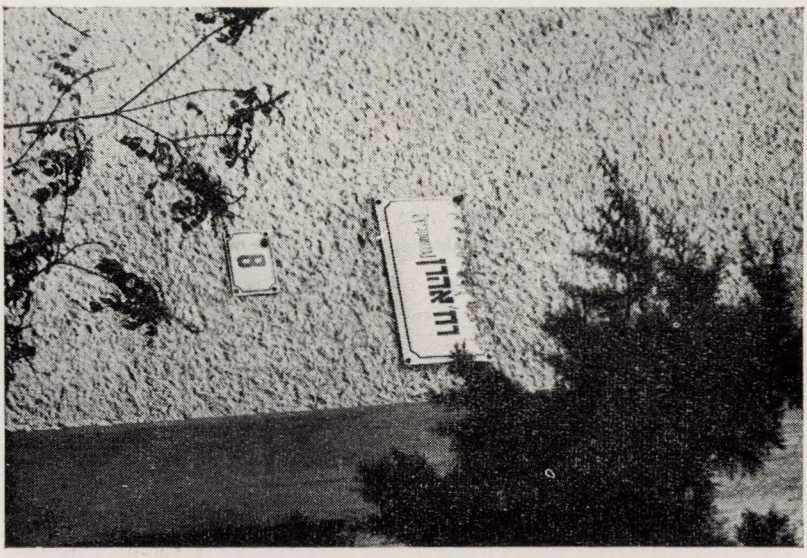
המועצה המקומית בקרית מוצקין החליטה להנציח את זכרו של אהרון גרושקביץ ז"ל החייל האמיץ, אשר לא נח ולא שקט במרחקים עד אשר הצליח להצטרף ללוחמים בכוחות הרשע והשחור, ולנקום את נקמת עמו המעונה והמוכה, והקריב את חייו הצעירים במלחמה זו באויב העם.

בתור יד־ושם החליטה המועצה המקומית בישיבתה מיום 16.11.47 לקרוא לרחוב החדש שנסלל אז, על שמו — רחוב אהרון גרושקביץ ז"ל.

קריאת שמו על רחוב זה אשר פתח בזמנו את הדרך צפונה לאיזורי הפיתוח של הקריה, היתה בה משום סמל, אשר סמל את רצונו העז ושאיפתו של המנוח להתקדמות וקדמה, והסמל הנוסף הוא שרחוב אהרון מסתיים ברחוב־ההגנה. כמו שחיי אהרון ז"ל הסתיימו בהגנת העם והמולדת.

קרית־מוצקין (פנת רח' אהרן ז"ל)

רחוב אהרן
(לזכר אהרן גרושקביץ ז"ל)

המועצה הכללית לתעופה העברית בישראל

חבר נשים חובבות תעופה (נ. ח. ת.)

כב' מוזמן להשתתף

בכנוס מחוזי

של „נאמני התעופה העברית" ואוהדיה, אשר יערך ביום ל' תשרי תש"ט (2.11.1948) באולם הטכניון העברי, בשעה 8 בערב.

בכנוס ימסר דין וחשבון על פעולות המועצה וחבר נ. ח. ת., והרצאה על בעיות תעופתנו. כן תהיה תכנית אמנותית.

באותו היום תתקיים בשדה התעופה בחיפה חנוכת אוירון להנצחת שם הטייס אהרן גרושקביץ ז"ל. פגישת המוזמנים בשעה 3.30 ברחוב ירושלים 28.

בכבוד רב

ה ו ע ד

המועצה הכללית לתעופה העברית בארץ ישראל
ועד מפעל „יד ושם" לטייס אהרן גרושקביץ ז"ל

חיפה, רחוב ירושלים 28, טל. 3401

חברי ועד המפעל:

אריך מולר, (יו"ר)	אברהם חלפון (קרית מוצקין)
גדליה קמנצקי (מרכז כללי)	ד"ר א. לוינהרץ
אסתר אפשטיין (נ. ח. ת.)	ל. פיגנברג (קרית חיים)
ד"ר בהם (כפר אתא)	אהרן פרחי (קרית מוצקין)
גב' בנדקובסקי (קרית מוצקין)	יהודית פרחי "
י. בן יהודה (קרית חיים)	צ. קוסובר (מועצה לתעופה)
גב. גרושקביץ (קרית מוצקין)	משה קצנלן (קרית מוצקין)
גב. זזובסקי "	הרברט קרלינר (קרית ביאליק)

חיפה, טבת תש"ח (ינואר 1948)

א. נ. / גב. נ.

במהירות רבה התפתחה התעופה בשנים האחרונות. בכל הארצות הוכרה חשיבותה והיא נעשתה לאחד הגורמים החיוניים בייצור הלאומי ובמערכת ההגנה.

צרכי השעה מחייבים גם אותנו ליצור תעופתנו הלאומית לשם הבטחת עצמאותנו הכלכלית והמדינית כאחד.

לשם מטרה זו הוקמה, בהתאם להחלטתה של הנהלת הסוכנות היהודית, המועצה הכללית לתעופה העברית בא"י.

המועצה שמה לה למטרה, בין השאר, לציין את זכרם של טייסים עברים נעדרים על ידי רכישת אוירונים על שמם. במסגרת פעולה זו החליט ועד סניף המועצה בחיפה וסביבותיה להציב „יד ושם" לטייס האמיץ **אהרן גרושקביץ** ז"ל בן חיפה, שנספה בזמן המלחמה מעל הים הצפוני בעת פעולה נגד האויב הנאצי בשרות אוירית ארצות הברית.

ועד המפעל כולל בקרבו את באי כח המועצה לתעופה, באי כח הקריות בעמק זבולון וכן כמה ידידים ומוקירי זכרו של המנוח, הרוצים לכבד ולהנציח את שם בנו של מר ליב גרושקביץ, יו"ר מועצת קרית מוצקין.

הועד משוכנע, כי הצבור בכלל, ובפרט שוכני הקריות וידידי המנוח ומשפחתו ירצו לתת ידם למפעל זה הבא לקדש את זכרו של אחד האמיצים של ארצנו, אשר נפל במלחמה נגד אויבנו.

עסקנינו יבקרו בימים הקרובים אצל כב' ואנו בטוחים, כי הם יתקבלו בסבר פנים יפות והתעופה העברית תקבל את כל העזרה הדרושה בשעה גורלית זו.

בתודה מראש ובברכת התעופה העברית

א. מולר, יו"ר **ג. קמנצקי**, מרכז

המועצה הכללית לתעופה העברית בארץ-ישראל

תל-אביב, כ' כסלו תש"ח (3.12.47)

לכב'ד
מר גרושקביץ
נשיא המועצה המקומית
קרית מוצקין

א. נ.

בזה הננו לאשר את קבלת מכתבו מיום י"ד כסלו התש"ח (27.11.47), בדבר הנצחת זכר בנו אהרון ז"ל.

בימינו אלה הננו מיחסים ערך רב לרכישת כלי טיס לאמון טייסים צעירים, והננו להציע לו בזה שנרכוש במאמץ משותף של כב' וידידי משפחתו מצד אחד, ושל המועצה הכללית לתעופה העברית בא"י מצד שני, אווירון שישא את השם אהרון גרושקביץ ז"ל. אוירון זה יירכש בזמן הקרוב ביותר, תיכף לאחר השגת הסכם הדדי בין כב' ובין בא כוח המועצה לתעופה.

בא כוחנו מר מ. רובינשטין יבקר בחיפה ביום שלישי הבא ומבקש את כב' להועיד לו ראיון ליום זה.

נא להודיע על השעה ועל מקום הפגישה למשרדנו בחיפה למר וינשטין, טלפון 3401.

הננו מחכים לתשובתו.

בברכת התעופה העברית
המועצה הכללית לתעופה העברית
ההנהלה
(——)

העתק למועצה לתעופה חיפה

ט"ו אלול תש"ח (19.9 .48)

לכבוד
המועצה לתעופה
סניף חיפה

הנידון: אוירון גרושקביץ

א. נ.

בזה הננו להביא לתשומת לבכם שאוירון Piper-Cub מס' א' 51, עומד לרשות חנוכת הקדשה החל מיום 29/9/48.

נא להודיע לנו מתי אתם רוצים לקבוע את יום החנוכה באופן שתתנו לנו ולחיל האויר בת"א הודעה מוקדמת לפחות של 10 ימים.

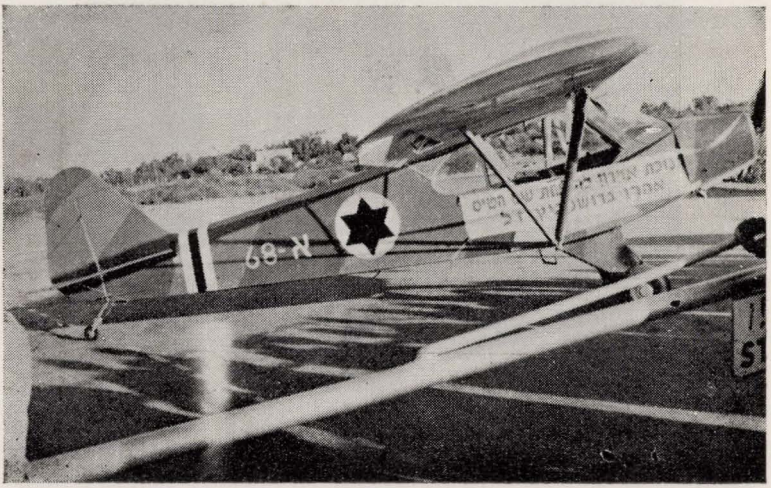
בברכת התעופה העברית
המועצה הכללית לתעופה העברית
ההנהלה
(מ. רובינשטין)
מזכיר כללי

העתק למר גרושקביץ

ג. מועצת התעופה העברית בישראל הקדישה אוירון ע"ש אהרן גרושקביץ ז"ל

חנוכת האוירון בשדה־התעופה בחיפה ל' תשרי תש"ט 2.11.48
בנוכחות קהל־מוזמנים תלמידי־בתי־ספר וב"כ מ־סדות

האוירון ע"ש אהרן גרושקביץ ז"ל

אחד מראשוני הטרקטורים בעמק, בשנת 1924 בערך. הנהג הוא יוסף בן-יעקב

דברי-תנחומין

ב"ה

למר גרושקביץ נ"י,

נשיא המועצה קרית מוצקין

בהשתתפות עמוקה בצערו. בעבודתו הציבורית ימצא ניחומים ובירושלים תנוחמו.

יצחק אייזיק הלוי הרצוג

הרב הראשי לארץ־ישראל

הנער הארצישראלי במדים אמריקאים רב־סרג'נט א. גרושקביץ ז"ל

מלאו שנתים למותו, על משמרתו, של אהרן גרושקביץ ז"ל, רב־סרג'נט בחיל התעופה האמריקאי. אהרן ז"ל בא לארץ בילדותו מפולין, בארץ גדל והתחנך, אך בגיל 16 עזב את למודיו ויצא להכשרה קבוצית, אולם טבעו התוסס לא נתן לו להשתלט ולשקוט. בן 18 יצא לטיול בעולם. הגיע לארה"ב והתעכב בהן בפרוץ המלחמה. מאין אפשרות להתגיס ליחידה יהודית בצבא האנגלי, התגייס לצבא ארצות הברית לשרות המסוכן של קלע במפציץ. כעבור זמן קצר נשלח לזירת המלחמה באירופה והגיע עד לקרבת ארץ ישראל.

בחופשתו ביקר בארץ. הדבר היה זמן מועט לאחר הפלישה לסיציליה וההתקפה האוירית הראשונה על רומא, בהם ראה את חבריו נשרפים באוירוניהם ונהרגים בכדורי אוירוני־הקרב הגרמנים בקפצם במצנחים. אולם, למרות ידיעתו הברורה את הגורל המצפה לו, היה עליז והסיר כל דאגה מלב הוריו.

במכתביו מזמן ההתקפות האוריות הגדולות כתב להוריו על חבריו אשר אבדו אחד אחד, והוסיף "אני בר מזל, כרגיל. עודני חי, עד אשר יום אחד יעזבני מזלי", ועוד יומיים לפני מותו: "אל תדאגו. יתכן שתפסיקו לקבל ממני ידיעות, אולם אל דאגה, אני חי ובריא". מכתב זה היה האחרון.

כעבור שנה קבלו הוריו בקרית מוצקין מכתב ממיניסטריון המלחמה של ארצות הברית בו מודיעים שרב־הסרג'נטים אהרן גרושקביץ, "מת מות גבורים יחד עם כל חבריו למטוס בנפלם בים הצפוני, עם שובם מהרעשת מטרות בנורוגיה".

ג.

("הבקר" ט"ז טבת תש"ו 20.12.45)

הסוכנות היהודית לא"י — הועד הלאומי לכנסת־ישראל בא"י

מגבית ההתגייסות וההצלה

תל־אביב, כד' תמוז תש"ה (5.7.45)

לכבוד
מר ל. גרושקביץ
נשיא המועצה המקומית
קרית־מוצקין.

מר גרושקביץ היקר,

יחד עם כל קהל מכריו ומוקיריו הרבים אנו משתתפים באבלה הכבד של משפחת כב' על מות בנו הטייס סרג'נט אהרן גרושקביץ זכרונו לברכה ולפאר בעמנו.

בהרכיננו ראש על עברי פי קבר רענן זה אנו חשים בלבנו עם הצער והכאב גם רגש של גאוה מרוממת. בתקופת אימים זו, עת שם ישראל הושמץ עד דכא, יש בדם היקר והטהור הזה אשר נשפך כדי להעלות את כבודנו ואת שם עמנו מחדש וביתר זוהר.

מרגש מעודד זה ישאב נא כב' כוס תנחומים ולא יוסיף לדאבה עוד.

ברגשי כבוד ויקר,

(— א. ברט)

יו"ר הנשיאות

בנק אנגלו-פלשתינה בערבון מוגבל

ההנהלה המרכזית

תל־אביב, 17 ביולי 1945.

לכבוד
מר ל. גרושקביץ,
חיפה.

א. נ.

בצער רב שמענו על מותו של בנו, הסרג' אהרן גרושקביץ, בשרות פעיל בצבא, אשר במותו הקריב הוא והקריבו גם הוריו את הקרבן הגדול ביותר.

יקבל־נא את תנחומינו מעומק־לב. יודעים אנו שאין דברי נחמה

להורים שכולים, אולם המטרה הקדושה אשר למענה נפל בנו תתן לו את ההכרה שנגד הצורר האכזרי ביותר של עמנו נלחם בנו ועזר לנצחהו ולמגרהו. שמו ייזכר בין אלה שנלחמו את מלחמת עמם.

בתוך שאר אבלי ציון וירושלים הרבים ימצא את נחמתו. יראה בבנין הארץ ובגאולת העם.

בכבוד רב,

בנק אנגלו-פלשתינה בע"מ

א. ברט, ד. ישראלי

בית-הספר הריאלי העברי

חיפה בע"מ

כה תמוז תש"ה, (6 ביולי 1945)

לכבוד

גב' וא' ל. גרושקביץ,

קרית-מוצקין.

גב' וא' גרושקביץ הנכבדים,

בצער רב ועמוק קבלתי את הידיעה על אסונכם הגדול, בנפול בנכם ותלמידנו לשעבר בשדה המערכה. חבר המורים בבית ספרנו ואני באפן אישי מביעים לכם את רגשי השתתפותנו מקרב לב ומורידים את ראשינו בפני הקרבן הגדול שהקרבתם. זכר אהרן יהיה צרור בצרור הגבורים שלחמו ומסרו את נפשם על כבוד עם ישראל ועתידו, ובעל הנחמות יתן לכם עוז ומרץ להבליג על יגונכם הרב ולמצוא לכם נחומים בעבודתכם הצבורית המסורה.

בברכת תנחומים,

ד"ר בירם

המנהל.

לכבוד

נשיא המועצה המקומית בקרית-מוצקין

מר גרושקביץ ורעיתו

קבלו תנחומינו עם הלקח בנכם יחידכם. רבים הם היגונות במשפחות שכולות. רב הצער שאולי אין שילומים לו בחיי הפרט. יהיו לנו קרבנות אלה

כנוחם על אסון העם. דע להתעלות על כאבך, כי הוא כאב האומה: ויהיה זה התגמול כאלו החשת־החשנו בגאולת ישראל וארצנו הרבה ת"ק פרסאות.

זכור! בנפול מסדה נכתבו הרבה שמות במרטירולוגיה העברית.

בצער

הועד למען החייל העברי

והועדה לטפול במשפחת החייל והנוטר

קרית־מוצקין

חיפה, ג' מנחם־אב תש"ה

ד"ר פ. קורנגרין, עורך־דין

תל־אביב, 4/VII/45

ידידינו האומללים,

אתכם אנו באבלכם האיום בהלקח מכם בנכם ז"ל.

לא לנחם אתכם באנו, אלא לבכות יחד אתכם על קברו הרענן.

שלכם בידידות נאמנה

הגב' וד"ר פ. קורנגרין

DEPARTMENT OF THE ARMY
OFFICE OF THE QUARTERMASTER GENERAL
WASHINGTON 25, D. C.

IN REPLY REFER TO
QMGMY 293
Grushkevich, Aron
SN 32 501 788

3February 1949

Mr. Leon Grushkevich
The Anglo-Palestine Bank Limited
Haifa, Palestine

Dear Mr. Grushkevich:

More than three years have elapsed since the cessation of hostilities of World War II which cost the life of your son, the late Sergeant Aron Grushkevich.

Full consideration has been given to all available information pertaining to your son since he was listed as killed in action when the aircraft, of which he was a crew member, crashed into the North Sea on 18 November 1943, The records reveal that this aircraft was one of a number of planes taking part in the bombardment of Kjeller Field, Oslo, Norway. After the Squadron had completed its mission and was returning to the base in Eng-

land, it was attacked by enemy aircraft. As suddenly as the attack began, it ended, and the Squadron continued on toward its base. Although your son's plane suffered severe battle damages, it proceeded to within fifty miles of the coast of England at which point, it is believed, the fuel supply became exhausted and the aircraft crashed into the choppy North Sea. The plane, upon hitting the water, broke into two pieces, and only one wing remained above the water. The pilot of another aircraft, which also participated in this mission, circled the scene of disaster for thirty minutes. One or two survivors were seen in the water, and dinghies were dropped to them before the plane proceeded to the base.

Subsequent to the crash, five aircraft from Shipdham, England and Air-Sea Rescue Aircraft conducted extensive searching operations in the general area in which the aircraft crashed; however, these operations proved negative in as much as no trace could be found of your son's aircraft or its crew members.

In view of the strong currents which flowed out to the open sea and the cold and rough waters prevailing at that time of the year, it would have been impossible for any of the crew to survive long enough to reach shore, which was fifty miles away; therefore, the only conclusion which can be reached is that they perished in the Norh Sea.

Investigations were conducted in an effort to determine whether the remains of your son and his crew members were among those recovered from the coasts of England and Holland; however, none of these remains could be associated with your son and his crew members.

After a detailed study of the negative reports of the searching operations and the pertinent facts regarding this case, the Department of the Army has been forced to conclude that the remains of your son and his nine comrades are not recoverable. Although we have amended our records to reflect this conclusion, you may rest assured that this does not forever end the possibility of future investigation should any credible evidence come to our attention.

Realizing the extent of your grief and anxiety, it is not easy to express condolence to you who gave your loved one under circumsances so difficult that there is no grave at which to pay homage. May the knowledge of your son's honorable service to his country be a source of sustaining comfort to you.

Sincerely yours,
JAMES F. SMITH
Major, QMC
Memorial Division

GOVERNMENT OF PALESTINE

IN REPLY PLEASE QUOTE
No.....

DISTRICT COMMISSIONER'S OFFICES.
HAIFA DISTRICT.
HAIFA.

Dear Mr. Grushkevich,

I was so very sorry to read in the newspaper today that it is officially stated that your son, who was reported missing such a long time ago, was killed.

I feel that there is little that I can say to you by way of consolation, and though there may be some who would think that the ending of the uncertainty and suspence should in some way be a relief, in my view nothing can change the hard fact of the final news.

At any rate, believe me that you have my sincere and hearthful sympathy: and I hope that you may be able to draw some little consolation from the knowledge that he died in a most worthy cause.

Yours most sincerely
(—) *A.N.Law*
District Commissioner Haifa

לידידינו מר **ל. גרושקביץ ורעיתו**

נשיא מועצת קרית מוצקין

אתכם אנו באבלכם הכבד על אבדן בנכם היקר

הטייס אהרן גרושקביץ ז"ל

שנפל בקרב למען נצחון הצדק על הרשע

ח. ברלס, ה. גרליץ, פ. ליטבק,
מ. ציפריס, י. קשטן

לנשיא מועצת קרית מוצקין **מר ל. גרושקביץ** ורעיתו

תנחומינו באבלם הכבד בנפול בקרב בנם הטייס

הסרג'נט אהרן ז"ל

משפחות: **ברעם, רובין, קרוננברג**

ההנהלה, הועד הפועל וחברות ויצ"ו בקרית מוצקין

משתתפים באבלם הכבד של נשיא המוסדות המקומיים

מר **ל. גרושקביץ ורעיתו**

על אבדן בנם הטייס סרג'

א. גרושקביץ ז"ל

בבנין הארץ ושגשוג הקריה תמצאו נחומים.

למר ל. גרושקביץ ורעיתו

על אבדן בנם

הטייס א. גרושקביץ ז"ל

בשדה המערכה — תנחומים.

סיעת ההסתדרות במועצה המקומית קרית־מוצקין

ועד פועלי קרית־מוצקין

ועד ארגון אמהות עובדות קרית־מוצקין

חברי חברת גמילות חסדים קרית־מוצקין

וחברת „לינת־הצדק" קרית־מוצקין

משתתפים באבל הגדול של

מר ל. גרושקביץ ורעיתו

נשיא המועצה המקומית ויו"ר האגודה השתופית

על מות בנם הטיס, הסרג'נט

אהרן גרושקביץ ז"ל

למר ל. גרושקביץ, נשיא קרית־מוצקין ורעיתו

יחד אתכם אנו מתאבלים על מות בנכם

אהרן ז"ל

שמת מות גבורים במלחמה נגד צוררי יהודים.

בעבודתו הצבורית ימצא נחומים.

משה סגל, משה קצנלן

קרית־מוצקין.

בשם מתפללי בית הכנסת וכל הצבור הספרדי בקרית־מוצקין

הננו משתתפים באבלם של יו"ר המועצה המקומית בקרית־מוצקין
מר ל. **גרושקביץ ורעיתו**
על מות בנם יחידם אהרן ז"ל
עם אבלי ציון ינוחמו.

קרית־מוצקין **ועד אגודת בית כנסת רמב"ן**

חברי ועובדי המועצה המקומית והאגודה השיתופית בע"מ,
ועד הקהלה העברית ובית משפט השלום העברי קרית־מוצקין

משתתפים באבל העמוק של מר ל. **גרושקביץ**
נשיא המועצה המקומית ויושב ראש האגודה, ועד הקהלה
ובית משפט השלום העברי בקרית־מוצקין

על אבדן בנו הטייס
סרג'נט אהרן גרושקביץ ז"ל
בפעולות קרב בשמי אירופה.

בהכרתו שבנו מת מות גבורים במלחמה נגד אויב עם ישראל,
בעבודתו הצבורית החשובה ישא תנחומים.

לחברנו בעב דה מר ל. **גרושקביץ**

תנחומינו הכנים באבלו הכבד בהלקח ממנו בנו היקר
הסרג' אהרן גרושקביץ ז"ל
שנפל חלל בקרב באירופה
בתקומת עם ישראל בארצו ימצא נחומים.

מנהלות אנגלו־פלשתינה בנק בע"מ
חיפה והדר הכרמל, חבר העובדים

חבר המועצות בא"י ונשיאיהן

משתתפים באבלו הכבד

של נשיא המועצה המקומית של קרית־מוצקין

מר ל. גרושקביץ

בהלקח ממנו בנו

הסרג'נט אהרן ז"ל

בנפלו מות גבורים על שדה המערכה.

בעבודתו למען קרית־מוצקין ינוחם.

הועד למען החייל העברי חיפה

קרית מוצקין

הועד למען החייל העברי בקרית מוצקין, החליט בחיסולו להנציח את זכר ארבעת חללי הקריה ע"י יצירת קרן שתקרא:

"קרן הארבע"

הקרן תמצא בחברת גמילות חסדים בקרית מוצקין, ותשמש למתן הלואות לחיילים משוחררים.

"קרן הארבע" הם ע"ש:

סרג'נט. אהרן גרושקביץ ז"ל

נפתלי וסרמן "

פרץ זזגי "

חיים פולקס "

הועד הארצי למען החייל היהודי

(מיסודם של הסוכנות היהודית והועד הלאומי)

הועדה המרכזית לטפול במשפחת החייל והנוטר

תל־אביב י"ג באב, תש"ד

לכבוד
הא' ל. גרושקביץ,
נשיא המועצה המקומית,
קרית מוצקין.

א. נ.,

אנו מביעים לכב' את השתתפותנו בצערו הגדול בהלקח ממנו בנו.

ימצא תנחומים שהקרבן היקר נפל על מזבח תקומת עם ישראל.

בכבוד רב,
הועדה המרכזית לטפול במשפחת החייל והנוטר
(—) חתימה לא ברורה

הועד המחוזי לקרן היסוד בחיפה

הדר הכרמל, רחוב הרצל, בית הקרנות

כ"ב תמוז, תש"ג

לכבוד
נשיא מועצת קרית מוצקין,
מר ל. גרושקביץ
קרית־מוצקין.

א. נ. מ.

הנהלת הועד המחוזי והנהלת המפעל לעלית ילדי ישראל מברכים את כב' עם בואו של האורח החשוב בנך הטיס בצבא האמריקאי *).

מי יתן ותגמר בקרוב המלחמה בנצחון על הרשע וכוחות ההרס ויכון השלום לעולם ולעמנו המענה והנרדף. „וישובו בנים לגבולם".

בכבוד רב,
צ. שוהם י. זפרן

*) מכתב ברכה לרגלי בקור אהרן ז"ל בחופשה ליום, מאי־שם במזרח התיכון.

ועד הקהלה העברית משפט השלום העברי בית משפט חיפה

חיפה, ג' מנא"ב תש"ה

לכבוד
מר גרושקביץ
יו"ר משפט השלום העברי
בקרית מוצקין.

א. נ.

קבל את תנחומינו הכנים לאסון שקרה לך בנפול בנך על משמר הכבוד והגבורה במלחמה נגד צורר ישראל.

יהי רצון שלא תוסיף לדאוב עוד ובעבודתך הצבורית והישובית תמצא נחומים.

בשם הנהלת משפט השלום העברי בחיפה
יו"ר המזכיר

קרית ביאליק

אגודה הדדית בע"מ

כ"ז בתמוז תש"ה

לכבוד
נשיא המועצה המקומית
הא' ל. גרושקביץ
קרית־מוצקין.

אדון גרושקביץ הנכבד,

רק היום נודע לנו מעל דפי העתונות על האסון המשפחתי שלך, באבדך את בנך ז"ל בשדה הקרב.

תרשה נא לנו להביע לך את השתתפותנו העמוקה בצערך הגדול ומי יתן ותמצא נחמה בפעולותיך הרבות למען עמנו בארצו.

ברגשי כבוד
ועד קרית ביאליק

הסתדרות הפועל המזרחי בארץ־ישראל

שכונה שתופית של הפועל המזרחי בעמק זבולון קרית שמואל בע"מ

ב"ה קרית שמואל, כ"ה לחדש תמוז תש"ה

לכבוד
הא' גרושקביץ
יושב ראש המועצה המקומית
קרית־מוצקין.

א. נ.,

נזדעזענו לשמוע על האבדה הגדולה שקרה לכבודו במות בנו יחידו ז"ל בשדה המערכה ומביעים לו את רגשי השתתפותינו בצערו ובצער משפחתו.

ובעבודה הצבורית הענפה ימצא נחומו.

בכבוד רב
קרית שמואל בע"מ

קרן קימת לישראל בע"מ

משרד עמק זבולון

חיפה, י"ג באב תש"ה

לכבוד
מר א. ל. גרושקביץ,
קרית־מוצקין.

א. נ.,

בשם מוסדנו, משרדנו ובשמנו אנו הננו מביעים לך ולגב' גרושקביץ את רגשי השתתפותנו העמוקה באבלכם על מות בנכם יחידכם.

יחד עם בני האומה היקרים שהקריבו את חייהם הצעירים במלחמה נגד הרשע והזדון ואשר לא זכו לראות במו עיניהם את הנצחון — תהיה נשמתו צרורה בצרור חיי העם בארצו המשוחררת.

בכבוד רב,
א. יעלי ש. רוזין

בית הספר הריאלי העברי

חיפה בע"מ

כ"ה לחדש תמוז תש"ה

לכבוד
הא' גרושקביץ,
נשיא המועצה המקומית,
קרית מוצקין,
חיפה.

א' גרושקביץ היקר,

בצער רב שמעתי על האבדה שאבדה לו במות עליו מות גבורים בנו יחידו במאבק עם כחות הרשע שאימו על שלום העולם. גדול הקרבן שכב' ורעיתו הקריבו למען העם והאנושיות. בעל הנחמות ישלח לכם נחמתו ובעבודתכם הצבורית הברוכה תמצאו תנחומין.

בכבוד רב,
ובברכת תנחומין
י. שפירא

ועד הלשון העברית בארץ ישראל

ירושלים רחוב המלך ג'ורג'

יום ו ג מנ"א ה. תש"ה

לכבוד ה' ל. גרושקביץ
נשיא המועצה המקומית
קרית מוצקין
ע"י חיפה

ה' גרושקביץ המכובד!

בצער רב קראנו את הידיעה המרה על בנך שנפל חלל במלחמה ואנו מביעים לך את רגשי השתתפותנו הכנה והלבבית באבלך.

תשמש לך ולמשפחתך קורטוב של תנחומין ועידוד הכרת־הרבים, שגבורת מתנדבינו ודמם השפוך קירבו את מפלתם של צוררי־עמנו השפלים ושהם גם יסללו את הדרך לחירות עמנו וארצנו.

בהוקרה נאמנה
נשיא ועד הלשון:
מנהל הלשכה: ד"ר ש. איזנדשטדט

ארגון המעמד הבינוני חיפה

חיפה כ"ד תמוז תש"ה

לכבוד
הגב' והא' גרושקביץ
קרית־מוצקין.

גב' וא' נ.

ארגון המעמד הבינוני בחיפה על כל מוסדותיו ועובדיו משתתף באבלכם הכבד בהלקח מכם בנכם הטייס
סרג'נט **אהרן גרושקביץ** ז"ל
שנפל חלל בפעולות קרב בשמי אירופה.

בעבודתכם הצבורית לטובת העם והארץ תמצאו נחומים.

יו"ר המועצה: י. מירובסקי.
יו"ר ההנהלה: י. אטקס
המזכיר: ד"ר א. ריסקין

ועד פקידי בנק אנגלו־פלשתינה בערבון מוגבל

לונדון, תל־אביב, יפו, ירושלים, חיפה, טבריה, צפת, פתח־תקוה, חדרה, רחובות

חיפה 26 ליולי, 1945

לכבוד
חברנו ל. גרושקביץ,
חיפה.

ח. נ.

חבריך בעבודה, מתוך השתתפות באבלך הכבד, החליטו להנציח את זכר בנך יקירך אהרן ז"ל, שנפל במלוי תפקידו, ע"י רשומו בספר הזהב של הקהק"ל.

ר"פ תעודת רשום כנ"ל.

אם כי אין מנחם לשברך אנו מקוים שתמצא עדוד ונחמה פורתא בפעולה זו.

בב"ח
ועד פקידי בנק אנגלו־פלשתינה
סניף חיפה
ר. חסון צ. דונין יוסף שירזלי

מגבית ההתגייסות וההצלה

חיפה, כ"ז תמוז תש"ה

לכבוד
מר ל. גרושקביץ,
קרית־מוצקין.

א. נ.,

יקבל נא בזה השתתפות הועד של „מגבית ההתגיסות וההצלה" בצערו על מות בנו היקר.

בימיו הקצרים פעל בנו לטובת עמו וארצו, יותר מאחרים שנתברכו באורך ימים.

שם בנו ירשם לתפארת בלוח יחד עם כל אלה שמסרו את נפשם בעד חפש עמם וארצם ובזה ימצא גם תנחומים.

בכבוד רב,
בשם ועד מגבית ההתגיסות והצלה
(אזימוזיק)
חיפה

ארגון העובדים הציונים הכלליים בארץ־ישראל

חיפה, יום כ"ה בתמוז תש"ה

לכבוד
א' גרושקביץ יו"ר המועצה
קרית־מוצקין.

א. נ.,

נדהמנו לשמע הידיעה על האסון המחריד של בנך היקר כי נפל בגבורים במלוי תפקידו.

אנו מביעים בזה את השתתפותנו הכנה בצערך הרב, שאב נא תנחומים בימי אבל אלה בעבודה למען תקומת ישראל במולדתו.

בכל הכבוד,
המזכירות

ד״ר אברהם וינשל

עורך־דין

חיפה, 5 ליולי, 1945

לכבוד
מר ל. גרושקביץ
קרית־מוצקין.

מר גרושקביץ היקר!

בצער רב נודע לי על מות בנו החביב הרג׳נט אהרן גרושקביץ שנפל חלל בקרב באירופה. הנני מבקש לקבל את השתתפותי העמוקה באסונו המחריד. שמו של בנו ירשם לנצח בין אלה שהקריבו את חייהם למען כבוד עם ישראל ועתידו.

בכבוד רב
ובידידות
א. וינשל

חיפה 13 נובמבר 1946

מר גרושקביץ היקר,

לרגלי נסיעתי הפתאומית לתל־אביב לא אוכל לצערי הרב להשתתף בהזכרה הנערכת היום לזכר בנך היקר ז״ל.

ברצוני שתאמין לי שבשעות אלה אהיה במחשבה אתך ועם רעיתך הנכבדה.

אני תפלה שבעבודתך הצבורית הפוריה תמצאו אתה וכן רעיתך עדוד וספוק.

בכבוד ובידידות
מתתיהו לונץ

חיפה, 8 ליולי 1945

לכבוד
מר ל. גרושקביץ
קרית־מוצקין
ע״י חיפה

מר גרושקביץ היקר והנכבד,

בתור אחד שמכיר אותך כבר עשרות שנים וכל הזמן הזה מלוה באהדה את עבודתך הצבורית הנני מביע לך בזה את רגשי

השתתפותי העמוקה בצערך הגדול במות עליך בנך הטיס אהרון גרושקביץ ז"ל.

הוא מת מות גבורים וקידש במותו את שם ישראל ואת שם משפחתו.

תהי זו נחמה באבלכם הכבד.

שלך

מ. הינדס

כ"ח תמוז תש"ה

לידידינו היקרים מאד,

משפחת גרושקביץ הנכבדה,

קרית מוצקין.

בלב דווי שמענו על מות הגבורים של בנכם יחידכם, הבחור היקר והאהוב, אהרן ז"ל. הבשורה הקשה זעזעה את כולנו, ואין מלים בפינו להביע את גדל הכאב, עז המכה, ועצם הצער אשר תקפונו. כל בני ביתנו, למקטון ועד גדול ידעוהו, והוא בחור לתפארת, עשוי לבלי חת, מסור לביתו ולהוריו היקרים, נושא בחובו תקוות ויעדים.

ועתה נלקח ואינו עוד, כשידו האמיצה ועינו הבהירה נוהגות במטוס מעל שמי אירופה האויבת. ובלבו אש נקם ולהט חרון.

קבלו נא את רגשי השתתפותנו בצערכם הגדול. תהא דמעתנו דמעה נוספת בקובעת יגונכם הגדושה.

בגאולת עמנו ובבנין הארץ, ובעבודתך המסורה והנאמנה, מר גרושקביץ, למען האדרת קריתך — תמצאו נחומים.

משפחת טריווקס

שמואל אוסישקין

עורך דין

ירושלים 9.7.45

מר גרושקביץ היקר,

קבל נא את רגשי השתתפותי הנאמנים ביותר באבלך הכבד במות עליך בנך, שקראתי עליו בעתונים.

בכבוד רב

וברגשי השתתפות

ש. אוסישקין

בנימינה 6.7.45

גב' ומר גרושקביץ הנכבדים!

בצער רב קראתי בעתונות את הידיעה על אבדן לכם בנכם אהרון ז"ל שגם אני הכרתיו באופן אישי. אשתי ואנו משתתפים בצערכם העמוק.

תנוחמו בזה שהוא מלא את חובתו לעם ולמולדת והשתתף במלחמה בצורר ישראל ועשה את שלו לקצר את סבלות המוני עמנו שנרדפו ונטבחו בגולה.

תמשיכו בעבודתכם הצבורית החשובה ותנוחמו ברגשי הכבוד וההערצה של כל מכריכם וידידיכם.

מכבדכם ומוקירכם
א. ו. יאדלסברכן

טבריה 9 יולי 1945

לכבוד
מר ל. גרושקביץ
חיפה.

מר גרושקביץ היקר,

מתוך צער עמוק נודע לי על האסון הגדול שקרה לך ולרעיתך במות בנכם יחידכם.

קבל נא בזאת בשמי ובשם רעיתי את רגשי השתתפותנו בצערכם באבלכם הכבד.

בנחומים
נ. ח. ברונר

חיפה ב' מנא"ב תש"ה

לכבוד
ידידי הנכבד
מר גרושקביץ ל.
קרית־מוצקין.

מזועזע עומד אנכי על פטירת בנכם היקר ז"ל, קשה למצוא דברי תנחומים לצערכם. צו הגורל של בנין עמנו וארצנו הוא — להתגבר על כאב שבלב ולהמשיך ביצירה.

אתם הבונים תמצאו נחמה במעשים הכבירים שלכם. ה׳ ישמרכם מכל רע חלילה ולא תדעו לדאבה עוד.

ברגש של השתתפות בצער.

משה רוזנבלום ומשפחתו

ד״ר אנגל יונה

בת־גלים

חיפה כ״ה בתמוז תש״ה

לכבוד

א׳ גרושקביץ

יו״ר המועצה המקומית

קרית־מוצקין.

א. נ. מ.,

ירשה נא לי כבודו להביע בזה את השתתפותי העמוקה באסונך, במות עליך בנך האהוב.

בעבודה הציונית המסורה תמצא נחומים.

בכל הכבוד,

ד״ר י. אנגל

תל־אביב ב׳ אב תש״ה

לכבוד

מר ל. גרושקביץ.

קרית־מוצקין.

מר גרושקביץ היקר,

קבל את רגשי השתתפותי הנאמנים אתה ורעיתך באבל הכבד שלכם על היחיד.

על כל קדושתו של המזבח קשה למצוא תנחומים על הבן הנעקד.

תנוחם, ידידי הותיק, בעבודתך הצבורית הנאמנה והמסורה לטובתה של ארצנו, משאת נפשך מאז ומתמיד.

בברכת נחמה,

שלך י. ל. **טויבמן**

קרית מ׳צקין 29 יולי 1945

אדון גרושקביץ הנכבד מאד,

ברצוני להביע לכב׳ ולרעיתו, גם בשם אשתי, השתתפות כנה בצערכם הגדול.

בכבוד רב,
ד״ר שמעון איכלברג

חיפה. 11.7.45

מר גרושקביץ היקר

בצער רב קראתי על מות בנך ז״ל. המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

פרופ׳ יוסף ברויר
אינג׳יניר

תל־אביב, כ״ד תמוז תש״ה

מביעים למר ל. גרושקביץ את רגשי תנחומותיהם למות הבן אהרן מות גבורים בנפלו חלל בחזית נגד האויב.

בבנין הארץ ינוחם.

חנה וברוך בן טוביים

רשימת התמונות

1. אהרן גרושקביץ ז"ל 1939 7
2. [1] כנפי־הטייס [2] אות הצטיינות . . . . . .
סרג'נט א. גרושקביץ 1943 9
3. 2 תעודות כבוד 10
4. אהרן והוריו בורשה 1925 11
5. אהרן בן 3 — בן 5 — ובן 6 1926 בתל־אביב . . . 12
6. אהרן בחיל האויר של ארצה"ב 1943 14
7. לפני נסיעתו לח"ל 1939 16
8. בכניסה לבית, בקרית מוצקין 1937 17
9. אהרן ואביו, קרית מוצקין 1938 . . . . . .
10. בביה"ס הריאלי בחיפה, 1934 40
11. אהרן בטיול חברים של ביה"ס הריאלי חיפה 41
12. במחנה החלוץ בניו־יורק עם יהודי פליטים 1942 . . . 62
13. במחנה החלוץ ניו־יורק 1942 64
14. ניו־יורק ליד בית מגוריו 1941 67
15. במחנה החלוץ בקרבת ניו־יורק 1942 69
16. בצבא בנגזי 1943 75
17. צוות המפציץ אהרן ז"ל יהודי יחידי בו 83
18. המפציץ וצוות הטייסים 84
19. " בקרב האחרון 84
20. " וצוותו במערכה 85
21. הפרחים שאהרן כה אהב 90
22. אהרן והילדה 96

23. קרית מוצקין פנת רחוב אהרן 101
24. רחוב אהרן 101
25. חנוכת האוירון ע"ש אהרן ז"ל 105
26. האוירון ע"ש אהרן ז"ל 105
27. אמו של אהרן ז"ל ליד האוירון שהוקדש לזכרו . . . 106

התכן:

תולדותיו —

עמודים

אהרן גרושקביץ ז"ל — נפתלי זיגל . . . . . 16—20

פעולתו בין הנוער היהודי בניו־יורק . . . . . .

מדברי פרופ' משה דייויס . . . . . 23—24

מכתבים, שירים ורשימות . . . . . .

גלויי מרי בילדותו — עו"ד י. קושניר . . . . . 36—37

משפטו של אהרן, על הפצת כרוז נגד ממשלת המנדט . 37—38.

בדידות — מתוך מחברתו של אהרן ז"ל . . . . . .

מזמן שהותו בחדרה 11.12.35 . . . . . 40—42

מצרור מכתביו . . . . . 43—72

מכתבים מן הצבא . . . . . 72—76

מכתב לאביו . . . . . 77—78

מרשימותיו . . . . . 79—82

במערכה — אי־שם . . . . . 83—85

בעיני חברה . . . . . 87—95

מפעלים לזכרו . . . . . 97—106

דברי תנחומין . . . . . 107—130